Rock Müziğin

Deneysel, Mistik ve Sürreal Dünyasına Yolculuk

PROGRESSIVE ROCK

GÖZDE GÜRÜN

bence kitap

PROGRESSIVE ROCK

GÖZDE GÜRÜN

Bencekitap
Araştırma

Birinci Basım - Mart 2011
1000 Adet

Progressive Rock
Gözde Gürün

Yayına Hazırlayan
Ceyda Pırıl Köstem

Kapak Tasarım
Ceyda Pırıl Köstem

Mizanpaj
Hakan Ünver

bencekitap
Selanik Cad. No: 28/18 Kızılay – Ankara
Tel: (0312) 417 88 77 Faks: (0 312) 425 24 58
www.bencekitap.com info@bencekitap.com

bencekitap Sertifika No
17725

NetCopy
Tanıtım ve Matbaa San. Tic. LTD.ŞTİ
Tel: (0 212) 249 40 50

ISBN 978-605-5858-25-4

GÖZDE GÜRÜN

1983 yılında Ankara'da doğdu. 2005 yılında, Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdikten sonra, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü'nü kazanıp 2010 yılında bu bölümden mezun oldu. Halen aynı bölümde Etnomüzikoloji Yüksek Lisansı yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Okuyacağınız bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü'nden mezun olurken hazırladığım, "Progressive Rock ve Tarihi" başlıklı Lisans Bitirme Projesi'nin kitap olarak uyarlanmış halidir.

Progressive rock üzerine bir çalışma yapmak, uzun zamandır aklımda olan bir fikirdi. Müzikoloji Bölümü'nden mezun olurken bu konuyla ilgili bir tez yazmayı, okula girdiğim ilk yıl düşünmeye başlamıştım. İlk zamanlar, sadece bir dinleyici olarak yaklaşıp, üzerinde çeşitli fikirlere varmaya çalıştığım bu konu, daha fazla dinleme, okuma, araştırma ve 4 yıllık müzikoloji eğitiminin sonunda, daha "tarafsız" ve çok daha "bilimsel" bir yaklaşımla şekillenip ortaya çıktı.

Araştırma sürecinde başvurduğum yöntem; bolca müzik dinlemek ve ülkemizde rock müzik konusunda yapılmış çeşitli çalışmaların yanı sıra, büyük çoğunluğu yurtdışından elde edilen kitapları okumak, dilimize çevirmek, özetlemek ve bunların sonucunda bir sınıflandırmaya ulaşmak oldu.

Kişisel müzik zevkimin yanı sıra, progressive rock ile ilgili kaynak eksikliğini fark etmem de, bu konuyla yakından ilgilenmemin bir diğer sebebidir. Progressive rock konusuyla ilgili, yurtdışında yapılan çalışmalar sınırlı sayıda olup, ülkemizde ise bu konuyu tek başına ele alan kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu kitap, ülkemizde bu alanda yapılan ilk kapsamlı çalışma olması bakımından önem taşımaktadır.

Bu çalışma boyunca, bilgi ve fikirleriyle bana yol gösteren, destek olan sevgili tez danışmanım ve öğretmenim Doç. Mehmet Emin Göktepe'ye,

Fikir danıştığım anlarda benimle deneyimlerini paylaşan öğretmenlerim, Prof. Dr. Türev Berki ve Dr. Ahu Köksal'a,

Kitabın yayınlanması aşamasında yardımları olan ve kendi tabiriyle "mürekkebe bulaşmam" için bana destek olan öğretmenim Günay Günaydın'a

Çalışmamda kullandığım çeşitli kaynaklara ulaşmamda büyük yardımı dokunan Sayın Neşe Açıkgöz'e,

Bu çalışma boyunca, verdikleri destek ve fikirlerle bana yardımcı olan Ilgın Açıkgöz ve Tuğba Gürsoy'a,

Son olarak, maddi, manevi her türlü destek ile her zaman yanımda olan sevgili annem Dilek Bakır ve sevgili babam Serdar Gürün'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

20. yüzyıl, müzikte yeni arayışların arttığı bir dönemdir. Eğitim, ulaşım, medya, iletişim ve teknolojide yaşanan gelişmeler, yenilik arayışında olan sanatçılara, deneysel çalışmalar yapabilme olanağı verme açısından oldukça yardımcı olmuştur. Bu gelişmeler sonucu, dünya küçülmeye ve müzik türleri arasındaki sınırlar kalkmaya başlamıştır. Farklı müzik türleri, birbirlerinden etkilenmiş, birbirleriyle kaynaşmış, bu etkileşim ve kaynaşmanın sonucunda yeni müzik türleri ortaya çıkmıştır.

Özellikle 1960'lardan sonra, kayıt ve ses teknolojilerinin hızla gelişmesi ve müzik endüstrisindeki çeşitlilik, deneysel çalışmalara açık müzisyenler için avantaj sağlamıştır. Elektronik teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonucu ise birçok elektronik çalgı icat edilmiş, bu durum da yeni ses arayışında olan birçok müzisyen için beklenen fırsat olmuş, bu müzisyenler, tamamen yeni olanakları keşfetmeye başlamışlardır.

Müzik türleri arasındaki keskin sınırların kalkması durumuna verilebilecek en iyi örnek, bu kitabın konusu olan progressive rock'tır. Progressive rock, 1960'ların sonuna doğru, çoğu sanat okulu mezunu veya klasik müzik eğitimi almış, aynı zamanda blues ve rock müzik geçmişleri olan İngiliz müzik gruplarının öncülüğünde ortaya çıkmış bir rock müzik türüdür. Avrupa klasik müziği, psychedelic rock, caz, folk müzik, Doğu'nun etnik müzikleri gibi çok çeşitli müzik türlerinin özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Eserlerinde, bu sayılan türlerden esinlenen, etkilenen veya alıntılar yapan birçok müzisyen ve bu durumun görüldüğü birçok müzik türü olabilir. Progressive rock'ın bunlardan farkı, bu türlerin özelliklerini esinlenmeden öte olarak kullanması ve zaten var olan bir türe, sadece yenilik ve farklılık yaratmak için başka bir türden alıntılar eklemek yerine, bu farklı türleri bir arada sunan yeni bir müzik türü yaratmış olmasıdır.

20. yüzyılda, sanatın her alanında avant-garde hareketler görülmüştür. Progressive rock'ın da, popüler müzik sahasında karşımıza çıkan en önemli avant-garde hareket olduğunu söyleyebiliriz. Sahip olduğu özelliklerle, standart popüler müzik formlarını tamamen yıkan ve yeni bir rock müzik anlayışına kapı açan progressive rock, bu sahada ilk kez, popüler avant-garde diye bir kavramın ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bu kitapta, progressive rock'ın boyutlarını daha iyi anlayabilmek için, öncelikle, progressive rock dönemine gelinceye kadar rock müzik tarihinde yaşanan gelişmeler kısaca anlatılmış, ardından, 1968 - 1978 yılları arasındaki dönemi kapsayan progressive rock dönemi anlatılmıştır. 1978'den sonraki dönemde ise asıl kimliğinden uzaklaşıp, neo-progressive, post-progressive gibi alt dallar çerçevesinde devam eden progressive rock dönemi, kitabın kapsamına dahil edilmemiştir.

BÖLÜM 1

PROGRESSIVE ROCK ÖNCESİ

Rock Müziğin Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Müzik Türleri

Rock müzik, 1960'larda, Amerikan *rock and roll müziği* ile tanışan İngiliz müzik gruplarının bu müziğe katkıları sonucu ortaya çıkan ve çeşitli müzik türlerini içerisinde barındıran sentez bir müziktir. Rock müzik, kendi adını alana kadar birçok evreden geçmiş, sonunda, kendisini ortaya çıkaran müziklerin yıllar boyu harmanlanmasıyla oluşan doğal süreç içerisinde, kendine özgü bir müzik türü haline gelmiştir. Bu müziği anlamak için, bünyesinde bulundurduğu alt müzik türlerini ve bu doğal evrim sürecini tanımak gerekmektedir. Ayrıca şu da unutulmamalıdır ki, rock müziğin kapsamı ve sınırları, popüler kültür ile birlikte her dönem değişmiş, bu müzik zamanla kendi içinde birçok alt dallara ayrılmıştır. Günümüzde bu değişimin halen devam ettiğini söyleyebiliriz.

1900'lerden 1950'lere kadar olan dönem içinde, *blues, gospel, caz, boogie-woogie, country, folk, rhtyhm and blues* gibi birçok müzik türü, harmanlanarak, sonunda, rock müziğin bir önceki evresi olan *rock'n roll* müziğini ortaya çıkarmıştır. Bu müziğin doğuşunda, siyahi kültürün ve siyah müzisyenlerin rolü oldukça büyüktür.

17. yüzyılın başlarında, Afrikalı siyah köleler, pirinç ve pamuk tarlalarında, fabrikalarda çalıştırılmak üzere, Amerika'ya getirilmiştir. Bu kölelerin, onlar için yabancı olan Amerikan kültürüne adapte olup, bugün Afro-Amerikan diye tabir edilen kimliğe bürünmeleri uzun zaman almıştır. Bu yeni kültüre adapte olma sürecinde köleler, kendi geleneklerini, hayata bakışlarını, inançlarını ve dillerini yaşatmaya çalışmışlardır.

Afrika'dan Amerika'ya getirilen bu kölelerin, dini ve din dışı müzik gelenekleri, konumuz olan rock müziğin gelişimi açısından önem taşımaktadır. Tarlalarda ve fabrikalarda çalışan köleler, çalışmaları sırasında, zorlu iş koşullarına karşı bir çeşit motivasyon sağlamak için şarkı söylüyorlardı. Müzik, onlar için sanatsal bir olay değil, yaşamlarının bir parçası olan, günlük hayatın sıradan bir aktivitesiydi. İş şarkılarının konusu, çoğunlukla iş sıkıntıları, özgürlük, kurtuluş gibi konulardır. Oldukça basit cümleler ve tekrarlanan basit

ritmik kalıplardan oluşmuştur. Acı ve yakarış hissi yaratan, çoğunlukla üç veya beş notadan oluşan melodiler kullanmışlardır. Şarkılar tek seslidir ve soru-cevap kalıbına göre söylenmiştir. Kölelerin kendi aralarında söyledikleri bu iş şarkıları, rock müziğin kökeninde çok büyük bir yere sahip olan *blues* türünün ilk örnekleridir.[1]

Amerika'ya getirildikten sonra Hıristiyanlaştırılan siyah köleler, buradaki dini ibadetlerine, kendi geleneksel Afrika ritüellerini eklemişlerdir. Kilisede söyledikleri, Avrupa geleneğine ait Protestan ilahilerine, alkış, dans, çığlık atma, ayakla ritim tutma gibi hareketlerle eşlik ederek, beyazlardan farklı ve kendilerine özgü bir dinsel gelenek oluşturmuşlardır. Şarkılar hâlâ tek seslidir ve iş şarkılarında kullandıkları ritimler ile soru-cevap kalıbı burada da kendini göstermiştir. İşte *gospel*, bu dini ritüeller ile ortaya çıkan bir müziktir ve bu performans stili, caz ve rock'n roll'un atası olarak kabul edilebilir.[2]

1861-1865 yılları arasında Amerika'nın kuzey ve güney eyaletleri arasında yaşanan iç savaş sonucunda 1865'te kölelik kaldırılmıştır. Bu dönemde yaşanan, kuzey ve güney arası göçler, *kamp toplantıları* adı verilen, siyahların dinsel amaçlarla bir araya gelip şarkı söyledikleri toplantılar ve gezgin müzisyen kültürü sayesinde, bölgeler arasındaki farklı müzikal özellikler birbiriyle etkileşime girmiştir. Bu bölgesel bütünleşmeye katkısı olan müzikal etken, *boogie-woogie*'dir.[3] Bu müzik türü, piyano ile çalınan blues tarzı olarak düşünülse de kendine özgü melodik, armonik ve ritmik yapısı vardır. Dikkat çeken en önemli özelliği, sekiz zamanlı ritmidir. Boogie-woogie, blues akorlarının, piyanoda, güçlü, yinelemeci sol el figürü olarak kullanılmasıyla karakterize olmuştur.[4] Brown (1987, s. 30), boogie-woogie'nin 1920'lerde başladığını ileri sürmektedir. Ona göre bu tür, şehirden şehre dolaşan siyah müzisyenler tarafından yapılan, on iki ölçülük standart blues yürüyüşüne dayanan, genellikle doğaçlama icra edilen bir müziktir ve rock'n roll üzerinde ilk belirgin etkiye sahip olan türdür.

Armonik yürüyüş açısından çok çeşitli blues kalıpları olsa da, en temel ve standart olan blues kalıbı, on iki ölçülük blues yürüyüşüdür. Bu yürüyüş, dizinin I., IV. ve V. derece akorları kullanılarak uygulanır ve akor yürüyüşü, genellikle dört zamanlı on iki ölçü içerisinde, şu şekilde sıralanır: I/I/I/I/IV/IV/I/I/V/IV/I/I

Blues parçaları, basit, şarkı formunda yazılan parçalardır. Blues şarkılarının konuları, karşı cins ile ilişkiler, yolculuk, sarhoşluk, kırgınlık, iş ve işsizlik gibi konulardır. En önemli duygusal tavrı ise alaycılıktır.

Blues şarkılarında çoğunlukla pentatonik dizi kullanılır. Blues dizisini Batı müziği dizilerinden ayıran en önemli özellik, eksiltilmiş beşinci derecenin eklenmesi ve üçüncü ve yedinci derecelere uygulanan, makamsal müzikteki *koma* terimiyle özdeşleştirebileceğimiz, *blue note* adı verilen sesin kullanılmasıdır.

---

[1] Brown, C. T., *The Art of Rock and Roll*, New Jersey, 1987, s. 24 - 25
[2] Brown, a.g.e., s. 26
[3] Hatch, D., Millward, S., *Blues'dan Rock'a Pop Müziğin Analitik Tarihi* (E.S. İblağ, Çev.), İstanbul, 1992, s. 48
[4] Göksoy, E., *Dünden Bugüne Still Got The Blues*, İstanbul, 1992, s. 48

Blue note, majör dizinin üçüncü ve beşinci derecelerinin yarım perdeden az olarak pesleştirilmesiyle elde edilir.[5] Örneğin, Do Majör dizisinin üçüncü derecesi olan mi sesine uygulanan blue note, mi naturel ve mi bemol sesleri arasında olacak şekilde icra edilir.

Blues, yaygın görüşe göre, acı ve yakarış duygularını ifade etmek için ortaya çıkan bir müziktir ve blue note, bu duyguları daha iyi yansıtabilmek için kullanılmış, daha sonra blues vokal ve çalgı tekniğinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. İlk blues örnekleri genelde solo olarak icra edilmiştir. Şarkıcı, gitarıyla kendine eşlik eder ve basit bir şarkı olarak başlayan parça, vokal ve çalgıdaki doğaçlamalarla zenginleştirilir.[6] Doğaçlama, blues'un en önemli özelliklerinden biridir.

On iki ölçü kalıbı, tipik akorlar, üç vuruşluk *shuffle* ritmi, yarı konuşurcasına vokal tekniği, blue note gibi özellikleri dışarıda bırakırsak, blues'un en belirgin ve kendine özgü öğeleri, senkop ve moddur.[7] Burada mod terimiyle anlatılmak istenen bir çeşit seyirdir. Bu iki öğe birbirine oldukça bağlıdır. Blues modunun, bütünsel bir etki yaratabilmesi için, alt yapıda senkopa dayalı bir ritmin olması önemlidir.

Blues formu üzerinde bu kadar durulmasının nedeni, yukarıda anlatılan müzikal özelliklerin çoğunun, rock'n roll'a miras kalmış olmasıdır. Rock'n roll'un doğuşunda önemli olan başka unsurlar ise, gospel'ın en belirgin özelliği olan *off-beat senkopasyonu* (alışılmadık, beklenmedik zamanlarda yapılan vurgu) ve gospel vokal tekniğidir. Blues ve gospel vokal teknikleri birbirinden oldukça farklıdır. Blues vokali, neredeyse konuşma perdesinden icra edilir ve dar bir tonal aralık kullanırken, gospel'da geniş bir tonal aralık ve sıkça kullanılan melismatalar önemli rol oynar. Gospel vokal teknikleri, 1940'lardan günümüze dek, tüm pop dünyasında etkili olmuştur. Roy Brown, Ray Charles, Charles Brown, Little Richard gibi ünlü blues ve caz müzisyenleri bu vokal tekniklerinden etkilenmişlerdir. 1940'ların ortalarından itibaren, dinsel öğelerden arındırılmış gospel müziği yapan müzisyenlerin sayısı artmıştır. Gospel müziğinin off-beat senkopunu ve vokal tarzını uygulayan en önemli isimlerin başında Elvis Presley'i gösterebiliriz. 1950'lerde, rhythm and blues ve rock'n roll türlerinde, gospel teknik ve tarzının sıklıkla kullanımı, 1960 ve 1970'lerdeki rock vokal tarzının gelişiminde de etkili olmuştur.[8]

Blues, gospel ve boogie-woogie, Amerika'nın her yerine yayılırken, aynı zamanda, çoğunlukla beyaz gezgin müzisyenler aracılığıyla kulaktan kulağa aktarılan, Amerikan folk müziği de gelişimini sürdürüyordu. Folk müzik, halkın müziğidir ve doğal olarak bölgeseldir; belirli bir grubun duygu ve düşüncelerini yansıtır. Folk müzik, çoğunlukla basit bir müziktir, vokal merkezlidir ve sözler müzikten daha önemlidir. Kökeninde, ticari olmayan bir müziktir. Zaman içinde caz, blues gibi türlerle kaynaşmışsa da, folk müzik her zaman ayrı bir sanat olarak düşünülür, icra eden müzisyenler de kendilerini her zaman folk müzisyeni olarak

[5] Bennet, R. (1995). *Music Dictionary*. New York, 1995, s. 29
[6] Brown, a.g.e., s. 33
[7] Wan Der Merve, P., *Origins of The Popular Style: The Antecedents of Twentieth-Century Popular Music,* New York, 1992, s. 118
[8] Hatch, Millward, a.g.e., s. 55

görürler. Amerika'daki folk müziğin kökenlerini, zamanında buraya göç eden İrlandalı, Alman, İtalyan gibi diğer uluslara ait gruplarda bulabiliriz. Bunların her biri, folk müziğin bölgesel bir çeşidini geliştirmişler ve Amerikan folk müziğinde çeşitlilik sağlamışlardır.[9]

Rock'n roll'u oluşturan müzik türlerinin içinde yer alan *country* müzik, Amerikan folk müziğinin önemli bir koludur. Country müziğin alt dallarından biri olan ve rock'n roll'un çıkışında etkisi bulunan *hillbilly* türü, Amerika'nın güney eyaletlerindeki küçük kasabalarda yaşayan grupların icra ettiği yerel müzikleri ifade etmektedir.[10] *Hillbilly boogie* ise, country müziğinin gelişip, *boogie-blues* ile harmanlanmasından oluşan bir türdür. Hillbilly müziğinin biçim ve ana hatlarını kazanmasında, ünlü, beyaz country müzisyeni Jimie Rodgers'ın başarılarının rolü büyüktür. Rodgers, kendine özgü olan *Blue Yodel* parçalarını yaparken, country ile blues formlarına ve sözsel malzemelerine sahip, alışılmadık bir karışım ortaya koymuştur. Bunu, o zamanlar çok yaygın olan *ragtime* unsurlarını kullanarak değil, blue yodel parçalarına boogie yapısını katarak sağlamıştır. Ayrıca, bu parçaların country, boogie, blues harmanlanmasındaki bir diğer önemli özelliği, Rodgers'ın, şarkı sözlerinde, çağdaşlarının yaptığı gibi siyahi kültüre ait deyimleri kullanmaması, 1920 ve 1930'larda güney bölgelerinde gerek siyah, gerekse beyaz işçi sınıfı arasındaki ortak deyimleri bir araya getirmesidir.[11] Jimie Rodgers'ın, blue yodel parçalarında kullandığı hareketli off-beat ritmleri, 1930 ve 1940'lardaki *western swing, honky tonk, hillbilly boogie* türleri aracılığıyla sıklıkla kullanılmış ve 1950'lerde *rockabilly*'yi ortaya çıkarmıştır. Rockabilly, rock'n roll'un erken dönemlerine verilen isimdir ve rock'n roll ve hillbilly sözcüklerinin karışımıyla oluşmuştur.

Country ve blues, kullandıkları çalgılar açısından da birbirlerinden etkilenmişlerdir. Tipik country telli toplulukları, banjo ve kemanlardan oluşmaktaydı. Daha sonra gitar, ilk kez güneyli siyah müzisyenler ve sonra da beyaz müzisyenler arasında banjonun yerini almıştır. Beyaz müzisyenler, siyahlardan öğrendikleri gitar tekniklerini kendi müziklerine uyarlamışlardır. Bu müzisyenler arasında kullanılan gitar, İspanyol modelinden uyarlanmışsa da aslında Amerikan gitarıdır. Şekil, boyut ve malzeme olarak farklı olmasının yanında, esas farklılığı teknik olarak çalım şeklidir. Bu dönemde gitarın rakibi olarak görülen çalgı piyanodur. Piyano, birçok blues ve caz topluluğunun vazgeçilmez çalgısı olmuştur.[12] Blues çoğunlukla gitar ile ilişkilendirilse de, kuzeyde yetişen birçok önemli blues piyanisti vardır. Blues'a özgü müzikal özellikleri, gitar ile yansıtmak görece daha kolaydır. Piyano ile bu özellikleri yansıtmak için özel teknikler söz konusudur. Blues piyanisti, blues ritmini, güçlü ve vurgulu ritmik cümleler ve senkopasyonlarla yaratmak zorundadır. 1930'lardan sonra yetişen önemli blues ve caz piyanistlerinin başında Roosevelt Sykes, Memphis Slim, Nat King Cole, Ray Charles ve Charles Brown gelir.[13]

---

[9] Brown, a.g.e., s. 152

[10] Miller, J., *Çöpteki Çiçekler: Rock And Roll'un Yükselişi, 1947-1977* (P. Sıral, G. Ç. Güven, B. C. Şekerciler, Çev), İstanbul, 2005, s. 11

[11] Hatch, Millward, a.g.e., s. 51

[12] Hatch, Millward, a.g.e., s. 60 - 61

[13] Göksoy, a.g.e., s. 46

Cazın gelişimi de rock'n roll için oldukça önemlidir. Blues ve caz, kardeş türlerdir. Ancak caz, blues gibi siyah kökenlere dayanan bir müzik değildir. Geniş bir siyah müzikal mirasa sahip olmasına rağmen, başlangıcından itibaren siyah, beyaz, melez her renkte insan tarafından benimsenen ve icra edilen bir türdür. Birçok kaynakta cazın New Orleans'ta doğduğu söylenmektedir. Ancak, piyano ile icra edilen, besteye dayalı ve doğaçlamadan yoksun olan ve caz için önem teşkil eden ragtime stili New Orleans döneminden öncedir. Cazın gelişiminde rol oynayan en büyük unsur stildir. 1890'lardan itibaren caz, dönemsel olarak *Ragtime, New Orleans, Dixiland* ve *Chicago* gibi stillere ayrılmıştır. *Cakewalk, stride* ve *boogie-woogie* gibi stiller de cazda kullanılan ve daha sonra rock müziğin oluşumunda etkili olan önemli stillerdir.

Caz orkestraları, beyazların ve siyahların gittiği gece kulüplerinde ve barlarda çalmışlardır. Dönem ve stillere göre değişkenlik göstermekle birlikte, genel olarak caz orkestralarında kullanılan çalgılar; trompet, kornet, tuba, trombon gibi bakır üflemeliler, klarinet, basgitar, gitar veya banjo, perküsyon ve piyanodur. Saksofon, önceleri yardımcı çalgı olarak kullanılsa da zaman içerisinde bir caz orkestrasının vazgeçilmez çalgısı haline gelmiştir.[14]

[14] Ennis, P. H., *The Third Stream: The Emergence of RocknRoll in American Popular Music*, Hanover, 1992, s. 80

Amerika'da Popüler Müziğin Yaygınlaşmasında Teknolojik ve Sosyolojik Etkenler

20. yüzyılın ilk yarısında, popüler müziğin yaygınlaşmasına katkıda bulunacak birçok gelişme yaşanmıştır. Yayınevleri, radyo istasyonları ve kayıt şirketlerinin kurulması, teknolojideki gelişmeler, gezgin müzisyenler aracılığıyla siyah ve beyaz müzisyenlerin kaynaşması, medya sektöründeki yükseliş, müzikal ve film müziklerinin ilgi toplaması gibi olaylar, 1950'lerde rock'n roll'un doğuşu için zemin hazırlamıştır.

Popüler müzik 1892'de büyük bir iş sahası haline gelmeye başlamıştır. Müzik yayımcıları, daha sonra *Tin Pan Alley* adını alacak ve Amerikan popüler müziğine hükmedecek olan New York 28. Cadde'deki yayınevi bürolarını kiralamaya başlamışlardır. Bu dönemde, popüler müziğin en önemli ürünleri "yaprak nota"lardır ve bu sektör, müzik yayınevlerinin tekelindedir. 1914'te şarkı yazarlarını korumak amacıyla, *American Society for Composers* (ASCAP) adlı derneğin kurulması, popüler müzik sektörü için önemli bir gelişmedir.[15]

Bu sırada, iletişim teknolojisindeki gelişmeler, demiryollarının artışı ve nüfusun büyük bir kısmı ile gezgin müzisyenlerin gerçekleştirdiği yurtiçi göçler, Amerika'nın çeşitli bölgelerindeki siyah ve beyaz müzik kültürleri arasındaki etkileşmeye ortam hazırlamıştır. Blind Lemon Jefferson, Gus Cannon, Blind Blake ve Jimmie Rodgers gibi müzisyenler, albüm yapmaya başlamadan önce, *minstrel* ve *medicine* gibi gösteriler yapmak ya da demiryolu ve ormanlardaki kamplarda çalışan işçilere çalmak için uzun yolculuklara çıkıyorlardı. Bu gezgin müzisyenler, tıpkı önce banjoyu, daha sonra gitarı ve bu çalgıları çalmadaki teknikleri yaygınlaştırdıkları gibi, yeni müzikal görüş ve tekniklerin yayılmasına da ön ayak olmuşlardır.[16]

Beyazların popüler müziği, kendi çevresinde gelişmeye devam etmiştir. 1914'te Jerome Kern, müzik, drama ve balenin birleştiği müzikal türünü ortaya çıkarmıştır. John Lomax 1910'da, *Cowboy Songs and Other Frontier Ballads* adlı eserini, Cecil Sharp ise 1916'da, Appalachian Dağlarına ait folk müziklerden oluşan şarkı koleksiyonunu yayınlamıştır. Bu iki olay, beyaz müzik geleneğinde büyük bir ilgi uyandırmıştır. 1922'de, Teksaslı kemancı Eck Robertson ilk albümünü çıkarmış, takip eden yıl John Carson, iki hillbilly şarkısını kaydetmiştir ki bu, country müziğinin ilk resmi oluşumu olarak görülmektedir. 1925'te Carl Sprague'ın ilk defa kovboy şarkılarını kaydetmesi ve 1927'de, beyaz country müziğini blues ile kaynaştıran Jimmie

---

[15] Scaruffi, P., *The History of Rock and Dance Music* [Elektronik sürüm], 2003

[16] Hatch, Millward, a.g.e., s. 69

Rodgers'ın keşfedilmesi, Amerikan popüler beyaz müzik geleneğinin gelişimi için önem taşımaktadır.[17]

Bu dönemde siyahi müzikte de gelişmeler devam ederken, ilk caz ve blues kayıtları yapılmıştır. Mamie Smith'in 1920'de çıkardığı Crazy Blues albümü, ülke çapında hit olan ilk blues albümüdür. Bunu Bessie Smith'in 1923'teki blues çalışmaları izlemiştir. Ancak, büyük kayıt projelerine adımını atan ilk blues müzisyeni, 1926'da Blind Lemon Jefferson olmuştur.[18]

Radyo yayınlarının, popüler müzik ve dolayısıyla rock'n roll üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. 1920'de Amerika'da ilk kez bir konser canlı olarak radyodan yayınlanmıştır. Daha sonra özel radyo istasyonları, Amerika'nın hemen her yerinde açılmaya başlamıştır. Amerikalılar böylece evlerinde ve ücretsiz olarak, istedikleri müziğe ulaşabileceklerinin farkına varmışlardır.[19]

Yaprak nota basımının müzik sektöründeki gücü, 1920'lerin sonlarından itibaren, radyo istasyonları ve plak şirketlerinin eline geçmeye başlamıştır. Bu dönemde Amerika'da kurulan en büyük plak şirketleri, RCA Victor, Columbia, Decca ve Brunswick'tir.

Radyo, gün geçtikçe plak şirketlerinin yardımcısı konumuna gelmiştir. Attali'nin (2001, s. 128) ifadesiyle, biri vitrin, diğeri ise onu donatacak mobilya sunmaktadır. Bu dönemde, radyolarda özellikle caz büyük ilgi toplamaktadır ve Count Basie, Louis Armstrong, Lester Young, Duke Ellington ve Sidney Bechet gibi önemli caz müzisyenleri büyük başarı elde etmişlerdir.

Rock müzik açısından, 1930'larda yaşanan en büyük iki gelişme, *elektrogitar* ve *Hammond org* çalgılarının icat edilmiş olmasıdır. Bu çalgılar, bir süre sonra ortaya çıkacak olan rock müziğin temel çalgılarıdır. Hammond org, 1933'te Laurens Hammond tarafından icat edilen özel bir org çeşididir. Özellikle 1960'larda, caz, blues ve rock müzikte sıklıkla kullanılmıştır. Zamanla birçok farklı modeli üretilmiştir. Bu çalışmanın temel konusu olan progressive rock türünün en temel çalgılarından biridir ve bu türde en çok kullanılan modeli, Hammond B-3'tür.

Curtis'in (1987, s. 68-69) ifadesiyle, caz için bakır üflemeliler ne ise, rock'n roll için de elektrogitar odur. Rock'n roll'u tam olarak anlayabilmek için elektrogitarı tanımak, evrimini bilmek gereklidir. Elektrogitar ortaya çıkmadan önce, en büyük sorun, bu zamana kadar kullanılan gitarların ses miktarlarının az olmasıydı. Ses gürlüğü ve kalıcılığına ulaşmak için yapılan çalışmalar, sonunda elektrogitarın oluşmasını sağlamıştır. Gitar yapımcıları önce metal teller kullanarak ses hacmini büyütmeye çalışmışlardır. Böylece akustik gitar ortaya çıkmış ancak bu da seste uzun süre kalıcılık sağlamaya yetmemiştir. Daha sonra, gitarın gövdesine, tellerle birlikte titreşip ses miktarını iki katına kadar çıkarabilen metal rezonatör yerleştirilmiştir. Bununla

[17] Scaruffi, a. g. e.
[18] Scaruffi, a. g. e.
[19] Attali, J., *Gürültüden Müziğe* (G. Gülcügil Türkmen, Çev.), İstanbul, 2001, s.127

birlikte, RCA firmasının ürettiği amplifikatörler, gitarın sesini arttırmayı amaçlayan çalışmalar için dönüm noktası olmuştur. Bir sonraki adım, daha sonra Les Paul olarak tanınacak olan Lester Polfus'un, gramofon iğnesi, mikrofon veya telefon manyetiklerini gitarın gövdesine yerleştirerek ilk elektrogitarın temellerini atmasıdır. Bu çalışmaların sonucu olarak 1931'de George Beauchamp, Rickenbacker Company adına, ilk elektrogitarı üretmiştir. Ancak gitarın sesi, hala gücü artırılmış akustik gitar sesini çağrıştırmaktadır. 1934'te Lloyd Loar, bugün kullanılan gitar manyetiklerinin basit bir örneğini tellerin altına yerleştirerek, elektrogitarın kendine özgü tınısını yakalamıştır. 1936'da Gibson Company'nin piyasaya sürdüğü ES150 (Electric Spanish) model elektro-akustik gitar, birçok caz ve blues müzisyeni tarafından ilgi toplamıştır.

Elektrogitar, bugün bildiğimiz şekline II. Dünya Savaşı sonrası döneminde kavuşmuştur. Bu dönemde Gibson Company tekrar üretime başlamış, Leo Fender, 1947'de Los Angeles'ta Fender Electrical Instrument Company'yi kurmuştur. Bu iki firma elektrogitar üretiminde zirve markalar olmuştur. Gibson Company'nin ürettiği yarı-katı gövdeli gitarlar, *Gibson L7* ve *Gibson Les Paul*, yumuşak tonları ile 1950'lerin rock'n roll soundunun simgesi olmuştur. 1953'te ise katı gövdeli efsanevi *Fender Stratocaster* gitar üretilmiştir. Artık gitarın soundu gövdeye değil amplifikatöre bağlı olduğundan, gövde de alışılmış gitar gövdesi gibi olmak zorunda değildi. Bunun üzerine Gibson, 1958'de gövdesi V şeklinde olan *Flying V* modelini üretmeye başlamıştır. 1950'lerde rock'n roll müzisyenleri, ayırt edilir derecede farklı iki tip gitar kullanmışlardır. Bunlar, yumuşak tonu ve yarı-katı gövdesiyle Gibson ve katı gövdesi, parlak tonuyla Fender Stratocaster gitarlardır. Rock'n Roll'un efsanevi iki müzisyeni Chuck Berry ile Buddy Holly'nin müziklerinin ayırt edici özelliklerinden biri de gitar seçimleridir. Chuck Berry, Gibson ES-175, Buddy Holly ise Fender Stratocaster kullanmayı tercih etmiştir.[20]

Popüler müziğin yaygınlaşması açısından önem taşıyan diğer keşifler, *gramofon* ve kulüplerde, barlarda büyük rağbet gören ve *jukebox* adı verilen müzik kutularıdır. 1939'da, albüm kayıtlarının kısa filmlerini gösteren, ilk görüntülü müzik kutusu icat edilmiştir.[21] Bu olay, belki de müzik videosu fikrinin doğuşu olarak görülebilir.

1940'larda siyahi müzik yükselişe geçmiş ve kendi gettosu dışındaki dinleyicilere de ulaşmaya başlamıştır. İşte bu dönemde, Louis Jordan'ın 1946'da çıkardığı hit parçası *Choo Choo Ch'Boogie*'den sonra *jump blues* adı verilen ve rock'roll'a geçişin bir önceki durağı olan rhythm and blues'un doğuşuna işaret eden yeni bir stil ortaya çıkmıştır.[22] Jump blues'un içinde *rock'em, shake it* gibi rock müzik terminolojisine ait sözcükler sıkça kullanılmıştır ve şüphesiz jump blues, rhythm and blues'un ve dolayısıyla rock'n roll'un başlangıcı olmuştur.

1940'larda artık siyah blues müzisyenleri, daha büyük orkestralarla çalmaya başlamışlar ve büyük şehirlerde

[20] Curtis, J., *Rock Eras: Interpretations of Music & Society 1954-1984*, Ohio, 1987, s. 72 - 73
[21] Scaruffi, a.g.e.
[22] Scaruffi, a.g.e.

de ünü yayılan blues, giderek daha güçlü bir müzik haline gelmiştir. Rhythm and blues, blues'a güçlü bir ritm olgusunun eklenmesiyle oluşmuştur. Bilindiği üzere blues, solo icra edilen bir müzik iken, ilk defa bir orkestra eşliğinde söylenmeye başladığında rhythm and blues ortaya çıkmıştır. Rhythm and blues terimi ilk kez 1947'de, afiş yazarı Jerry Wexler tarafından kullanılmıştır ve yine bu dönemlerde, Modern (1945), Specialty (1946), Imperial (1946), Atlantic (1947) ve Aristocrat (1947) gibi, siyah müzisyenleri destekleyen plak şirketleri kurulmuştur.[23]

[23] Scaruffi, a.g.e.

II. Dünya Savaşı Sonrası Popüler Müzik Sektörü

Savaşı Amerika'nın kazanması, burada bir barış ve zenginlik ortamı sağlamış ve bu da dolayısıyla popüler müzik sektöründe olumlu gelişmelere yol açmıştır. Televizyon ve radyo gibi medya unsurlarının hızla gelişmesi, popüler kültür üzerinde oldukça etkili olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında Amerika'daki radyo istasyonlarının sayısı iki katına çıkmıştır. Kurulan yeni radyolar, kayıttan müzik çalmaya başlamışlardır ve böylece *disk jokey* kavramı ortaya çıkmıştır. Rock'n roll'un gelişiminde disk jokeylerin büyük rolü vardır. Bulundukları konum itibariyle ün ve güç kazanan disk jokeyler, yaptıkları programlarda kendi zevklerine göre müzikler çalmışlardır. Disk jokeyler sayesinde, Amerika'nın her yerinde yayınlanan bu radyo programları aracılığıyla, siyah müzik gruplarının rockabilly ve rhythm and blues gibi müzikleri tanıtılmıştır.[24]

1940'larda popüler müzik sektörü daha çok beyaz müziğin tekelindedir. Bu sektörü kontrol altında tutan altı büyük plak şirketi vardır. Bunlar, Columbia, RCA Victor, Decca, Capitol, MGM, Mercury'dir ve popüler müzik, bu şirketlerin çizdiği doğrultuda, beyaz dinleyiciler için beyaz müzik piyasası oluşturma yönünde ilerlemektedir.[25] Ancak, siyah müzisyenleri destekleyen plak şirketlerinin kurulması, bağımsız radyo istasyonları ve buralarda program yapan disk jokeyler sayesinde, artık siyah ve beyaz genç nüfusa hitap eden siyah müzisyenlerin müziği de Amerikan popüler dünyasında önem kazanmaya başlamıştır.

AM radyo istasyonlarının kurulması, 1955'te Todd Storz adlı disk jokeyin KDWH radyo istasyonunda yaptığı programda *Top 40* formatını ortaya çıkarması ve taşınabilir küçük radyoların piyasaya sürülmesi de, popüler müzik ve rock'n roll için önem taşımaktadır.[26] Bu küçük radyolarla insanlar, artık nerede isterlerse müzik dinleyebileceklerinin farkına varmışlardır.

Kayıt endüstrisi için önem taşıyan başka bir gelişme ise, 1948' e kadar standart olan 78 rpm (round per minute; dakikadaki dönme hızı) plakların 33 1/3 rpm ve 45 rpm plaklara dönüşmesidir. 1948'de Peter Goldmark, Columbia firması adına, her bir yüzü 23 dakikalık olan 33 1/3 rpm plakları icat etmiştir. Columbia bunu klasik müzik kayıtları için bir avantaj olarak görmüş ve daha çok bu tür kayıtlar için kullanmıştır. Bir sonraki yıl, RCA Victor, 45 rpm plakları piyasaya sürmüştür. Bu plaklar ise popüler müzik kayıtları için tercih edilmiştir. Bu *longplay* plaklar, *albüm* fikrinin doğuşuna sebep olacaktır.

[24] Curtis, a.g.e., s. 42
[25] Scaruffi, a.g.e.
[26] Curtis, a.g.e., s. 43

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Scaruffi'nin (2003) tabiriyle büyük bir *folk uyanışı* yaşanmıştır. Folk müzik, dönemin sosyo-politik koşullarına karşı olarak yapılan protest şarkılarla özdeşleşmeye başlamıştır. Folk uyanışı, birçok genç şarkıcıyı etkilemiş, bu şarkıcılar New York'a göç etmeye başlamışlardır. Bu dönemde folk ve caz müzisyenleri aynı kulüplerde ve barlarda çalmışlardır. Dolayısıyla birbirlerini dinleme fırsatı bulmuşlar ve müzikal olarak birbirlerinden etkilenmişlerdir.

Rock'n Roll Çağı

1940'ların sonlarında, *rock* sözcüğünü içeren şarkılar piyasaya sürülmeye başlamıştır. 1948 yılının *race record* (ırk müziği) listelerinin en çok çalınan hit parçası Wynonie Harris'in *Good Rockin' Tonight* adlı parçasıdır. Bu parçanın kazandığı popülerliğin ardından, ilerleyen aylarda Joe Lutcher'dan *Rockin' Boogie*, tenor saksofoncu Will Bill Moore'dan *We're Gonna Rock We're Gonna Roll*, Roy Brown'dan *Rockin' at Midnight* ve Jimmy Preston'dan *Rock the Joint* adlı parçalar piyasaya çıkmıştır. Daha sonra Wild Bill Moore, anlamlı başka bir plak daha çıkarmıştır: *Rock and Roll.*[27]

Rock'n roll terimini ilk ortaya çıkaran kişi, Cleveland'de beyaz bir disk jokey olan Alan Freed'dir.[28] Alan Freed, 1951'de, yaptığı radyo programının adını *Moondog Rock'n Roll Party* koymuş, bu programda genç beyaz dinleyiciler için siyahi müzikler çalmıştır. Bu program ile rock'n roll terimi ve siyahi müzik giderek yaygınlaşmıştır.

Artık rhythm and blues'a, rock'n roll denmektedir. Rhythm and blues adı, tamamen siyah grupların yaptığı müziği simgelemiştir. Rock'n roll adını almasıyla bu müzik siyah imajından kurtulmuştur.

Rhythm and blues'dan rock'n roll'a geçiş döneminin en önemli isimleri, Chuck Berry, Buddy Holly, Fats Domino, King Curtis, Sam Cooke, Ray Charles, Bo Diddley, Little Richard ve Jerry Lee Lewis'tir. Bu müzisyenler, 1950'lere damgasını vuran ve rock'n roll çağını başlatan isimlerdir.

Chuck Berry, ilk rock'n roll müzisyenleri arasında en etkili olanıdır.[29] Kendinden sonraki dönemde de Beatles, Rolling Stones gibi yıldızları etkilemiştir. Gitar tekniği açısından, çağdaşlarına göre oldukça ilerdedir. Ayrıca, rock'n roll müziğinin ilk büyük bestecisidir. Bu müzikte ilk defa gitarı esas çalgı olarak kullanmıştır ve şarkılarında ilk defa gençlerin yaşamlarıyla ilgili konular işlemiştir.[30] 1955'ten sonra çıkan *Roll Over Beethoven, Rock and Roll Music, School Day, Sweet Little Sixteen* ve *Johnny B. Goode* gibi parçaları, beyaz gençler arasında hit olmuştur.

1952'de, beyaz şarkıcı Bill Haley, ilk rock'n roll grubu olan Comets'i kurmuştur ve 1953'te ilk rock'n roll parçası olan *Crazy Man Crazy* adlı şarkıyı piyasaya çıkarmıştır. Aynı zamanda, Sam Phillips, Sun

---

[27] Miller, a.g.e., s. 10
[28] Scaruffi, a.g.e.
[29] Brown, a.g.e., s. 86
[30] Scaruffi, a.g.e.

stüdyosunda Elvis Presley'nin ilk plak kaydını yapmaktadır.[31]

Bill Haley, Jerry Lee Lewis, Elvis Presley, Carl Perkins gibi beyaz rock'n roll yıldızları, artık bu müziğin siyahların tekelinde olmadığının göstergesidir. Wanda Jackson ise, rockabilly müziğinde ilk beyaz kadın şarkıcı olarak, kendinden sonra gelecek olan kadın rock'n roll şarkıcılarına örnek olmuştur.

Daha önce belirtildiği gibi rock'n roll, müziksel köken olarak blues, caz, gospel, country gibi türlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla armoni, melodi, ritm, şarkı sözleri gibi müzikal özellikleri, bu türlere ait izler taşır. Ancak rock'n roll üzerinde blues türünün etkileri, country türünden daha çok hissedilmektedir.

Rock'n roll'un en ayırt edici özelliklerinden biri, kullanılan ritmik kalıplardır. Rock'n roll parçalarında, çoğunlukla tercih edilen dört zamanlı ölçü içerisinde ikinci ve dördüncü vuruşlar vurguludur. Tempo, rhythm and blues parçalarından görece olarak daha hızlıdır. Altyapıda şarkıcıya eşlik eden, tekrarlanan kısa melodik pasajlar anlamına gelen *riff*'ler kullanılır. Riff eşliği, rhythm and blues'dan kalma bir gelenektir ve ileride de çoğu rock parçasının önemli özelliklerinden biri olacaktır. Akor yürüyüşü olarak genellikle blues akor kalıpları kullanılmıştır. Şarkıların ortasında, çoğunlukla saksofon, gitar veya piyano tarafından icra edilen doğaçlama sololar bulunur. Rock'n roll vokal merkezli bir müziktir ve şarkı sözleri blues ve country geleneklerine dayanmaktadır. Orkestranın önünde yer alan şarkıcının icra ettiği vokal tekniği ise, 1950'lerde çok karakteristik olan *shouting* (haykırma, bağırma) tekniğidir.

Rock'n roll, yaşadığı dönemin ve içinde bulunduğu toplumun koşullarını yansıtan ve bu koşullara karşı çıkan bir müzik türüdür. Özünde, isyan ve toplumsal gerçeklerden kaçış yatmaktadır. Rock'n roll müzisyenlerinin şarkı sözlerinde değindiği toplumsal konular, politika, din, kuşak çatışması, sınıf ayrımı, cinsel devrim gibi konulardır. Rock'n roll müzisyenlerinin en açıkça isyan ettiği konu politikadır.[32] Uygulanan politikalar sonucu ortaya çıkan savaşlar ve ekonomik felaketler, rock müzik ile beraber folk müziğin de üzerinde durduğu konular olmuştur. Diğer bir konu ise dindir. Rock'n roll performanslarında çoğunlukla dini içerik hissedilir. Ancak bu müzisyenler inanç ve etik kavramlarını kendilerine özgü olarak yansıtmışlardır. Bu da dolayısıyla geleneksel dini görüşlere uygun düşmemiş, rock'n roll, dini liderler tarafından dinsizlikle suçlanmıştır. Gençler ile ebeveynler arasındaki kuşak çatışması da rock'n roll'da kendini gösteren bir konudur. Rock'n roll, genç nüfusun sorunlarını dile getirmiş, bu jenerasyonun dili olmuştur.

1953 - 1960 arası dönem, Amerika'da Eisenhower başkanlığındaki dönemdir ve bu dönemin politikası, rock'n roll'un da yakından ilişkili olduğu Amerikan günlük yaşamını, savaş sonrası şekillendiren politikadır. Aynı zamanda, Amerikan kapitalizminin muhafazakâr restorasyonuna tanıklık eden soğuk savaş dönemi

---

[31] Scaruffi, a.g.e

[32] Brown, a.g.e., s. 11

yaşanmaktadır.[33] Bu dönemde Amerikan yaşamını şekillendiren değerler; para kazanmak, aile yaşantısı ve zenginlik hayali gibi konulardır. Bu yaklaşım çerçevesinde, senatör Joseph R. McCarty'nin anti-komünist çalışmaları, rock'n roll üzerinde etkili olmuştur. Amerikan gençliği, okulda ve evlerinde McCarty'nin 'Amerikan değerleri' için yaptığı propagandalarla yüz yüze gelmiştir. Rock'n roll'un en büyük karşıtı McCarty olmuştur.[34] McCarty, katıldığı televizyon programlarında rock'n roll'u komünizmin aracı olmakla suçlamıştır. Rock'n roll'u müzik olarak bile kabul etmeyen karşıt gruplar vardır. Bu gruplardan bazıları, rock'n roll'u anarşik, komünist, şeytan işi ve Hıristiyanlık karşıtı olarak gösteren kitaplar ve makaleler yazmışlardır. Komünist yanı oldukça şüpheli olsa da anarşik bir yapısı olduğu bir bakıma doğrudur. Çünkü başlangıcından itibaren bir isyan müziği olmuştur ve Bill Haley, Frank Zappa, Elvis Presley, Alice Cooper gibi ünlü rock müzisyenlerinin anarşik karakterleri herkes tarafından bilinmektedir. Hatch ve Millward (1992, s. 93) ise, Amerikan toplumundaki tutucu kesimin, rock'n roll'u ahlaksal yozlaşmanın belirtisi olarak gördüğünden bahsetmektedir. Ayrıca rock'n roll, siyah ve beyazlar arasındaki kaynaşmayı sağladığından, Amerikan toplumunda hala geçerli olan sınıf farkı kavramına bir tehdit olarak görülmüş, politik çerçevede eleştirilmiştir.

Curtis (1987, s. 37), rock'roll çağının, tam anlamıyla 1954 baharında, Bill Haley and the Comets'in çıkardığı *Rock Around the Clock* adlı parça ile başladığını ileri sürmektedir. Ona göre, rock'n roll tarihini ifade eden elliler dönemi, 1954 - 1959 arası dönemdir. 1959'dan sonra rock'n roll dönemi sona yaklaşmaya başlamıştır. 1959'da Buddy Holly ölür, Jerry Lee Lewis gözden düşmeye başlar, Little Richard rahip olur, Elvis Presley askerde, Chuck Berry ise hapistedir. Bu isimler olmadan bu müziğin canlı kalması zorlaşmıştır.

1950'lerin sonlarında rock'n roll, kalıcılığı olmayan şarkılarla ticarileşmeye ve fazla popülerleşmeye başlamıştır.[35] Bu durum da rock'n roll çağının sona ermesinde bir etkendir. Bir sonraki çağ, 1964'te İngiliz müzik grubu The Beatles'ın Amerika'ya gelmesiyle açılacaktır. Rock'n roll, 1950'lerin müziğini anlatan bir terimken, 1960'lardan sonra artık *rock* terimi kullanılacak ve bu müzik kendine özgü farklı bir kimlik ortaya çıkaracaktır.

---

[33] Wicke, P., *Rock Music: Culture, aesthetics and sociolog*, Cambridge, 1991, s. 28
[34] Curtis, a.g.e., s. 38
[35] Brown, a.g.e., s. 80

Rock Müzik

Amerikan rock'n roll'u, 1950'lerde, radyo, televizyon, film ve plaklar gibi medya araçlarının etkisiyle İngiltere sınırlarına girmiş, buradaki gençliği de etkisi altına almıştır. İngiltere'de rock'n roll'un yarattığı atmosferden en çok etkilenen kesim, genç işçi sınıfıdır.[36] Dışarıdan aldıkları bu müzik, onların umutları, özlemleri, istekleri ve hayal kırıklıklarını ifade etmek için kullandıkları bir dil haline gelmiştir. Tıpkı Amerika'daki genç nüfus gibi, buradaki gençler de aile problemleri, okul ve iş sıkıntıları, sistem karşıtlığı gibi sorunlarını dile getirmişler ve rock müzik bu yaşanan kuşak çatışmalarında gençleri temsil eden bir simge olmuştur.

İngiliz rock grupları, yaptıkları müzikte başlangıçta, Amerikan geleneklerine dayanan blues ve country temelli rock'n roll'dan etkilenseler de, zaman içinde bu müziğe kendilerine özgü özellikleri katarak tamamen ayrı bir müzik ortaya koymuşlardır. Rock müzik, 1960'lı yıllarda, İngiliz gruplarının Amerikan rock'n roll'una getirdiği yeni solukla ortaya çıkmıştır diyebiliriz.

İngiltere'deki rock'n roll kavramı, Amerika'dakinden tamamen farklıdır. İngiliz gruplar, çalış teknikleri, form ve müzikal olanakları zorlamalarıyla, rock müzikte yeni bir estetik olgusu yaratmışlardır. The Beatles, 1962'de ilk single albümü *Love Me Do* yu piyasaya sürdükten sonra, rock'n roll anlayışındaki değişimler de kendini göstermeye başlamıştır. İngiltere'de yayılan The Beatles dalgasıyla birlikte, artık orkestralarda sadece şarkıcı değil, tüm grup önem kazanmış, ilk defa, *grup* olma fikri ortaya çıkmıştır.

1963 - 1966 yılları arasında, rock'n roll'un kendine özgü doğasını değiştiren üç önemli hareket vardır. Bunlar; Bob Dylan'ın sosyo-politik mesajlar içeren protest müziği, İngiliz Rolling Stones ve The Who adlı grupların, çalgı ve vokalde geliştirdiği teknikler, son olarak, yine İngiliz olan The Beatles, Beach Boys ve Byrds gruplarının stüdyo tekniklerinde gösterdikleri gelişmeler ile müziklerinde yaptıkları sıra dışı düzenlemelerdir.[37]

Bu dönemde, rock müziğin yanı sıra folk müzik de isyan müziği boyutuna gelmiştir. Bu değişimde rolü olan en büyük isim, şüphesiz Bob Dylan'dır. Dönemin diğer önemli folk müzisyenleri ise, Joan Baez, Joni Mitchell ve Judy Collins'tir. Folk müzik daha geniş kitlelere sesini duyurmak amacıyla popülerleşmeye başlamış ve diğer müzik türleriyle de etkileşime girmiştir. Bu etkileşimden *folk-rock* doğmuştur.

---

[36] Wicke, a.g.e., s. 53
[37] Scaruffi, a.g.e.

1960'lı yıllar, tam anlamıyla bir isyan ve karmaşa dönemidir. Dünyanın birçok yerinde yeni ideolojiler doğmuş, ciddi sosyal ayaklanmalar yaşanmıştır. Bu ayaklanmalardan en önemlileri, öğrenci gösterileridir. Tarihe *68 Olayları* olarak geçen bu ayaklanmalar, Avrupa'da yaşanan en büyük sosyal ve kültürel isyanlardır. Kurulu düzen sorgulanmış, insanlar yeni fikirlerin peşinden gitmişlerdir. 1960'lar, Amerika'nın evrim sürecinde yaşanan en kapsamlı tarihsel değişim dönemidir.[38]

Rock müzik, böyle bir dönemin müziğidir ve dolayısıyla bu toplumsal koşullardan oldukça etkilenmiştir. Bu dönemde rock müzik, kurulu düzene karşı muhalefetin birincil aracı haline gelmiş ve bir *karşıkültür* (counterculture) yaratmıştır. Amerikan gençliği, rock'n roll ile başlayan kimlik arayışı sürecine devam etmektedir. Bu süreçte gençler, pop müziğin tipik özelliği olan pasif bir müzik dinleme anlayışını reddetmişler, müziğe daha bağımsız ve eleştirel yaklaşmışlardır. Gençler artık ünlü ve basit pop şarkılarını dinlemek istememektedirler. Ayrıca, yetişkin toplum tarafından dışlanan bu gençler, tüm dışlanan gruplara karşı sempati duymuşlardır.

Çiçek Çocuklar adıyla anılan hippiler de bu dönemin bir ürünüdür. Amerika'da, Vietnam Savaşı'nı ve kapitalist sistemi eleştiren binlerce genç, San Francisco yakınlarındaki kasabalarda komün halinde yaşamaya başlamışlardır. Hippilerin kendileriyle özdeşleştirdikleri müzikler, folk-rock ile rock müzik olmuştur. Bu gençler, savaşlara ve nükleer silahlara karşı, sevgi ve barışı kendilerine ilke edinmiştir. Yaşamlarını müzik ve kitaba adamış, döküntü giysiler içindeki uzun saçlı bu gençler, radyo ve televizyon gibi medya araçlarını ve klasik kent yaşantısını tamamen reddetmiş, obalar halinde yaşamışlardır. Kural dışı her türlü etkinliğe karşı sınırsız bir özgürlük duymuşlardır.[39] Uyuşturucu kullanımı ve cinsel özgürlük isteği, en belirgin özelliklerindendir. Hippileri tasvir eden bir başka özellik ise giyim tarzlarıdır. Erkek ve kadınlarda uzun saç, yuvarlak, küçük gözlükler, ilginç şapkalar, şallar, çiçekler, kısa etekler, bol paçalı kot pantolonlar, bu gençlerin sıkça kullandıkları giyim eşyaları olmuştur. Hippi hareketi, protestodan çok bir kutlama, sevinç gösterisi gibidir ve bir lideri olmamasına rağmen tüm dünyada bu denli hızla yayılan tek kitle hareketidir.

Ancak hippi hareketi, çok etkili olamamış, kısa zamanda sönmüştür. Bunun en büyük nedeni, siyasi olmayan, pasif bir tavra sahip olmalarıdır. Onların ilke edindikleri sevgi ve barış kavramları, içinde yaşadıkları koşulları değiştirmek için yetersiz kalmıştır. Ayrıca, orta sınıfa ait olan hippiler hiçbir zaman kendilerini entellektüel olarak sunmamışlardır ve nihayet 1968'de, şiddet içiren protestolar, *barışçıl* olanlardan daha popüler hale gelmiştir.

Rock müzik, elektriğin tüm dünyada yaygınlaştığı bir dönemin müziğidir. Hatta elektrik çağında şekillenen ilk müziktir.[40] Elektronik amfiler, elektronik sound ve gelişmiş kayıt teknolojileri olmadan rock müzik

[38] Brown, a.g.e., s. 104

[39] Kahyaoğlu, O., Güler, S., *Pink Floyd*. İstanbul, 1986, s.19

[40] Martin, B. *Listening to the Future: The Time of Progressive Rock 1968-1978*, The United States of America, 1998, s. 24

düşünülemez. Elektrogitar, rock müziğin merkezinde yer alır ve akustik sound ise, rock müzikte sadece yardımcı role sahiptir.

Temel rock orkestraları, piyano veya elektrogitar, basgitar ve bateriden oluşmaktadır. Bu çalgıların, Avrupa, Amerika ve Afrika geleneklerine ait olması ilgi çekici bir durumdur ve bu durum, rock müziğin sentez bir müzik olma özelliğinin sonucudur. Kökeninde yatan farklı müzik türleri dikkate alındığında rock müzik, ileride *çokkültürlülük* olarak anılacak forumun ilk yaratıcısıdır.[41]

1970'lere gelindiğinde rock müzik artık Amerika sınırlarını tamamen aşmış, dünya çapında moda olan bir müzik haline gelmiştir. Bu dönemde, Led Zeppelin, Deep Purple, The Beatles, The Doors, Rolling Stones, The Who, Animals gibi grupların ve Jimi Hendrix ve Eric Clapton gibi usta gitarcıların ünü tüm dünyaya yayılmış, rock müzik büyük bir moda sektörüne dönüşmüştür. Bu müzisyenlerin giyim tarzlarından saç şekillerine kadar her özellikleri taklit edilmeye başlamıştır. Rock müzik, plak endüstrisinin bir numaralı kazanç kaynağı ve müzik dışındaki yan ürün pazarının da bir materyali haline gelmiştir.

1960'ların sonlarından itibaren rock müzik, *psychedelic rock, progressive rock, folk rock, acid rock, hard rock, heavy metal, punk, glam rock* gibi birçok alt dala ayrılmaya başlamıştır. Günümüze gelinceye kadar da yeni rock müzik türleri ortaya çıkmaya devam etmiştir. Bu türlerin hepsi de, ortaya çıktığı dönemin koşullarına ve olanaklarına göre şekillenmiş ve birbirinden farklılık göstermiştir.

---

[41] Martin, a.g.e., s. 23

20. Yüzyıl Müziğinde Avant-Garde Hareketler

Avant-garde sözcüğü, önde giden, *öncü* anlamlarına gelmektedir. Genellikle, kurulu düzenin ötesinde bir şeyler yapan, yol gösterici ve ileride olan kişiler, akımlar için kullanılan bir sıfattır.

Sanatta avant-garde hareketler her dönem görülmüştür. Bu hareketlerin, bir devri kapatıp yeni bir devir yaratmadaki rolleri büyüktür. 20. yüzyılın başlarından itibaren de, sanatın hemen hemen her alanında avant- garde nitelik taşıyan hareketlere rastlamaktayız. Bu avant-garde hareketler, progressive rock'ın oluşumunda önemli role sahiptir.

I. Dünya Savaşı yıllarından sonra, resim ve edebiyat alanlarında ortaya çıkan, geleneklere ve kurulu düzenin sistemine karşıt akımlar olarak gelişen *Futurizm*, *Dadaizm* ve *Sürrealim* gibi akımlar, 20. yüzyılın ilk avant-garde hareketleri olarak gösterilebilir. Aynı dönemde, müzikte de ilginç gelişmeler yaşanmaktadır. Besteciler, geleneksel stillere ve formlara karşı çıkmaya başlamışlar, yeni malzeme, yeni ses arayışına girmişlerdir. Scaruffi'nin (2003) belirttiğine göre, Thaddeus Cahill, 1906'da ilk elektronik çalgıyı icat etmiştir. 1913'te, 20. yüzyılın müziğinde gürültünün de yer alması gerektiğini savunan İtalyan futurist Luigi Rossolo, gürültü üreten cihazlarla oluşturduğu kendi stüdyosu *Intonarumori*'yi kurmuştur. 1920'de Eric Satie, ilk kez dinlemek için değil, bir *ambiyans* yaratmak için müzik bestelemiş, bu müziğe *mobilya müziği* adını vermiştir. 1923'te Arnold Schoenberg, *12 nota sistemi*'ni kurmuştur. 1928'de Maurice Martenot, ondes martenot adında yeni bir elektronik çalgı icat etmiştir. Rus besteci Leon Termen, 1927'de, *thermin* adını verdiği elektronik çalgı için konçerto bestelemiş, 1930'da ise ilk elektronik ritim makinesi olan *rhythmicon*'u icat etmiştir. Bu çalgılar, progressive rock alanında kullanılan önemli çalgılardır. Yeni akımlar yaratan bu isimler, yaşadıkları dönemde görmezden gelinse de, onların fikirleri olmadan, günümüzde dinlenen, progressive ve diğer elektronik müziklerin ortaya çıkması imkansız olabilirdi.

Yüzyılın ikinci yarısında da avant-garde müzikteki gelişmeler hızla devam etmiştir. Avrupalı ve Amerikalı besteciler, belki de yüzyılın sonuna kadar tam olarak anlaşılamayacak olan birçok deneysel teknik geliştirmişlerdir. Scaruffi'nin (2003) belirttiğine göre, John Cage 1939'da, manyetik teyp için yazdığı *Imaginary Landscape N.1* adlı eseri bestelemiş, 1946'da Almanya'nın Darmstadt şehrinde avant-garde besteciler için yeni bir okul açılmış ve manyetik teyp, burada eğitim gören bestecilerin başlıca çalgısı olmuştur. 1946'da, New Yorklu caz piyanisti Raymond Scott, içinde ilk *synhthesizer*ların bulunduğu dünyanın ilk elektronik stüdyosunu kurmuştur. Karlheinz Stockhausen, 1951'de, yukarıda bahsedilen Darmstadt'taki müzik okuluna girmiş ve elektronik müzik bestelemeye başlamıştır. Aynı yıl John Cage, radyo frekanslarıyla müzik bestelemektedir. 1952'de, elektronik mühendisi Harry Olsen ve Hebert Belar,

RCA Princeton Laboratuarı'nda, *Mark I* adını verdikleri ilk synhthesizerı ortaya çıkarmışlardır. 1957'de, Bruno Maderna'nın, geleneksel çalgılarla elektronik çalgıları birleştirdiği *Musica su Due Dimensioni* adlı eseri, ilk *elektroakustik* kompozisyon olurken, John Cage'in 1960'ta yaptığı *Cartridge Music*, ilk canlı elektronik müzik örneği olmuştur.

Kısacası, elektronik ve bilgisayar teknolojileri, 20. yüzyıl avant-garde müziğini şekillendiren önemli özelliklerdir. Ancak bu dönemde çok az insan bu uygulamaların, gelecekte çok yaygın olarak kullanılacak olan *sampling* teknolojisine yol açacağının farkındadır.

20. yüzyıl, genel olarak müzikte yeni arayışların belirginleştiği bir dönemdir. Bu durum sadece yeni ses ve çalgı keşiflerine yol açmamış, aynı zamanda değişik müzik türleri arasındaki kaynaşma ve etkilenme sonucunu da beraberinde getirmiştir. Özellikle 1950'lerden sonra, klasik Batı müziği bestecilerinde, büyük ölçüde caz, rock, etnik ve popüler müziğe ait unsurlardan etkilenme görülmüştür. Stravinsky, Debussy, Ravel, Hindemith gibi önemli besteciler, eserlerinde caz öğelerine sıkça yer vermişlerdir. Amerikalı besteci Gunther Schuller'in *Concertino for Jazz Quartet and Orchestra* (1959) adlı eserinin örnek olarak gösterilebileceği, 1950'lerin *Üçüncü Akım hareketi*, caz ve klasik müziği birleştirip tek potada sunmuştur.

1960'larda rock müzik de klasik müzik ile etkileşim halindedir.[42] Luciano Berio, 1967 tarihli makalesinde, -performans merkezli eserleri ile- Beatles gibi progressive eğilimli rock gruplarını övmektedir. Diğer yandan, rock müzik dergisi *Rolling Stone*, 1971'de Stockhausen ile yaptığı uzun bir röportajı yayınlamış, çalışmalarının progressive rock müzisyenlerini etkileyen özellikleri üzerinde durmuştur. Çağdaş klasik müzikte yaşanan gelişmeler, zamanın birçok rock müzisyenini direk olarak etkilemiştir. Bu müzisyenler arasında en başta gelen isimlerden biri Frank Zappa'dır. Frank Zappa, birçok konser müziği bestelemiş, bu eserlerden bazıları Pierre Boulez tarafından yönetilmiş ve kaydedilmiştir.

Bu dönemde Batılı müzisyenler arasında oldukça yaygın olan bir başka durum ise, *egzotik* ve *etnik* müziklerden yararlanmak olmuştur. Burada egzotik ve etnikten kasıt, *Batılı olmayan* müziktir. Hint, Japon, Bali Gamelanı gibi Doğu müzikleri, Messiaen, Stockhausen ve John Cage gibi birçok bestecinin dikkatini çekmiş ve bu besteciler tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

Görüldüğü üzere, 1960'lara gelindiğinde, müzik türleri arasındaki keskin sınırlar yok olmaya başlamıştır. Farklı müzikler, birbirlerinin malzemelerini kullanmış, böylece yeni türlerin oluşmasına da zemin hazırlamışlardır. 1960'ların sonlarında ortaya çıkan progressive rock, bu duruma verilebilecek en iyi örnektir.

---

[42] Morgan, R. P. *Twentieth-Century Music*, USA, 1991, s. 417

BÖLÜM 2

PROGRESSIVE ROCK DÖNEMİ

Progressive Terimi

Bu bölümde incelenecek olan *progressive rock* konusuna bir giriş olarak, *progressive* sözcüğünün kökenine ve diğer kullanım alanlarına kısaca değinmek, konunun daha iyi anlaşılması için yararlı olacaktır. Burada inceleyeceğimiz progressive sözcüğü, İngilizce bir sözcüktür ve *progress* eyleminden türemiştir.

Concise Oxford English Dictionary'de (Ed. Soanes ve Stevenson, 2004, s. 1147) belirtildiğine göre progress sözcüğünün kökeni, Latincede, "ilerleme" anlamına gelen *progressus* ve *progradi* (pro= ileri, gradi= yürümek) sözcüklerine dayanmaktadır.

Çalışmada yardımcı kaynak olarak kullanılan çeşitli İngilizce sözlüklerdeki genel tanımıyla progress sözcüğü, "ileri gitmek, gelişmek, seyretmek", "sonuca, özel bir hedefe ya da daha yüksek bir pozisyona doğru ilerlemek", "ardışık derecelerde, kademeli olarak ilerlemek" ve "ilerleyen bir süreç" anlamlarına gelmektedir. Progressive sözcüğü ise, "progress" niteliği taşıyan varlıklara yüklenen sıfattır.

Collins Cobuild English Dictionary'de (2001, s. 1226) progressive niteliği olan kişi, bir şeyin nasıl yapılacağına dair, geleneksel olanın tersine, yeni ve modern fikirlere sahip olan kişi olarak tanımlanmıştır. Chambers Essential English Dictionary de (Ed. Higgleton ve Seaton, 1998, s. 760) aynı konuyu, ileri, yeni fikirleri ve yöntemleri kullanmak veya tercih etmek olarak ele almıştır.

Progressive sözcüğü, müzik dışında, eğitim, matematik, sağlık, astroloji, biyoloji, politika, ekonomi, dilbilgisi, fonetik ve felsefe gibi farklı alanlarda da kullanılmaktadır.

Chambers Encyclopedic English Dictionary'nin (Ed. Allen, 1994, s. 1013) eğitim alanında yaptığı tanıma göre bu terim, birey olan çocuğun gereksinimlerinin ve kapasitesinin üzerinde, geleneksel eğitim sisteminde olduğundan daha fazla durmayı amaçlayan bir eğim sistemi olarak tanımlanmıştır.

Matematikte ise *progression* terimi, aralarında özel bir ilişki bulunan ve düzenli olarak birbirini izleyen sayılar için kullanılmıştır (çift sayılar, ardışık sayılar vs.). Yine aynı sözlüğe göre progressive terimi sağlık alanında, herhangi bir hastalığın şiddetinin gittikçe artması olarak tanımlanmıştır.

Concise Oxford English Dictionary'de (Ed. Soanes ve Stevenson, 2004, s. 1147), progression terimi astroloji alanında, gezegenlerin günlük hareketlerinin tahminine yönelik bir tekniği ifade etmektedir. Biyoloji alanında ise, tüm yaşam formlarının, giderek daha yüksek bir forma doğru evrimleştiğini savunan teori olarak kullanılmaktadır.

The Cassell Concise Dictionary'de (1998, s. 1161) progressive teriminin, politika, ekonomi ve müzik alanlarında tanımları yapılmıştır. Buna göre terim, politikada, sosyal ve politik reformları savunmak anlamına gelmektedir. Ekonomide ise, verginin düzenli ve belli oranlarda artırılması şeklinde uygulanan özel bir vergilendirme sisteminin adıdır. Müzikte, teori ve armoni alanında kullanılan progression terimi, melodi veya armonide, notaların veya akorların düzenli bir sıra halinde ilerleyişi, yürüyüşü anlamına gelmektedir.

A Dictionary of Linguistics and Phonetics'te (Crystal, 2003, s. 374-375) progressive sözcüğü, dilbilgisi ve fonetik alanlarında ele alınmıştır. Dilbilgisinde progressive terimi, durağan ve geçici eylemlerin tersine, sürmekte olan, durum belirten eylemler için kullanılan bir fiil formudur (progressive tense). Fonetikte ise, ses benzeşmeleri konusu altında incelenmiştir.

Progressive kavramı, felsefe alanında da üzerinde durulan bir kavramdır. Orhan Hançerlioğlu'nun Felsefe Ansiklopedisi'nde (1993, s. 48), ilerici olmak, toplumun gelişimine ve ileriye doğru yenileşmesine katkıda bulunmak anlamına gelmektedir. Buna göre ilericilik, doğanın, toplumun ve bilincin işleyiş yasalarını bilmek, bu yasalara ayak uydurmak ve bu işleyişi hızlandırmaya çalışmaktır. İlerleme, doğal ve zorunlu bir süreçtir. Çünkü doğa, her an daha yüksek bir aşamaya doğru zorunlu olarak ilerler. Ancak bu ilerleyişe katkıda bulunmak, bu süreci hızlandırmak için insansal bilinç ve çaba gerekmektedir; ilericilik bir bilgi ve aydınlık işidir.

Görüldüğü üzere, progressive terimi, sadece müziğe ait bir terim değildir. Ancak farklı alanlarda kullanılsa bile, bu tanımların dayandığı temel ve ortak nokta, gelişmek, düzenli olarak ilerlemektir.

Müzik alanında progressive kavramı, bir alana yeni olanaklar katmak, yeni bir boyut açmak anlamında tanımlanabilir. Progressive nitelemesi, yalnızca rock müziğe özgü bir durum değildir. Bu niteliği taşıyan birçok müzik türü için kullanılmış, özellikle 1980'lerden sonra bu kullanım çok geniş bir yelpazeye dönüşmüştür. Progressive terimi ilk kez, popüler müziğin rock, caz, new age gibi avant-garde nitelikli dallarında kullanılmıştır.[1]

[1] Smith, B., *The Billboard Guide to Progressive Music*, New York, 1997, S. ix

Progressive müziğin kökeni, 1960'ların sonunda hakim olan ve özellikle San Francisco bölgesinde yaşayan hippiler ve müzik grupları arasında yaygınlaşan *psychedelia* akımına dayanır. *Psychedelic* dönemde müzisyenler, uzun enstrümantal doğaçlamalara ve elektronik seslere sıkça yer vererek, alışılmış stil ve formları yıkmaya başlamışlardır. Bu müzikte şüphesiz ki büyük etkisi olan unsur, uyuşturucu kullanımıdır. 1960'larda özellikle hippiler, müzisyenler ve diğer dinleyiciler arasında LSD, esrar, mantar gibi halüsinojen özellikleri olan uyuşturucular sıkça kullanılmaktadır. İşte bu dönemde psychedelic müzik, uyuşturucu kullanımının yarattığı meditatif bir trans haline eşlik etmek, hatta bu etkiyi yaratmak için oluşturulmuştur. Psychedelic akımın getirdiği yenilikler, progressive akım tarafından yeniden yorumlanmış ve geliştirilmiştir. Daha hayalci, daha özgür formlar yaratılmıştır. Psychedelic müzik, eski stillere daha bağlı kalırken, progressive müzisyenler bu sınırların ötesine geçmeyi amaçlamışlardır. Psyhedelic müziğin olmazsa olmazı olan uyuşturucu kullanımı, progressive müzikte görülse bile artık müziğin merkezinde yer almamaktadır. Çünkü progressive akımın asıl amacı, zihni bulandırmak değil, tersine, açmak, geliştirmektir.

Progressive müzik, çok temel bir tanımla, soyutlama ve iç gözleme dayalı bir sanat formudur. Ticari akımlara ve eğlenceye dayalı müzik modasına karşı bir alternatiftir. Her zaman, derin olmayı, ileri yönelmeyi hedefler, yeni ve farklı olmaya çabalar ve kurulu düzenden ayrılmayı amaçlar. Tüm *ciddi* müzikler gibi, *aktif dinleme* gerektirir.

Şunu unutmamak gerekir ki, progressive olarak tanımlanan nitelikler, içinde bulunduğu ortama göre değerlendirilmelidir. 1960'larda progressive olarak adlandırdığımız özellikler, günümüzde bu şekilde algılanmayabilir. Bu da, her konuyu kendi bağlamı içerisinde değerlendirme gerekliliğini beraberinde getirir.

Progressive Rock'ın Doğuşunu Hazırlayan Etmenler

Progressive rock, 1968 yılında oluşmaya başlamış, 1978 yılından itibaren ise asıl kimliğinden uzaklaşmış olan bir rock müzik türüdür. Aşağı yukarı on yıllık tarihinde, rock müzik açısından birçok şeyi değiştirmiş, bu müziğin sınırlarını olabildiğince genişletmiştir. 1978'den sonra, tabi ki bir anda yok olmamıştır. Ancak, bu tarihten sonra hâlâ aktif olan önemli progressive rock grupları yaşamaya devam etse de, genel olarak kendine özgü özelliklerini 1978'den sonra kaybetmeye başlamıştır.

Progressive rock için kısa bir tanım yapmak kolay değildir. Ancak, bünyesinde bulundurduğu temel ve ayırt edici özellikleri kısaca belirtmek, konuya giriş açısından aydınlatıcı olacaktır. Progressive rock'ı tanımlayan bu kilit özellikler şunlardır: psychedelic, caz, folk ve klasik müzik etkisi, kapsamlı orkestrasyon, uzun eserler, uzun doğaçlamalar, virtüözite, elektronik efektler, sıra dışı formlar, konsept albümler, büyük sahne gösterileri ve bilim-kurgusal, fantastik şarkı sözleri. Konunun ileriki safhalarında, bu özellikler üzerinde detaylı olarak durulacaktır.

Rock müziğin Amerika sınırlarını aşıp İngiltere'ye sıçraması ve buradaki müzisyenler tarafından uygulanmaya başlaması, progressive rock'ın doğuşu için en önemli etkenlerden biridir. Progressive rock, İngiliz müzik gruplarının öncülüğünde ortaya çıkmış ve çoğunlukla bu gruplar tarafından geliştirilmiştir. İngilizler, rock müziği, Amerika'daki çağdaşlarından daha farklı algılamış ve yorumlamışlardır. Bu müzik, onlara uzun yılların getirdiği bir miras değildir, dolayısıyla Amerikalıların damarlarında akan "blues", İngiliz progressive rock müzisyenlerinde o kadar yoğun hissedilmemektedir. Şunu söylemek mümkündür ki, progressive rock, tüm rock müzik türleri içerisinde, en az *siyah* olan müziktir. Bu müzisyenlerin, yaptıkları müzikte yararlandıkları kaynaklar daha farklı olmuştur; çoğu, müzik veya sanat okulu mezunudur ve dolayısıyla klasik müzik ile iç içedir. Bu da müziklerine oldukça yansımıştır.

İngiltere'de rock müziğin algılanması, toplumsal düzeyde de daha farklı olmuştur. Amerika'da orta sınıf tarafından dışlanan, bir devrim hareketi olarak görülen rock müzik, İngiltere'de, The Beatles'ın da etkisiyle, bir moda ikonu haline gelmiş ve orta sınıfa hitap etmiştir. Amerika'da topluma muhalif ve düşman olarak algılanırken, İngiltere'de toplumla barış içerisinde olarak yansıtılmıştır. Tüm bu sebepler, İngiliz müzik gruplarının, Amerika'dakilerden daha farklı bir dile sahip olması gereğini beraberinde getirecek ve bu grupların liderliğiyle ortaya çıkan progressive rock'ın, Amerika'da algılanan rock müzikten çok daha farklı olması sonucunu doğuracaktır.

Progressive rock'ın oluşumu açısından oldukça önem taşıyan bir başka unsur ise, 1960'larda, özellikle San

Francisco ve Londra'da bulunan hippiler aracılığıyla, bir gençlik hareketi olarak ortaya çıkan *karşıkültürdür* (counterculture).[2] Karşıkültür, ailelerinin yaşam tarzlarına karşı çıkan, çoğunlukla orta sınıf beyaz gençlerin –hippilerin- oluşturduğu bir kültürdür. Hippilerin yaşam tarzları ve fikirleri, psychedelic müzik ve dolayısıyla progressive rock üzerinde etkili olmuştur. Bu gençler, standart yaşam biçimine, kapitalist toplum düzenine, askerliğe ve savaşa karşıdırlar. Bu fikirler, ileride *progressive rock* için de temel teşkil edecektir. Ayrıca hippiler arasında özellikle yaygın olan uyuşturucu kullanımı, mistik Doğu dinlerine eğilim ve transandantal meditasyon gibi unsurlar, dinledikleri müzik üzerinde de etkili olmuştur. Psychedelic rock, bu çerçevede şekillenmiştir. Uyuşturucu kullanımının yarattığı halusinojen etkiler, progressive rock'ın önemli bir parçası olan, sürrealist albüm kapakları, posterler, sahne ve ışık gösterileri gibi görsel unsurlar üzerinde de rol oynamıştır. Karşıkültüre dahil olan gençler, standart olan her şeye karşı oldukları gibi, müzikte de standart pop parçalarından fazlasını istemişler, deneysel ve özgür çalışmaları tercih etmişlerdir. Müzik, bu karşıkültürün kimliğini belirlemede en ayırt edici özelliklerden biri olmuştur.

Elektronik teknolojisinde yaşanan gelişmeler de progressive rock'ın ortaya çıkışını tetikleyen bir başka durumdur. Elektronik çalgılar, yeni tınıların keşfedilmesini sağlamıştır. Deneysel çalışmalar yapan, yeni bir şeyler arayan müzisyenlerin sıklıkla başvurdukları bu elektronik çalgılar, progressive rock için oldukça önem taşıyacaktır. Ayrıca, kayıt, teyp ve stereo teknolojilerinde yaşanan ilerlemeler sonucu, müzik dinleyicileri arasında yeni ve daha ciddi dinleme alışkanlıkları gelişmiştir.[3] 45'lik mono formatının yerini, albüm uzunluğunda stereo format almış, insanlar artık 35-55 dakikalık albümler dinlemeye başlamışlardır. Böylece, müzisyenler tarafından daha uzun ve daha etkili kompozisyonlar oluşturulmaya başlamıştır.

Bu dönemde, plak şirketleri ve müzik endüstrisindeki çeşitlilik, deneysel çalışmalara açık müzisyenler için avantaj sağlamıştır. Plak şirketleri, ekonomik koşulların oldukça iyi olmasından dolayı, kendi *hit* müzisyenlerinin yanı sıra, deneysel çalışmalar yapan gruplara da imkan tanımışlardır. Bu durum, gelişmeye açık müzisyenlere, kendi müzikleri üzerinde yaratıcı fikirler geliştirebilmek ve bunları duyurmak açısından ortam hazırlamıştır. Yine aynı şekilde, deneysel psyhedelic müziğe içerisinde yer veren yayınlar, radyo istasyonları ve gece kulüpleri de progressive rock'ın oluşumuna katkıda bulunmuştur.

Progressive rock'a geçiş aşamasında büyük katkıları olan İngiliz müzisyen ve müzik gruplarını üç grup altında toplayabiliriz. İlk grupta yer alan isimler; Cream, Yardbirds ve Jimi Hendrix'tir. Jimi Hendrix, Amerikalı olmasına rağmen Londra'da ün kazanmış, İngiliz müzisyenlerle çalışmıştır. Bu gruplar, psychedelic rock'ın, blues ve elektrogitar merkezinde gelişimine yardımcı olmuşlardır. Müziklerinde, blues temelli armonik yürüyüşler, tekrar eden gitar *riff*leri, elektrogitarın rolü için önemli olan *powerchord* ve *feedback* kullanımı, uzun enstrümantal pasajlar ve uzun, doğaçlama gitar soloları hakimdir.[4] Bu ekol altında gelişen gruplarda, çoğunlukla bir veya iki elektrogitar, bir vokal, bir basgitar, bateri ve bir klavyeden oluşan orkestralar tercih

[2] Macan, E., *Rocking the Classics: English Progressive Rock and the Counterculture,* New York, 1997, s. 15
[3] Smith, a.g.e., s. 3
[4] Macan, a.g.e., s. 19

edilmiştir. Bu ekol, daha sonra Led Zeppelin, Black Sabbath ve Deep Purple gibi dünyaca ünlü grupların müziğiyle gelişimine devam edecektir. Deep Purple'ın 1969 yılında yaptığı *Concerto for Group and Orchestra* adlı konçerto albümü, rock müziğin geldiği noktayı anlamak için önemlidir. Bu eser, Malcolm Arnold'un şefliğinde, Royal Filarmoni Orkestrası tarafından sahnelenmiştir. Ayrıca, 1970 yılında çıkardıkları *Deep Purple In Rock* albümünün kapağında, grup elemanlarının, Rushmore Dağı'nın tepesine oyulan Amerikan başkanlarının yüzleri yerine kendi yüzlerini koymaları, gülünç bir taklit olarak değerlendirilse de, rock müzisyenlerinin kendilerini nasıl görmeye başladıklarının bir göstergesidir.[5]

İkinci gruba, Traffic, IF, Collosseum gibi grupları dahil edebiliriz. Bu gruplar, müziklerinde daha çok caz kaynağını kullanan rock müzik gruplarıdır. Diğer özellikleri, virtüözite ve enstrümantal formlara önem vermeleridir. Bu grupların müziğinde görülen akor yürüyüşleri ve ritmik kalıplar, ilk gruba oranla daha komplekstir. Ayrıca, ilk grupta yer alan enstrümanlara, tahta üflemeliler ve perküsyon çalgılarını da eklemişlerdir. Bu ekol, daha sonra progressive rock'ın önemli temsilcileri olan Mahavishnu Orchestra, Soft Machine ve Caravan adlı grupların müziğiyle gelişmiştir.

Son grupta ele alınacak olan isimler, progressive rock'a geçiş aşamasında belki de en büyük paya sahip isimlerdir. Son grubu oluşturan Moody Blues, Procol Harum, Pink Floyd, The Who ve The Nice adlı gruplar, The Beatles'ın son dönem yaptığı müzikten etkilenmişlerdir.[6] Bunları detaylı olarak incelemeden önce, progressive rock'ın kapılarını açan The Beatles'ı ayrı bir çatı altında ele almak daha yararlı olacaktır. 1967 yılının Haziran ayında insanlar, rock müzikte çok yeni ve değişik olan bir albümle tanışmışlardır: *Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band*. The Beatles'ın bu albümüyle, bir çağın kapanıp, yeni bir çağın açıldığını söylemek mümkündür. Albüm, progressive rock'a zemin hazırlayan birçok unsuru bir arada sunan bir özelliğe sahiptir. Bu çalışma öncelikle, Barok oda müziğine ait özelliklerden ve Karlheinz Stockhausen'ın avant-garde elektronik deneylerine kadar birçok müzik stilini tek potada eritip farklı bir rock müzik dili oluşturmuştur. Ayrıca albümün arka kapağında Stockhausen'ın resmine yer verilmesi de, artık rock müzikte ilginin ne kadar farklı yönlere kaydığını göstermesi açısından ilginç bir durumdur. Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band, belli bir temanın ele alındığı, tüm parçalarda belli bir fikrin işlendiği, bütünlüklü bir albümdür. Albümün tüm parçaları, birbirine bağlı bir döngünün elemanlarıdır; bağımsız olarak düşünülemez. İşte böyle albümlere *konsept albüm* denmektedir ve bu albümler, progressive rock'ın en temel özelliklerinden biridir. Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band, ilk konsept albüm olma özelliği ile, bu yolda büyük bir adım atmış, kendinden sonra gelecek girişimler için önemli bir kapı açmıştır. Yinelenen melodik temalar kullanarak, belli bir programı anlatmak üzere, şarkı serilerini bir araya getirme uygulamaları, Franz Schubert ve Robert Schumann gibi 19. yüzyıl bestecilerine kadar uzanmaktadır.[7]

---

[5] Hatch, Millward, a.g.e., s. 196
[6] Macan, a.g.e., s. 20
[7] Macan, a.g.e., s. 20

Rock müziğin boyutlarını değiştiren bir başka çalışma ise, 1969 yılında The Who grubunun yaptığı *Tommy* isimli ilk rock operadır. Bu eser, Londra Senfoni Orkestrası tarafından, London's Cavent Garden'da sahnelenmiştir. Tommy, bir klasik opera çalışması olarak algılanmış, rock eleştirmenlerinin büyük bir kısmı tarafından takdir edilmiş ve bu eserin, rock müzikte yeni bir olgunluğu temsil ettiği kabul edilmiştir.[8]

Konsept albüm konusunda, The Beatles'ın açtığı yolda giden önemli gruplardan biri, Moody Blues'dur. Bu grubun 1968 yılında çıkardığı *In Search Of The Lost Chord* albümü, konsept albüm anlayışına bir örnektir. Ayrıca Moody Blues'un bir yıl önce yaptığı ve Londra Festival Orkestrası ile birlikte kaydettiği *Days of Future Passed* albümü ise ilk senfonik albümdür. Bu albüm, insanın sabahtan geceye kadar devam eden bir günlük yaşamını konu alan bir konsept albümdür. Grup daha sonraki albümlerinde bu senfonik soundu sağlamak için, yaylılar, bakır üflemeliler, koral sesler gibi senfonik alt yapılar sağlayabilen mellotron adlı çalgıyı kullanmıştır. *Mellotron*, ilerleyen dönemde progressive rock orkestralarının en önemli çalgılarından biri olacaktır. Procol Harum ise, müziklerinde belirgin olan görkemli, katedral benzeri ambiyansı yaratmak için, Hammond orgu, *pipe organ* (borulu org) karakterinde kullanan ilk grup olmuştur.[9] Bu özellik de progressive rock müzisyenleri tarafından uygulanacaktır.

Pink Floyd ve The Nice, The Beatles etkisinde en az kalan gruplardır. Ancak, yukarıda sayılan gruplar içerisinde, progressive rock sınırına en çok yaklaşan iki gruptur. Hatta çoğu albümlerinin, progressive rock çatısında ele alınması mümkündür. Bu grupların enstrümantal müzik konusundaki başarıları önem taşımaktadır. Bu gruplar, klasik müzikten aldıkları, büyük ölçekli ve programlı bir enstrümantal form olan *çokmuvmanlı suit* (multimovement suite) formunda eserler ortaya koymuşlardır.[10] Geç 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl bestecilerinin müziğinde sıkça rastlanan çokmuvmanlı suit, müziği kullanarak bir resim çizmek, bir hikaye anlatmak veya felsefi bir fikri belirtmek üzere, birkaç farklı bölümden oluşan bir enstrümantal formdur. Pink Floyd'un *A Saucerful of Secrets* (1968) ve The Nice'ın *Ars Longa Vita Brevis* (1968) adlı eserleri, bu bağlamda oluşturulmuş dört muvmanlı eserlerdir. *Ars Longa Vita Brevis*'te, J. S. Bach'ın 3 numaralı *Brandenburg* konçertosu ve Sibelius'un *Karelia* suitinden alıntılar ve uyarlamalar yapılmıştır. Daha sonra progressive rock'ın temel taşlarından biri olacak olan Emerson, Lake and Palmer adlı grubun klavyecisi Keith Emerson'ın, The Nice'ın elemanı olduğu bu dönemde, piyano ve org üzerinde ortaya koyduğu yaratıcılık ve virtüözite dikkate değerdir. The Nice, 1970'te tamamen kendine ait bir klasik müzik çalışması olan *Five Bridges Suite* adlı eserini çıkarmıştır. Bu çalışma Barok müzik stili ile cazı kaynaştıran başarılı bir rock müzik çalışmasıdır. Pink Floyd'un yakaladığı en büyük başarılardan biri ise, elektronik tınıları kullanmadaki yaratıcılıkları ve stüdyo teknolojilerindeki üstünlükleridir. Bu yolda açtıkları çığır, progressive rock için bıraktıkları önemli bir mirastır. Ayrıca, konsept albüm çerçevesinde çıkardıkları *Dark Side of the Moon* (1973), *Animals* (1977) ve *The Wall* (1979) albümlerinde gösterdikleri enstrümantal yaratıcılık ve kullandıkları gelişmiş kayıt teknolojisi, tamamen kendilerine özgü bir tarz yaratmalarını

---

8 Hatch, Millward, a.g.e., s. 184

9 Macan, a.g.e., s. 21

10 Macan, a.g.e., s. 21

sağlamış ve rock müzik tarihi açısından büyük önem taşımıştır.

Yukarıda anlatılan gruplar, progressive rock'ı tanımlayan karakteristik özelliklere sahiplerdir. Ancak müzikleri psychedelic stile daha yakındır. Bu gruplar, progressive rock'a geçiş aşamasında yer alan, ona kapı açan gruplardır ve *proto-progressive* olarak ele alınan stile dahil olmuşlardır. Macan'ın (1997, s. 23) tabiriyle, bu gruplar, İngiliz progressive rock'ı için "ilk dalga" akımını temsil etmektedirler. Ancak, King Crimson, Yes, Emerson, Lake and Palmer, Jethro Tull, Genesis, Gentle Giant, Soft Machine, Caravan, Curved Air, Van Der Graaf Generator gibi "ikinci dalga" akımını temsil eden gruplar ortaya çıkmadan progressive rock, tam anlamıyla başlamayacaktır.

The Beatles, 1969'da *Abbey Road* albümünü çıkarmıştır. Bu albüm, The Beatles'ın grup olarak çıkardığı son albümdür. Bu albümle bir devrin sonuna gelinmiştir.[11] Progressive rock için zemin hazırlayan olanaklar geliştikçe bir çağ kapanmıştır. Ayrıca şunu unutmamak gerekir ki, 1969 yılı, *progressive rock* deyince akla gelen en temel gruplardan biri olan King Crimson'un kuruluş yılıdır!

---

[11] Martin, a.g.e., s. 53

Progressive Rock Grupları

Progressive rock, İngiliz müzik gruplarının öncülüğünde ortaya çıkan ve gelişen bir rock müzik türüdür. Ancak zaman içerisinde, İngiltere dışında oluşan başarılı progressive rock grupları da görülmeye başlamıştır.

Çok sayıda olan progressive rock gruplarının hepsini burada saymak olanaksızdır. Ancak en bilinen ve en çok ses getiren İngiliz progressive rock gruplarından bahsetmek istersek, Emerson, Lake and Palmer, Yes, King Crimson, Jethro Tull, Genesis, Gentle Giant, Soft Machine, Van der Graaf Generator, Camel, Mahavisnu Orchestra, Henry Cow, Caravan, Curved Air adlı grupları örnek gösterebiliriz.

İngiliz progressive rock gruplarının, dünya çapında üne kavuşmasında, Amerikan dinleyici kitlesinin ve buradaki müzik pazarının büyük rolü olmasına rağmen, Amerika'dan, dikkat çekici ve çok sayıda progressive rock grubunun çıkmamış olması şaşırtıcı bir durumdur. Amerika'da, progressive rock sınırlarına en çok yaklaşan iki grup, Kansas ve Dixi Dregs olmuştur.[12]

Progressive rock'ın, İngiltere dışında en çok benimsendiği yer İtalya'dır. İtalya'dan dünya çapında başarı elde eden birçok progressive rock grubu çıkmıştır. Bu durumun çeşitli sebepleri vardır. En önemli sebebi, İtalya'da, progressive rock gündeme gelinceye kadar, herhangi bir rock müzik geleneğinin olmayışıdır.[13] Buradaki müzik geleneği, opera ve klasik müzik kültürü ile İtalya'ya özgü pop müzik geleneğidir. Kısacası, progressive rock, İtalya'da görülen ilk rock müzik akımı olmuş ve İtalyanlar tarafından oldukça benimsenmiştir. PFM (Premiata Forneria Marconi), Banco, Le Orme, Acqua Fragile ve Area, en önemli İtalyan progressive rock gruplarından bazılarıdır. Özellikle PFM, adı, en meşhur İngiliz progresive rock gruplarıyla birlikte anılan ve onlar kadar başarılı olan bir gruptur.

Fransa'dan çıkan en önemli progressive rock gruplarına ise, Magma ve Gong'u örnek olarak gösterebiliriz.

Bu bölümde, en önemli ve en çok bilinen İngiliz progressive rock gruplarından yedi tanesi incelenecektir. İncelenmek üzere bu yedi grubun seçilmesindeki kriter, bu grupların, progressive rock tarihi göz önüne alındığında ilk akla gelen ve dünya çapında en çok tanınan, en çok albüm satan gruplar olmasıdır.

---

[12] Martin, a.g.e., s. 129

[13] Martin, a.g.e., s. 154

Pink Floyd

Pink Floyd, çoğu kaynakta tam olarak bir progressive rock grubu olarak anılmasa da, progressive rock'a ait birçok özelliği bünyesinde barındırmış ve bu müziğin ortaya çıkmasında büyük bir rol oynamıştır. Bu sebeple, bu bölüm altında Pink Floyd'a da yer vermek uygun görülmüştür.

1965'te, Roger Waters (basgitar), Rick Wright (klavye), Nick Mason (davul) ve Syd Barrett (gitar) tarafından İngiltere'de kurulan grup, Pink Anderson ve Floyd Council adlı iki blues müzisyeninden esinlenerek, Pink Floyd adını almıştır. Grubun amacı, blues kökenli rock müziğinde yeni bir boyut açmaktır. Bu sebeple grubun üyeleri, yaptıkları müziği, yeni ses, ışık ve efekt arayışları gibi teknolojik deneylerle her dönem geliştirmeye eğilimli olmuşlardır.

Pink Floyd'un elektronik deneylere yönelmesindeki ilk adım, elektronik ses makineleri yapan Peter Jenner adlı bir sosyolog ile tanışmalarıdır.[14] Jenner, büyük çabalar sonucu ortaya çıkardığı bu değişik ses makinelerini kullanmaları için çeşitli grup ve müzisyenlere öneride bulunmuş, ancak dikkate alınmamıştır. Aynı öneriyi, Pink Floyd'a yaptığında ise, zaten grubun tam da aradığı şey bu olduğundan, hemen birlikte çalışmaya başlamışlardır. Jenner, zamanla grubun en büyük destekçilerinden biri olmuştur.

Pink Floyd, 1966'da, içinde ünlü Royal Albert Hall'un da bulunduğu çeşitli konser salonlarında birçok yardım konseri vermiştir. 1967'de ise *Games for May* adı altında bir dizi konser vermiş ve bu konserlerde kullandığı elektronik aletlerle yeni bir müziğin öncülüğünü yapmıştır. Işık ve efekt düzenine verdiği önem sayesinde de müzik çevrelerinden olumlu eleştiriler almıştır.

Grup 1967 Ağustos'unda *Piper at the Gates of Dawn* adlı ilk albümünü çıkarır ve kısa bir Amerika turnesine çıkar.[15] Albüm, tamamen Syd Barrett tarzını yansıtmaktadır. Ancak bu albüm, Syd Barrett'ın Pink Floyd ile çıkardığı ilk ve son albüm olacaktır. Bu dönemde Syd Barrett, kullandığı aşırı uyuşturucu yüzünden psikolojik dengesini tamamen yitirmeye başlamıştır. Bunun üzerine gruba yeni bir gitarist bulunur. Gruba katılan yeni isim David Gilmour'dur. Barrett ile Gilmour, bir müddet birlikte çaldıktan sonra, 6 Nisan 1968 günü Barrett gruptan tamamen ayrılır. David Gilmour ise günümüze kadar Pink Floyd'un hem gitaristi hem de vokalisti olarak kalmıştır.

İlk dönemlerinde Pink Floyd'un müziği, daha çok psychedelic eğilimler taşımaktadır. Ancak, 1968'de

[14] Kahyaoğlu, Güler, a.g.e., s. 30

[15] Lucky, J., *20th Century Rock and Roll: Progressive Rock*, Canada, 2000, s. 112

çıkardıkları ikinci albüm *A Saucerful of Secrets* ile birlikte, progressive anlayışa doğru bir adım atmışlardır.[16] Bu albüm büyük yankı uyandırmıştır. Özellikle, *Set the Control for the Heart of the Sun* adlı parça ile daha önce tanıdık olmayan bir sound yakalamayı başarmışlardır. Bu albümde, Barrett etkisi azalmaya başlamış, Roger Waters'ın varlığı daha da hissedilmeye başlamıştır.

Pink Floyd, 1969'da çıkan *Ummagumma* albümü ile tamamen bir progressive rock grubu niteliğine ulaşmasının yanı sıra, daha sonra *space rock* adı verilecek olan yeni bir tarzın da öncülünü yapmıştır. 1970 yılında çıkan *Atom Heart Mother* albümü ise, grubun bambaşka bir boyuta açılmasının başlangıcıdır. Albümün ilk yüzünü kaplayan ve altı bölümden oluşan *Atom Heart Mother* adlı parçada, büyük bir senfoni orkestrası ve kırk kişilik gençlik korosu kullanılmıştır. Ayrıca şimdiye dek yapılmış deneysel rock müzik çalışmalarının en başarılı örneklerinden biri olan bu albümde, teknik olanakların en üst düzeyde kullanımı da dikkat çekmektedir.

Kompozisyonal ve enstrümantal yeteneklerini sürekli geliştiren grup, 1973 yılında çıkardıkları Dark Side of the Moon albümüyle zirveye ulaşmıştır. Pink Floyd, bu albümde, daha önce pek de tanınmayan ancak bundan sonra adı müzik piyasasında sıkça anılacak olan ses mühendisi Alan Parson ile çalışmıştır. *Dark Side of the Moon*, yedi yüz haftadan daha uzun süre, müzik listelerinin ilk sırasında yer almış ve The Beatles'ın *Sergeant Pepper* albümü kadar büyük bir başarıya ulaşmıştır.[17] 1975 yılına gelindiğinde, Syd Barrett'a ithaf ettikleri *Wish You Were Here* albümünü hazırlamışlardır. Diğer albümlerde olduğu gibi tüm şarkı sözleri Roger Waters'a aittir. Besteler ise grup üyelerinin ortak çalışmasıdır. Bu albüm de diğerleri gibi büyük ilgi toplamıştır. İki yıl aradan sonra *Animals* albümünü çıkaran grup, deneysel tavrını bu albümde de devam ettirmiştir. 1979'da ise, büyük ses getiren *The Wall* albümü çıkmıştır. Bu çalışma tamamen Roger Waters'ın ürünüdür diyebiliriz. Diğer albümler gibi, bir konsept albüm olan bu çalışma daha anlatımcı bir kimliğe sahip olmasıyla öncekilerden ayrılmaktadır. Bundan önceki albümlerde yapılar bireysel ve toplumsal eleştiriler, bu albümde daha tutarlı ve daha görünür şekilde işlenmiştir. Albümün konusu, Pink adlı bir müzisyenin yaşamının değişik evrelerinde, okul, aile, evlilik ve askerlik kurumlarına verdiği tepkileri sergilemektedir. Bu konunun, Roger Waters'ın hayatıyla ilişkili olduğu söylenmektedir. Babasını II. Dünya Savaşı'nda kaybetmesi de albümde işlediği temalardan biridir. *The Wall*'da işlenen bu denli ciddi bir toplumsal eleştiri, rock müzik tarihinde ilk kez görülmüştür. Albümün ardından, *Geceyarısı Ekspresi* adlı filmin de yönetmenliğini yapan Alan Parker ile birlikte The Wall, seksen beş dakikalık bir filme dönüştürülmüş, Cannes film festivaline yarışma dışı katılarak dünya çapında ilgi toplamıştır.[18] 1981 yılında, savaş karşıtlığı konusunu işleyen ve bir anlamda *The Wall*'ın devamı niteliğinde olan *The Final Cut* albümü çıkmıştır.

The Final Cut albümüne kadar olan süre içerisinde, grup üzerindeki hakimiyet tamamen Roger Waters'a

[16] Snider, C., *The Strawberry Bricks Guide to Progressive Rock*, Chicago, 2007, s. 42
[17] Lucky, 2000, a.g.e., s. 112
[18] Kahyaoğlu, Güler, a.g.e., s. 44

aittir. Bu albümden sonra ise, anlaşmazlıklar sonucu grup dağılmış ve grup üyeleri solo çalışmalarına devam etmiştir. Ancak beş yıl aradan sonra David Gilmour, Nick Mason ve Rick Wright, yeni bir Pink Floyd albümü yapmak üzere bir araya gelmişlerdir. Kendisi olmadan bu grubun gerçek bir Pink Floyd olmayacağına inanan Roger Waters ile aralarındaki bir dizi mahkeme sonucu, grubun diğer üyeleri Pink Floyd adını kullanmaya hak kazanmışlardır. Bundan sonra da başarılarını sürdüren grup, neredeyse tüm bestelerini ortaklaşa yaptıkları beş albüm daha çıkartmıştır.

Pink Floyd Albüm Listesi[19]

Albüm Adı	Albüm Yılı	Plak Şirketi
Piper At the Gates Of Down	1967	Capitol
A Saucerful Of Secrets	1968	Capitol
More	1969	Capitol
Ummagumma	1969	Harvest
Atom Heart Mother	1970	Harvest
Meddle	1971	Harvest
Relics	1971	Harvest
Obscured By Clouds	1972	Harvest
Nice Pair	1973	Capitol
Dark Side Of The Moon	1973	Harvest
Wish You Were Here	1975	Columbia
Animals	1977	Columbia
The Wall	1979	Columbia
Collection Of Grean Dance Songs	1981	Columbia
The Final Cut	1983	Columbia
Works	1983	Capitol
Momentary Lapse Of Reason	1987	Columbia
Delicate Sound Of Thunder	1988	Columbia
Shine On Box Set	1992	Columbia
The Division Bell	1994	Columbia
Pulse	1995	Columbia

[19] Lucky, 2000, a.g.e., s. 114 - 115

Emerson, Lake and Palmer

1970 yılında, İngiltere'de kurulan grup, The Nice'ın klavyecisi Keith Emerson, King Crimson'ın eski vokalist ve basgitaristi Greg Lake ve Atomic Rooster'ın davulcusu Carl Palmer gibi oldukça yetenekli müzisyenlerin bir araya gelmesiyle oluşmuş ve ilk dönemlerinden itibaren, progressive rock tarihinin en önemli gruplarından biri olarak anılmıştır.

1969'un sonlarında, King Crimson bir Amerika turnesinde The Nice'ı desteklemek üzere yer aldığı sırada, Keith Emerson ve Greg Lake, aynı müzikal vizyona sahip olduklarını fark etmişler ve 1970'te The Nice'ın dağılmasından sonra, beraber müzik yapmak amacıyla bir davulcu arayışına girmişlerdir.[20] Seçtikleri isim, Carl Palmer'dır. Üçlünün, kendi adlarını taşıyan ilk albümleri, Amerika ve İngiltere'de büyük yankı uyandırmıştır. Albümdeki müzikal temalarda Bartók ve Janacek'in eserlerinden esinlenilmiştir.[21] Sonraki iki albüm, *Tarkus* ve *Picture at an Exhibition* da aynı başarıya ulaşmıştır. Albümde yer alan kırk dakika uzunluğundaki *Picture at an Exhibition* adlı parça, Modest Mussorgsky tarafından yazılan ve Maurice Ravel tarafından orkestraya uyarlanan *Picture at an Exhibition* (Bir Sergiden Tablolar) adlı eserin rock müzik çerçevesinde bir uyarlamasıdır.

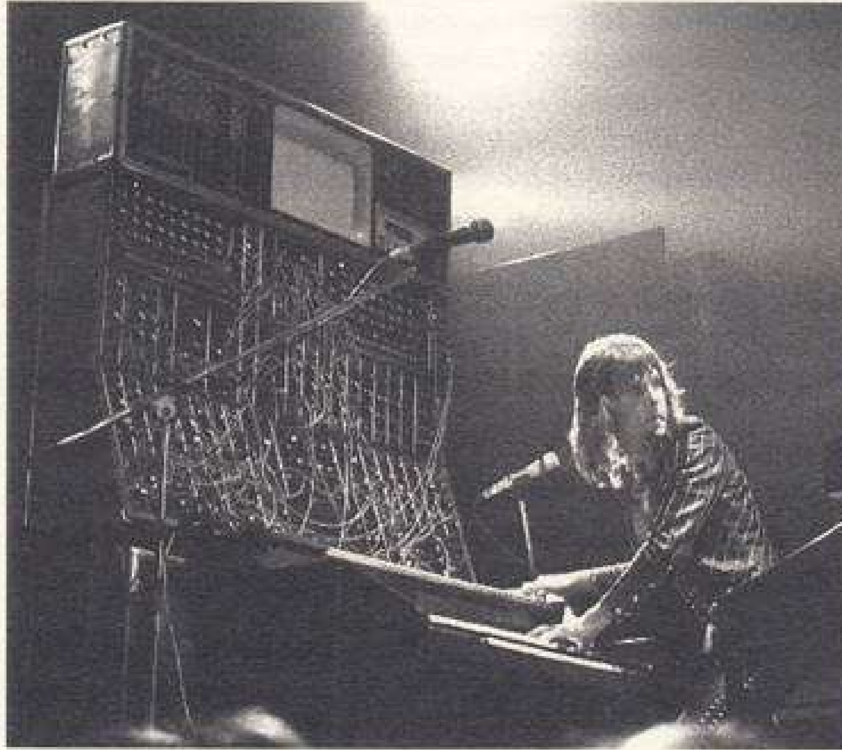
1972'de çıkan üçüncü albümleri Trilogy, grubun virtüözite ve yaratıcılık olarak daha da olgunlaştığı bir albümdür. Grup, yaratıcılıkları üzerinde daha fazla kontrole sahip olabilmek amacıyla kendi kayıt şirketini kurmuş, bu şirkete *Manticore* adını vermiştir.[22] Manticore etiketiyle, sadece Emerson, Lake and Palmer değil birçok önemli progressive rock grubunun albümü çıkarılmıştır. Emerson, Lake and Palmer'ın Manticore'dan çıkardığı ilk albüm 1973 tarihli *Brain Salad Surgery*'dir. Albümün açılış parçası, sözleri William Blake'in *Jerusalem* adlı şiirinden alınan ve bu şiirle aynı adı taşıyan parçadır. Albümde, Alberto Ginastera'nın *Toccatta* adlı eserinin bir uyarlaması yer almaktadır. Albümün ikinci yüzünde bulunan *Karn Evil 9* adlı üç muvmanlı eser ise, grubun en olgun eserlerinden biridir.

Emerson, Lake and Palmer, birkaç albüm daha yaptıktan sonra, 1979'un Kasım ayında, bir basın toplantısı yaparak, grubu dağıttıklarını ilan etmişlerdir. Bundan sonra Carl Palmer, PM adlı grubu kurmuş ve ardından Asia adlı gruba dahil olmuştur. Keith Emerson, film müziklerine odaklanmış, Greg Lake ise solo projeleriyle uğraşmıştır. Ancak sekiz yıl sonra tekrar bir araya gelmeye karar verdiklerinde, Palmer diğer gruplarından dolayı bunu kabul etmemiş, onun yerine Cozy Powell adlı davulcu gelmiş ve grup, *Emerson, Lake and*

[20] Lucky, 2000, a.g.e., s. 40
[21] Snider, a.g.e., s. 78
[22] Lucky, 2000, a.g.e., s. 42

Powell adıyla bir albüm çıkarmıştır. Bu albüm de eski albümler kadar başarılı bir albüm olmuştur. 1992'de Carl Palmer tekrar gruba girmiştir. Yeniden birlikte olan grup, *Black Moon* albümünü çıkarmıştır. Ancak grup, bu ikinci doğuştan sonra, eski ruhunu tekrar yakalamakta zorlanmıştır. 1994'te çıkan *In The Hot Seat* albümü, hem dinleyiciler, hem de grup için bir hayal kırıklığı olmuştur. Parçalar eski albümlere göre daha düzenli, daha basit, daha düz parçalardır. 1994'te, bu müzikal sorunlar üzerine Greg Lake gruptan ayrılmıştır. Grup üyeleri bu ayrılıktan bir süre sonra başka müzisyenlerle veya solo olarak çalışmaya devam etmişlerdir.

Emerson, Lake and Palmer, kurulduğu ilk günden itibaren, virtüözite ve yaratıcılığı simgeleyen bir grup olmuştur ve diğer progressive rock grupları için bir model teşkil etmiştir.[23] Virtüözitenin yanı sıra, klasik Batı müziği ile rock müziği harmanlama yoluyla oluşturdukları stil, diğer progressive rock grupları tarafından da örnek alınmıştır.

Keith Emerson ve Moog Synthesizer

[23] Lucky, J., *The Progressive Rock Handbook*, Canada, 2008, s. 150

Emerson, Lake and Palmer Albüm Listesi[24]

Albüm Adı	Albüm Yılı	Plak Şirketi
Emerson, Lake and Palmer	1970	Cotillion
Tarkus	1971	Cotillion
Pictures At An Exhibition	1971	Cotillion
Trilogy	1972	Cotillion
Brain Salad Surgery	1973	Manticore
Wellcome Back My Friends	1974	Manticore
Works	1977	Atlantic
Works Vol.2	1977	Atlantic
Love Beach	1978	Atlantic
In Concert	1979	Atlantic
The Best Of ELP	1980	Atlantic
Emerson, Lake & Powell	1986	Polygram
Black Moon	1992	Victory
The Atlantic Years	1992	Atlantic
Live At The Royal Albert Hall	1993	Victory
Return Of The Manticore	1993	Victory
In The Hot Seat	1994	Victory
Works Live	1996	Rhino
Live At The Isle Of Wight 1970	1997	Manticore
ELP In Concert On The King Buscuit Flower Hour	1997	KBFH Records
Then And Now	1998	Eagle

[24] Lucky, 2000, a.g.e., s. 43

Yes

Progressive rock deyince akla gelen en önemli İngiliz gruplardan biri de Yes'tir. Bu grubun üyeleri, müzikal stilleri ustaca kaynaştırmaları, üst düzey müzisyenlikleri, cesur şarkı sözleri ve müziğe daha geniş olanaklar sağlama konusundaki istekleri sayesinde progressive rock stilinin gelişmesine oldukça yardımcı olmuşlardır.

Yes, 1968 yılında Jon Anderson (vokal), Tony Kaye (klavye), Bill Bruford (davul), Peter Banks (gitar) ve Chris Squire'ın (basgitar) bir araya gelmesiyle oluşmuş ve 1969'da, grubun ilk albümü *Yes* ortaya çıkmıştır. 1970'te Peter Banks gruptan ayrıldıktan sonra ikinci albüm *Time and a Word* piyasaya sürülmüştür. Banks'in yerine gelen gitarist, progressive rock tarihinin en önemli gitaristlerinden biri olan Steve Howe'dur. Howe, gruba hemen adapte olmuş, ilginç gitar tekniği ve düzenlemeleriyle yeni bir sound yaratmıştır. 1971'de, içinde *Starship Trooper* ve *Yours is No Disgrace* gibi ünlü parçaların yer aldığı ve grubun doruk albümlerinden biri olan *The Yes Album* çıkmıştır. Yes bu albümde, ileride adı grup ile anılmaya başlayacak olan ses mühendisi ve yapımcı Eddie Offord ile çalışmıştır. Bazı progressive rock grupları, başlangıçlarından itibaren progresive rock yapmamışlardır. Yes de bu gruplardan biridir ve ancak üçüncü albümünden sonra progressive rock stiline dahil olmuştur. Yes, *The Yes Album* ile birlikte progressive rock sınırlarına bir adım atmıştır.[25] Önceki iki albümde de buna yaklaşmış olmakla birlikte, bu üçüncü albümde kompozisyonal yeteneğini büyük ölçüde geliştirmiştir.

Grup, üçüncü albümden kısa bir zaman sonra, senfonik sound potansiyelini daha da geliştirmek istemiştir. Bu da Tony Kaye'in klavye stilini yeni teknolojik olanaklarla zanginleştirmesine bağlıdır. Ancak Kaye gruptan ayrılmış ve yerine Rick Wakeman gelmiştir. Wakeman ile birlikte grup, *Fragile*, *Close to the Edge* ve *Tales From Topographic Oceans* gibi progressive rock'ın başyapıtlarından sayılan eserler ortaya koymuştur.

Yes'in 1972 yılından sonraki dönemleri oldukça çalkantılı geçmiştir. Bill Bruford, *Close to the Edge*'den sonra gruptan ayrılıp King Crimson'a dahil olmuş, yerine Alan White gelmiştir. *Tales From Topographic Oceans*'tan sonra ise Wakeman ayrılmış, solo projelerine odaklanmıştır. Onun yerine Patrick Moraz gelmiş ve *Relayer* albümü çıkmıştır. Moraz hiçbir zaman grup ile uyum sağlayamamış ve Wakeman'ın geri dönmesi üzerine gruptan ayrılmıştır. Bundan hemen sonra, 1977 tarihli *Going for the One* albümü çıkmıştır. Bu albüm oldukça başarılı bir albüm olsa da bir sonraki *Tormato* albümü başarı sağlayamamış ve bunun

[25] Snider, a.g.e., s. 85

üzerine Anderson ve Wakeman gruptan ayrılmıştır. Bundan sonra grup üyeleri bir süre başka projelerle uğraşmıştır. 1983 yılında ise Jon Anderson, Chris Squire, Alan White, Tony Kaye ve Trevor Rabin'den oluşan yeni kadroyla *90125* albümü çıkmıştır. Bu albümde yer alan *Owner of a Lonely Heart* adlı parça büyük ses getirmiş, Yes'in tekrar canlanmasına yardımcı olmuştur. Grubun yeni gitarist Trevor Rabin ile çıkardığı en iyi albüm 1994'te kaydedilen *Talk* albümü olmuştur. Fakat Rabin, grupla geçirdiği on iki yılın ardından ayrılmaya karar vermiştir. Bunun üzerine Steve Howe tekrar gruba dönmüş ve Anderson, Wakeman, Squire, Howe ve White'dan oluşan kadro, *Close to the Edge*'den beri yaptıkları en iyi albüm sayılan *Keys to Ascension*'ı çıkarmıştır. Ancak plak şirketinin müdürü, Wakeman'ı gruptan ayrılmaya zorlamış ve bunun üzerine dağılan grup üyelerinin bir kısmı tekrar bir araya gelmiş, yapımcıları Billy Sherwood ise grupta vokal yapıp klavye çalmaya başlamıştır. Bu şekilde çıkan *Open Your Eyes* adlı albüm beklenen başarıyı getirmemiştir. Grubun Jon Anderson'ın dahil olmasıyla çıkardığı son albüm 2001 yılında piyasaya sürülen *Magnification* albümüdür. Ancak bu albüm de eski Yes standardını sağlayamamış, gruptan beklenen progressive rock ruhunu canlandıramamıştır.

Jon Anderson

Yes Albüm Listesi[26]

Albüm Adı	Albüm Yılı	Plak Şirketi
Yes	1969	Atlantic
Time And A Word	1970	Atlantic
The Yes Album	1971	Atlantic
Fragile	1972	Atlantic
Close To The Edge	1972	Atlantic
Yessongs	1973	Atlantic
Tales From Topographic Oceans	1974	Atlantic
Relayer	1974	Atlantic
Yesterdays	1975	Atlantic
Going For The One	1977	Atlantic
Tormato	1978	Atlantic
Yesshows	1980	Atlantic
Drama	1980	Atlantic
Classic Yes	1982	Atlantic
90125	1983	Atlantic
90125 Live The Solos	1985	Atlantic
Big Generator	1987	Atlantic
Union	1991	Arista
Yesyears	1991	
Yesstory	1991	
Highlights: The Very Best Of Yes	1993	
Talk	1994	Atlantic
Keys To Ascension	1996	CMC International
Something's Coming	1997	
Keys To Ascension 2	1997	
Open Our Eyes	1997	Beyond Music
The Ladder	1997	
Magnification	2001	

26 Lucky, 2000, a.g.e., s. 151; Lucky, 2008, a.g.e., s. 348

King Crimson

1969 yılının başlarında, Robert Fripp (gitar), Greg Lake (vokal, basgitar), Ian McDonald (klavye, tahta üflemeliler, vokal) ve Michael Giles (davul, perküsyon) tarafından İngiltere'de kurulmuştur. Grubun, müzisyenler dışında diğer bir üyesi, şarkı sözlerinin yazarı olan Peter Sinfield'dır.

1969'un Eylül ayında çıkardıkları ilk albüm *In the Court of the Crimson King*, modern progressive müziğin şekillenmesini sağlayan ilk albümlerden biridir. Martin'e (1998, s. 150) göre ise bu albüm, progressive rock'ın ilk kez tek başına bir stil olarak ortaya çıkışını simgelemektedir.

Elektronik efektler, senfonik sound, klasik müzik etkisi, virtüözite, sıra dışı formlar, albüm kapağı ve şarkı sözleriyle tam olarak progressive rock stilini yansıtan bu albüm, ortaya çıktığında büyük ses getirmiştir. Grubun en önemli yapıtlarından sayılan *21st Century Schizoid Man, Epitaph, Moonchild* ve *In the Court of the Crimson King* adlı parçaları bu albümde yer almaktadır. Müzikal özelliklerin yanı sıra, şarkı sözleri de progressive rock için büyük önem taşımaktadır. Peter Sinfield'ın, şarkı sözlerinde bugünün toplumsal çarpıklığı ile geçmiş çağlara ait fantastik hikayeleri birleştirmesi, progressive rock'ın sözsel içeriği için bir ana taslak haline gelmiş, diğer gruplar tarafından örnek alınmıştır.[27] Sinfield'ın bu tarza katkıları, grubun diğer üyelerinin yaptığı katkılar kadar önemli olmuştur.

King Crimson, ikinci albümü *In the Wake of Poseidon* üzerinde çalışırken, Greg Lake ve Michael Giles gruptan ayrılmıştır. Bundan sonraki dönemde grubu şekillendiren iki isim, Robert Fripp ve Peter Sinfield olmuştur. Ayrılan üyelerin ardından gruba katılan isimler, Peter Giles (basgitar), Keith Tippet (piyano), Mel Collins (saksofon ve flüt) ve Gordon Haskell (vokal) olmuştur. *In the Wake of Poseidon* albümü, ilk albümden sadece yedi ay sonra piyasaya çıkmıştır ve müzikal özellikler ve şarkı sözleri açısından ilk albüme benzer bir albümdür. Fripp bu albümde akustik gitardaki başarısının yanı sıra, mellotron ve diğer synthesizer çeşitlerini de çalarak büyük katkı sağlamıştır. Sinfield'ın grup içindeki rolü daha da genişlemiştir. Yazdığı şarkı sözleriyle, albüme felsefi bir derinlik kazandırmıştır.

Üçüncü albüm *Lizard*, 1970 yılının Kasım ayında çıkmıştır. Bu albümdeki kadro ise, Fripp, Haskell (basgitar, vokal), Collins, Sinfield, Tippet, Andy McCulloch (davul) ve Robin Miller'dan (obua, kornet, trombon) oluşmaktadır. Albümün ikinci yüzündeki *Lizard* adlı parçada, Yes'in vokalisti Jon Anderson da misafir müzisyen olarak yer almıştır. Bu parçada oldukça etkili olan caz öğeleri, tüm albümde de hissedilmektedir.

---

[27] Smith, a.g.e., s. 115

Lizard; oda müziği, caz ve psychedelic müziği, King Crimson'ın baştan beri sahip olduğu senfonik sound ile birleştiren bir albümdür.

Lizard'ın piyasaya çıkmasından birkaç gün sonra, Haskell gruptan ayrılmıştır. 1971 yılında çıkan dördüncü albüm *Islands*'ta ise Fripp, Collins, Sinfield (klavye), Ian Wallace (davul) ve Boz Burrell (basgitar, vokal) yer almıştır. Ancak, hem müzikal hem kişisel olan bazı sorunlardan dolayı grup bu albümden sonra tekrar dağılmıştır. 1973 yılına gelindiğinde ise, King Crimson'ın bugüne kadar belki de en iyi kadrosu oluşturulmuş ve *Larks' Tongue in Aspic* albümü çıkmıştır. Bu kadro, Fripp, Bill Bruford (davul), John Wetton (basgitar, vokal), Jamie Muir (perküsyon) ve David Cross'tan (mellotron, keman) oluşmaktadır. Daha sonra Muir ayrılmış ve geri kalan kadro aynı kalmak üzere, 1974'te *Starless and Bible Black* albümü çıkmıştır. Albümdeki tüm şarkı sözleri Richard Palmer-James'e aittir. Bu albümde, Peter Sinfield dönemindeki, çiçek çocuk ruhunu yansıtan, senfonik ve caz sounduna sahip King Crimson yerine, daha saldırgan, daha sert bir grup ortaya çıkmıştır.[28] Bu albüm de King Crimson'ın en başarılı albümlerinden biri olarak görülmektedir ve kendinden sonra gelen birçok progressive rock grubunu etkilemiştir. Bundan sekiz ay sonra ise *Red* adlı albüm piyasaya çıkmıştır. Bu albümdeki temel kadro sadece Fripp, Bruford ve Wetton'dan oluşmaktadır. Daha önce grupta yer alan bazı müzisyenler ise, misafir müzisyen olarak grubu desteklemişlerdir. Bir önceki albümde hissedilen karanlık atmosfer, bu albümde de devam etmiştir.

Red albümünden sonra Robert Fripp, King Crimson'ın sona erdiğini açıklamıştır. Bu sefer, grup uzun süre ayrı kalacaktır. 1981 yılına gelindiğinde ise Fripp'in uğraşları sonucu yepyeni bir King Crimson doğmuştur. Bruford gruba tekrar dönmüştür. Basgitar ve klavyede Tony Levin bulunmaktadır. Adrian Belew ise grubun vokalisti, şarkı sözü yazarı, perküsyonisti ve ikinci gitaristi olmuştur. Yeniden şekillenen King Crimson müzikal olarak tamamen farklı bir çizgi ortaya koymuştur. Diğer albümlerindeki progressive rock yaklaşımı, ortadan kalkmaya başlamıştır. Seksenlerin müzik anlayışına doğru bir eğilim görülmektedir.[29] Bu durum, aynı dönemde Genesis'te de görülmüştür.

1980'lere ait üç albümden sonra, grup tekrar uzun süre ayrı kalmış, on yıl sonra bir araya geldiklerinde ise eski King Crimson ruhunu canlandırmayı başarmışlardır. 1994 - 1996 arasında *Vroom, Thrak* ve *B'Boom Live in Argentina* albümleri çıkmıştır. Ancak asıl başarı, 1996'da çıkan *Thrakattak* albümüyle sağlanmıştır. Bu albüm, grubun belki de en radikal ve deneysel albümü olmuştur. Bir rock müzik albümü standartlarından çok, Karlheinz Stockhausen'in çalışmalarına benzer bir yaklaşım izlenmiştir. Yeni sesler, efektler yaratabilmek için yüksek teknolojiden sonuna kadar yararlanılmıştır.

Son albümü *Power to Belive*'i 2003 yılında çıkaran King Crimson, progressive rock tarihinin tartışmasız en büyük isimlerinden biri olmuş ve kendinden sonra gelen gruplar için örnek teşkil etmiştir.

---

[28] Smith, a.g.e., s. 118
[29] Lucky, 2000, a.g.e., s. 88

King Crimson Albüm Listesi[30]

Albüm Adı	Albüm Yılı	Plak Şirketi
In The Court Of The Crimson King	1969	Atlantic
In The Wake Of Poseidon	1970	Atlantic
Lizard	1970	Atlantic
Islands	1970	Atlantic
Earthbound	1972	Atlantic
Larks' Tongues In Aspic	1973	Atlantic
Starless And Bible Black	1974	Atlantic
Red	1974	Atlantic
USA	1975	Atlantic
A Young Person's Guide To King Crimson	1975	Islands
Discipline	1981	EG
Beat	1982	EG
3 Of A Perfect Pair	1984	Warner Brothers
Essential King Crimson	1991	Caroline
Frame By Frame	1991	Caroline Compilation
The Great Deciever	1992	
Vroom	1994	
Thark	1995	
B'boom – Live In Argentina	1996	
Thrakattak	1997	
The Nightwatch	1998	
The Construkction Of Life	2000	
Power To Believe	2003	

[30] Lucky, 2000, s. 88; Lucky, 2000, s. 205

Jethro Tull

Adını, 18. yüzyılda yaşamış, tarım makineleri yapan bir bilim adamının adından alan Jethro Tull, rock müzik tarihinin en kendine özgü gruplarından biridir. 1960'ların ortalarında İgiltere Blackpool'da, blues geleneği ile yetişmiş olan Ian Anderson (vokal, gitar, flüt, armonika) ve Glenn Cornick (basgitar), 1967'de müzik yapmak üzere Londra'ya gelirler ve burada Mick Abrahams (gitar) ve Clive Bunker'ın da (davul) kendilerine katılmasıyla grup kurulmuş olur.

Jethro Tull'ın müziğinde rock, caz, İngiliz folk müziği ve klasik müziğin kaynaşımı görülmektedir. Ayrıca göze çarpan özelliklerinden biri de Ian Anderson'ın flütteki ustalığıdır. Bu enstrümanı çalmaya, grup kurulmadan bir yıl önce başlamasına rağmen, kendine özgü, klasik flüt tekniğinden uzak, ilginç bir teknik geliştirmiş ve bu stil, Jethro Tull müziğinin en ayırt edici özeliklerinden biri olmuştur. Grup, müziğin yanı sıra görsel unsurlara da önem vermiştir. Sıra dışı giysileri ve özellikle Anderson'ın sahne gösterileri oldukça dikkat çekmiştir. Tek ayak üzerinde, bitmek bilmeyen bir enerji ile icra ettiği flüt soloları, Jethro Tull'ın yıllar boyu süren karakteristik sahne gösterilerinden biri olmuştur.

Grubun ilk albümü, 1968 yılında çıkan *This Was*'dır. Bu albüm daha çok blues ve caz etkileri taşımaktadır. Albümün çıkışından kısa bir süre sonra Abrahams gruptan ayrılmış ve yerine Martin Barre gelmiştir. Bu değişiklikten sonra çıkan, içinde Jethro Tull'ın en önemli eserlerinden biri sayılan *Living in the Past* adlı parçanın da bulunduğu ikinci albüm *Stand Up* piyasaya sürülmüştür. Bu albümle birlikte, Ian Anderson'ın öncülüğündeki grup, blues ve caz etkilerinden daha da ileri gidip, progressive rock sınırlarına dahil olmaya başlamış ve İngiliz müzik listelerinde haftalarca liste başı olmuştur. Johann Sebastian Bach'ın *Bouree* adlı eseri dışında, albümdeki tüm besteler Anderson'a aittir. Albümdeki *Bouree* adlı parça, Jethro Tull'ın anti-ortodoks müzik tavrını gözler önüne sermektedir.[31] Anderson'ın flütte göstrediği virtüözite de bu esere bambaşka bir kişilik kazandırmıştır. Albümün diğer parçalarında ise grup üyelerinin kendilerini ne denli geliştirdikleri görülmektedir. Anderson flüt ve akustik gitarın yanı sıra, Hammond org, piyano, mandolin ve balalayka; Bunker, davul ile birlikte tüm vurmalı çalgılar ve Barre ise gitarın yanı sıra iki parçada flüt çalmıştır.

1970 yılında üçüncü albümü *Benefit*'i çıkaran Jethro Tull, bu albümle İngiltere dışında Amerika'da da büyük ses getirmiş, yüksek satışlara ulaşmıştır. Albümdeki klavyelerde eski arkadaşları John Evans'ın desteği vardır. Grubun progresive rock'a yöneliminin en önemli göstergesi ve ilk konsept albümü olan,

---

[31] Kahyaoğlu, O., *Jethro Tull*, İstanbul, 1991, s. 30

1971 tarihli *Aqualaung* albümünde ise John Evans, grubun kalıcı üyesi olmuş ve Cornick gruptan ayrılmış, yerine yine eski arkadaşları olan Jeffrey Hammond-Hammond gelmiştir. 1971'in sonlarına doğru ise Clive Bunker'ın da ayrılmasıyla Barriemore Barlow gruba girmiştir. Barlow da Blackpool yıllarından arkadaş olan bu ekibin bir üyesidir.

Jethro Tull'ın, genellikle okul, aile, din gibi sosyal kurumları sorgulayan ve eleştiren yapısı, bu albümde de karşımıza çıkmaktadır. Albümde en dikkat çeken parçalar, *My God, Hymn 43* ve *Locomotive Breath* olmuştur. *My God*, kalıplaşmış dini inançları sorgulayan, Tanrı'yı ele alan bir parça iken *Hymn 43*, aynı eleştirel tutumu, İsa üzerinden anlatmaktadır. *Locomative Breath* ise ölüm temasını işleyen ve sonsuzluğa giden bir yolculuğa dikkat çeken bir parçadır.[32]

Grubun 1972 yılında çıkan bir sonraki konsept albümü *Thick as a Brick*, progressive rock tarihinde en çok ses getiren albümlerden biri olmuştur. Albüm, kırk dakikalık tek bir eserden oluşmaktadır. Albüm kapağı bir gazete sayfası şeklinde tasarlanmıştır. Albümün konsepti ise Anderson'a aittir. Burada işelenen tema, İngiltere'de çocuklar arasında yapılan bir şiir yarışmasıdır. Ünlü İngiliz şair John Milton'a gönderme yaparak Little Milton adıyla anılan sekiz yaşındaki çocuk, yarışmayı kazanmasına rağmen, yazdığı şiir, aile, okul, devlet gibi kurumlara yoğun eleştiride bulunduğundan, sakıncalı görülecek ve Adalet Kurumu tarafından yargılanıp ödülü elinden alınacaktır.[33] Bu albümde de *Aqualung*'dakine benzer bir konsept işlenmiş, toplumdaki yozlaşmış değerler sorgulanmıştır.

1972'de çıkan *Living in the Past* albümünde grup, bazı eski parçalarını bir araya toplamıştır. Bir yıl sonra ise, yine kırk dakikalık tek bir parçadan oluşan *A Passion Play* albümü çıkmıştır. Bu albüm, Jethro Tull'ın anlaşılması en zor albümlerinden biri olmuş ve pek çok insan tarafından yadırganmıştır. Ancak İngiliz basını ve muhafazakar çevrelerin tepkilerine rağmen bu albüm, Amerika'da müzik listelerinin ilk sırasına yerleşmiştir.[34] *A Passion Play*, karanlık bir albümdür diyebiliriz. Günümüz insanına ve toplumuna karşı karamsar bir bakış açısı sunmaktadır. Müzikal olarak *ballad*lardan *hard rock* motiflerine, cazdan folklorik öğelere kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir. Ayrıca bu albüm ile birlikte, Anderson'ın müzisyenliğinin yanı sıra şairliği de dikkat çekmeye başlamıştır.

Aslında bir film müziği olarak tasarlanan ancak bu projenin iptal olmasıyla albüm halinde çıkarılan, 1974 tarihli *War Child* albümü de grubun önemli albümlerinden biridir. Bunu, 1975 yılında çıkan *Minstrel in the Gallery* albümü izlemiştir. Grubun karakteristik özelliklerinden biri olan ve sıkça kullandıkları folklorik öğeler, bu albümde daha da göze çarpmaktadır. Amerika'da büyük başarı yakalayan bu albümden sonra, Hammond-Hammond gurptan ayrılmış, yerine John Glascock gelmiştir.

---

[32] Kahyaoğlu, a.g.e., s. 38
[33] Kahyaoğulu, a.g.e., s. 45
[34] Snider, a.g.e., s. 147

Jethro Tull, 1970'lerin sonlarında da aynı müzikal çizgide ilerlemiştir. 1979 yılında ise, John Glascock'un kalp rahatsızlığından dolayı hayatını kaybetmesi, gruba zor zamanlar yaşatmıştır. Glascock yerine Dave Pegg gruba girmiştir. 1980'lerde de eleman değişiklikleri devam etmiş, sadece Ian Anderson ve Martin Barre, uzun süre değişmeyen üyeler olarak kalmışlardır.

Jethro Tull, 1990 ve 2000'lerde de albüm çıkarmaya devam etmiş ve en uzun soluklu progressive rock grupları arasında yer almıştır.

Jethro Tull Albüm Listesi[35]

Albüm Adı	Albüm Yılı	Plak Şirketi
This Was	1968	Reprise
Stand Up	1969	Reprise
Benefit	1970	Reprise
Acqualung	1971	Chrysalis
Thick As A Brick	1972	Chrysalis
Living in the Past	1972	Chrysalis
Passion Play	1973	Chrysalis
War Child	1974	Chrysalis
Minstrel in the Gallery	1975	Chrysalis
Too Old To Rock And Roll	1976	Chrysalis
M.U: The Best Of Jethro Tull	1976	Chrysalis
Songs From The Wood	1977	Chrysalis
Heavy Horses	1978	Chrysalis
Bursting Out Live	1978	Chrysalis
Stormwatch	1978	Chrysalis
A	1980	Chrysalis
Broadsword And The Beast	1982	Chrysalis
Underwraps	1984	Chrysalis
A Classic Case	1985	RCA Victor
Crest Of A Knave	1987	Chrysalis
20 Years Of Jethro Tull: Highlighs	1988	Chrysalis
Rock Islands	1989	Chrysalis
Catfish Rising	1991	Chrysalis
A Little Light Music	1992	Chrysalis
25th Anniversary Box Set	1993	Chrysalis
Roots To Branches	1995	Chrysalis
J-Tull Dot Com	1999	
Living With The Past	2002	
Christmas Album	2003	

[35] Lucky, 2000, a.g.e., s. 83

Ian Anderson

Genesis

Genesis'in tam anlamıyla progressive rock yaptığı dönem, tüm müzik kariyerinin sadece kısa bir bölümünü kapsamasına rağmen, Genesis, progressive rock tarihinin en büyük gruplarından biri olarak anılmaktadır.

Genesis, İngiltere Charterhouse School'dan okul arkadaşı olan Peter Gabriel (vokal, flüt, perküsyon), Mike Rutherford (basgitar), Anthony Phillips (gitar), Tony Banks (klavye) ve John Silver (davul) tarafından 1969'da İngiltere'de kurulmuştur. Aynı yıl çıkan ilk albümleri *From Genesis to Revelation*, progressive stil özellikleri taşımayan, pop merkezli bir albümdür. Bu albümden sonra, John Silver yerine John Mayhew gruba alınmış ve ikinci albüm için çalışmalar başlamıştır. Uzun ve sıkı bir çalışmanın ardından, grubun ilk progressive rock albümü olarak sayılan *Trespass* albümü çıkmıştır. Albümde yer alan *The Knife* adlı parça büyük ses getirmiştir. Ancak albümden sonra Phillips ve Mayhew gruptan ayrılmış, yerlerine Steve Hackett ve Phil Collins gelmiştir. Bu kadroyla 1971'de çıkan üçüncü albümleri *Nursery Cryme*, grup için önemli bir adım olmuştur. Müzikal olarak günden güne olgunlaşan grup, Peter Gabriel'in fantastik sahne gösterileri, ilginç kostümleri ve teatral yeteneği ile daha da dikkat çekmeye başlamıştır. Bu albüm, King Crimson, Yes ve Emerson, Lake and Palmer'dan izler taşımaktadır.[36] Enstrüman olarak, on iki telli gitarlar, flüt, mellotron, basgitar, elektrogitar, davul, org ve piyano kullanılan bu albümde, özellikle *The Musical Box, The Return of the Giant Hogweed* ve *The Fountain of Salmacis* adlı parçalar dikkat çekmiştir.

Genesis bu albüme kadar hala Londra dışında pek fazla tanınmamaktadır. Ancak bu albüm ile İtalya'da oldukça ses getirmiştir.[37] Progressive rock dönemine kadar, İtalya'nın bir rock müzik geçmişi yoktur. Buradaki müzik geleneği, genellikle klasik müzik ve opera üzerine kuruludur. Belki de bu sebeple progressive rock tam da onların kulağına hitap edebilecek bir rock müzik türü olduğundan, bu stil İtalya'da oldukça benimsenmiştir ve bunda Genesis'in büyük rolü vardır.

Bir sonraki albüm, 1972 yılında çıkan *Foxtrot* albümüdür. Bu albüm de bir önceki albüm kadar başarılı olmuş ve Genesis'in klasikleri arasında yerini almıştır. Daha sonra, 1973'te *Selling England by the Pound* ve 1974'te *The Lamb Lies Down on Broadway* albümleri çıkmıştır. Bu albümlerde grup hala progressive rock tarzında müzik yapmaktadır.

1975'te grubun temel taşlarından biri olan Peter Gabriel gruptan ayrılmıştır. Bazı eleştirmenler bu durumun Genesis'in sonu olduğunu düşünseler de grup, çalışmalarına devam etmiştir. Yeni bir vokal arayışı sürerken,

[36] Smith, a.g.e., s. 80
[37] Lucky, 2000, a.g.e., s. 55

Phil Collins bu görevi devralmaya karar vermiş ve 1976'da *A Trick of the Tail* albümü çıkmıştır. Albüm, beklenenin aksine başarılı bir albüm olmuştur ve hala progressive rock sınırları içerisindedir. Bir sonraki albüm *Wind & Wuthering* de grubun en progressive albümlerinden biri olarak görülmektedir. Ancak bu albümden sonra Steve Hevkett, solo projelerine yoğunlaşmak üzere gruptan ayrılmıştır. 1978'de çıkan *And Then There Were Three* albümünde, progressive stilden uzaklaşıldığı görülmektedir. Parçalar daha kısa, daha basittir ve grubun ilk dönemindeki pop stiline daha yakındır. 1980 yılında çıkan *Duke* albümü ise grubun son progressive rock albümü olmuştur. 1981'deki *ABACAB* albümünden sonra grup, müzik yapmak için farklı bir yol izlemeye karar vermiştir. Buna göre, grup üyeleri kendi stüdyolarını kuracak ve doğaçlama çalmaya başlayacaktır.[38] Bu doğaçlamalardan elde edilen malzemelerle, 1983'te *Genesis*, 1986'da *Invisible Touch* ve 1991'de *We Can't Dance* albümleri ortaya çıkmıştır.

Giderek ticari albümler yapmaya başlayan grup, 1996'da Phil Collins'in ayrılmasıyla, Banks, Rutherford ve yeni vokalist Ray Wilson ile ayakta kalmaya çalışmıştır ancak ilk günlerine dönmeyi başaramamıştır. Bu kadroyla çıkan albüm, 1997'de çıkan Calling All Stations'tır. Genesis, bu albüm ile 80'lerdeki soundundan sıyrılsa da progressive rock stiline geri dönmemiştir.

Genesis, progressive rock'ın oluşumunda büyük rolü olan gruplardan biridir. Senfonik soundu, sahne gösterileri, fantastik ve toplumsal şarkı sözleri, elektronik enstrümanlardaki ustalığı ile bu tarz için önde gelen isimlerden biri olmayı başarmıştır.

Peter Gabriel

Peter Gabriel

[38] Lucky, 2000, a.g.e., s. 56

Genesis Albüm Listesi[39]

Albüm Adı	Albüm Yılı	Plak Şirketi
From Genesis To Revelation	1969	DCC
Trespass	1970	MCA
Nursery Cryme	1971	Atlantic
Foxtrot	1972	Atlantic
Selling England By The Pound	1973	Atlantic
Genesis Live	1973	Atlantic
The Lamb Lies Down On Broadway	1974	Atlantic
A Trick Of The Tail	1976	Atlantic
Wind & Wuthering	1977	Atlantic
Spot The Pigeon	1977	Atlantic
Seconds Out	1977	Atlantic
And Then There Were Three	1978	Atlantic
Duke	1980	Atlantic
ABACAB	1981	Atlantic
Three Sides Live	1982	Atlantic
Genesis	1983	Atlantic
Invisible Touch	1986	Atlantic
We Can't Dance	1991	Atlantic
The Way We Walk: The Shorts	1992	Atlantic
The Way We Walk: The Longs	1993	Atlantic
Calling All Stations	1997	Atlantic

[39] Lucky, 2000, a.g.e., s. 57

Gentle Giant

Gentle Giant, hiçbir zaman Yes, Genesis, Emerson, Lake and Palmer veya King Crimson gibi büyük ticari başarı ve popülarite elde edememesine rağmen progressive rock tarihinin en deneysel gruplarından biri olarak ele alınmaktadır. Dönemin diğer progressive rock gruplarına göre oldukça fazla ayırt edici özelliğe sahiptir. Grubun ilk iki davulcusu hariç tüm üyeleri, birkaç enstrümanı ustalıkla çalabilmekte, aynı zamanda vokal yapmaktadır. Ayrıca Gentle Giant, Ortaçağ madrigalleri ile İngiliz folk müziğini progessive rock çerçevesinde harmanlayan öncü gruplardan biridir.[40] Bunların yanı sıra, müziklerinde, Romantik ve Barok dönem ile 20. yüzyıl klasik müziği ve ayrıca folk, caz ve soul türlerine ait öğeler kendini göstermektedir. Koral vokal düzenlemeleri ve kontrpuan kullanımları da dikkat çeken özelliklerindendir. Karmaşık düzenlemeleri, ritim ve tartım kullanımındaki yaratıcılıkları ve geniş orkestrasyonu ile Gentle Giant, progressive rock döneminin en entelektüel gruplarından biridir.

Grubun kökeni, Derek, Ray ve Phil Shulman kardeşlerin kurduğu Simon Dupree and the Big Sound adlı gruba dayanmaktadır. 1969 yılında, popüler müzik yapan bu grubu dağıtmaya karar veren Shulman kardeşler, Royal College of Music'in kompozisyon bölümünden mezun olan Kerry Minnear ve Gary Green ile birleşerek yeni bir grup kurmuşlardır. Aralarına davulcu Martin Smith'in de katılmasıyla, 1970 yılında Gentle Giant kurulmuştur. Grupta Derek Shulman; saksofon, trompet, recorder ve basgitar, Ray Shulman; basgitar, gitar, keman ve trompet, Phil Schulman; saksofon, trompet ve klarinet, Kerry Minnear; klavye, vibrofon ve çello, Gary Green ise gitar, mandolin, recorder ve flüt çalmaktadır. Tüm üyelerin şarkı söylediği grupta üç ana vokal bulunmaktadır. Bunlar; Derek Shulman, Kerry Minnear ve Phil Schulman'dır.

Grubun ilk Albümü *Gentle Giant*, 1970 yılında çıkmıştır. Ardından ikinci albüm *Acquiring the Taste* çıkmış ve grubun kendine özgü soundu yerleşmeye başlamıştır. Bu albümden sonra davulcu Martin Smith, gruptan ayrılmış ve yerine Malcolm Mortimore gelmiştir. *Three Friends*, grubun ilk konsept albümüdür ve okul yıllarında tanışan üç arkadaşın hayatını anlatmaktadır. Bu albümden sonra Mortimore, motosiklet kazası geçirmiş yerine, grubun son davulcusu John Weathers gelmiştir.

Üçüncü ve dördüncü albümleri olan *Three Frends* ve *Octopus*, Kuzey Amerika ve özellikle Kanada'nın Quebec eyaletinde oldukça ilgi toplamıştır.[41] Quebec, progressive rock'a olan ilgisiyle bilinen bir yerdir ve buradaki çoğu progressive rock grubunun stilinde Gentle Giant etkisi hissedilmektedir.

---

[40] Lucky, 2000, a.g.e., s. 58
[41] Lucky, 2000, a.g.e., s. 58

1973'e gelindiğinde, Phil Schulman gruptan ayrılmış, hatta müzik kariyerini tümüyle sonlandırmaya karar vermiştir. Bu durum üzücü olsa da Gentle Giant yoluna devam etmiştir. Phil Sculman'ın ayrılmasıyla, Derek Schulman grupta tek ana vokal olarak görev yapmaya başlamıştır. Aynı yıl beşinci albümleri *In a Glass House* çıkmış ancak grup üyeleri bu albümden pek de memnun olmamıştır. 1974'te bir sonraki albümleri *The Power and The Glory* piyasaya sürülmüştür. Bu albüm, Watergate skandalından etkilenmiş olan bir konsept albümdür ve Amerika'da, İngiltere'de olduğundan daha büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. 1975 yılında çıkan *Free Hand* albümü de Amerika'daki şöhretini pekiştirmiştir. Bir sonraki albüm *Interwiev*, grup üyeleriyle yapılan hayal ürünü bir röportajı konu alan bir konsept albümdür.[42]

Gentle Giant, 1970'lerin sonunda çıkardığı iki albüm olan *The Missing Piece* ve *Giant for a Day* ile önceki albümlerine göre daha popüler ve progressive çizgiden uzak bir yaklaşım sergilemiştir. Bu durum, grubun yavaş yavaş sona yaklaştığının habercisidir. 1980'e gelindiğinde, son albümleri *Civilian*'dan sonra grup üyeleri hem müzikal hem kişisel sebeplerle grubu dağıtmışlar, ilerleyen yıllarda da tekrar bir araya gelmemişlerdir. Bu tarihten sonra, çeşitli plak şirketleri, grubun eski parçalarından oluşan derleme albümlerini piyasaya sürmüşlerdir.

Gentle Giant'ın müziği, progressive rock dönemine göre bile çok daha farklı ve anlaşılması zor bir müziktir. Gentle Giant, karmaşık kontrpuantal düzenlemeleri, disonant armoni kullanımı, sık rastlanmayan vokal düzenlemeleri ve sıra dışı ortaçağ enstrümanlarını kullanması gibi özellikleri ile, progressive rock türünün şekillenmesinde büyük role sahip olmuştur.

Gentle Giant (konser)

[42] Lucky, 2000, a.g.e., s. 58

Gentle Giant Albüm Listesi[43]

Albüm Adı	Albüm Yılı	Plak Şirketi
Gentle Giant	1970	Vertigo
Acquiring The Taste	1971	Vertigo
Three Friends	1972	Vertigo
Octopus	1973	Vertigo
In A Glass House	1973	WWA
The Power And The Glory	1974	WWA
Free Hand	1975	Chrysalis
Giant Steps – The First Five Years	1975	Vertigo
Interview	1976	Chrysalis
Pretentious – For The Sake Of It	1977	Vertigo
Giant Edits	1977	Capitol
Live: Playing The Fool	1977	Capitol
The Missing Piece	1977	Capitol
Giant For A Day	1978	Capitol
Civilian	1980	Capitol
Gratest Hits	1981	Vertigo
Superstar Series: Gentle Giant	1982	Superstar
BBC In Concert: Gentle GİAnt	1995	BBC Radio
Out Of The Woods	1995	Band Of Joy
The Last Steps	1996	Red Steel Music
Under Construction	1997	Independent
Out Of The Fire	1998	Hux Records
King Buscuit Flower Hour Presents: Gentle Giant	1998	KBFH Records
Totally Out Of The Woods	1999	Hux Records
Under Construction Two	1999	Independent

[43] Lucky, 2000, a.g.e., s. 59 - 60

Progressive Rock'ın Temel Özellikleri

Enstrümantasyon ve Ses Rengi

Progressive rock soundunun, diğer rock müzik türlerine göre, en ayırt edilir karakterlerinden biri, klasik müzik geleneğine ait ses renklerini kullanmasıdır. Progressive rock müzisyenlerinin çoğunun klasik müzik eğitimi almış ve bu müzik türü ile iç içe olması, bu durumun nedenlerinden biridir. Birçok progressive rock grubu, müziklerinde, tahta ve bakır üflemeliler, yaylılar gibi klasik müzikte sıklıkla kullanılan senfonik enstrümanları kullanmıştır.

Klasik müzik enstrümanlarının, progressive rock müzisyenlerince benimsenmesi, 1960'ların ortalarından itibaren birçok rock grubunun senfoni orkestralarıyla kayıtlar yapmaya başladığı döneme dayanmaktadır. Bu gruplar, bir önceki bölümde de değinildiği üzere, Moody Blues, Deep Purple, Procol Harum, The Nice, Pink Floyd, Yes ve 1970'lerin ortalarında, Renassaince, Caravan ve Emerson Lake and Palmer'dır. Ancak daha sonra progressive rock grupları, klasik müzik enstrümanlarının ses rengine ulaşabilmek için, senfoni orkestrası yerine, çoğu 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve progressive rock için büyük önem taşıyan elektronik klavyeleri kullanmayı tercih etmişlerdir.

1960'ların ortalarına kadar temel rock müzik orkestraları çoğunlukla, iki elektrogitar, bir basgitar, davul ve genelde ön planda kullanılmayıp, alt yapıda ritim eşliği olarak görülen piyano veya klavyeden oluşmaktaydı. 1960'ların sonlarından itibaren ise, üç önemli klavye, *Hammond* (İcadı, 1933'e dayansa da 1960'ların son döneminde sıkça kullanılmaya başlamıştır), *Mellotron* ve *Moog*'un ortaya çıkmasıyla, progressive rock soundunun temelleri atılmıştır. Bu klavyelerin sıklıkla kullanılması sonucu, gruptaki klavye icracısının rolü yükselmiş, ön plan enstrümanı olan gitarın baskın rolü de böylelikle tamamen değişmiştir.

Hammond orgun en önemli gücü, çok yönlülüktür. Akorlardan oluşan, sürekli bir alt yapı sağlarken, eş zamanlı olarak ezgisel çizgiyi de sürdürebilmektedir. Ayrıca, daha önce çoğunlukla elektrogitarın rolü olan hızlı sololara da imkan vererek, sıkça kullanılan ön plan enstrümanlarından biri olmuştur.

1963'te Leslie Bradley tarafından icat edilen Mellotron, pedalları olmayan, org benzeri bir çalgıdır. Önceden kaydedilmiş olan, yaylılar, tahta üflemeliler ve koral sesleri üretebilmektedir. Eski synthesizerlar bir defada sadece bir nota çalabilirken, Mellotron, akor basmaya imkan sağlamaktadır. Bu yüzden çoğunlukla geniş

Hammond B3 Org

Moog Synthesizer

Mellotron

bir senfonik alt yapı yaratmak için kullanılmıştır. Ayrıca, yavaş, lirik ezgilere de izin vermektedir. Ancak, Hammond orgun gerçekleştirebildiği hızlı ve akıcı pasajlara imkan sağlamadığından, solo enstrüman olarak kullanılmamıştır. The Beatles, 1966'da, *Strawberry Fields Forever* parçasında, altyapı efekti olarak kullansa da, Mellotron'u müziklerinin merkez noktasına koyan ilk grup, 1967'de, *Days of Future Past* albümüyle Moody Blues'dur. Daha sonra, King Crimson, Yes, Genesis, Gentle Giant ve daha birçok progressive rock grubu tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

Moog synthesizer da progressive rock soundu için önemli enstrümanlardan biridir. 1963'te Robert Moog tarafından icat edilmiştir. İlk üretildiğinde monofonik ve boyut olarak aşırı büyük olan bu synthesizer, Keith Emerson'un 1969'da bir konserde canlı olarak çalma teşebbüsünün Robert Moog'u cesaretlendirmesiyle, *Minimoog* adı verilen, daha küçük ve taşınabilir bir enstrüman haline gelmiştir.[44] Ardından, birden fazla nota çalımına imkan veren *Polymoog* üretilmiştir. Bu synthesizerlar, hemen hemen sonsuz çeşitlilikte tını üretebilmektedir. Çoğu progressive rock grubu, bu enstrümanı "dünyadışı" soundlar elde etmek için kullanmıştır. Ayrıca kimi zaman da Mellotron gibi, orkestral tınılar yaratmak amacıyla kullanıldığı olmuştur.

Elektrogitarın progressive rock'taki rolüne bakacak olursak, diğer rock müzik türlerine göre daha az öneme sahip olduğunu görürüz. Elektrogitara, müziklerinde yer vermeyen progressive rock grupları olsa da, yine de çoğu grupta elektrogitar bulunmaktadır. Progressive rock ile birlikte, artık elektrogitar müziğin merkezinde yer almamaktadır. Önemli bir rol oynamaya devam eder, ancak, akustik ve klasik gitarlar da dahil olmak üzere, klavyeler, kemanlar, tahta üflemeliler ile eşit ölçüde önemlidir. Bu enstrüman progressive rock'ta, diğer rock gruplarında olduğundan daha farklı yorumlanmıştır. Akor yapılarından oluşan riffler yerine, tekrarlanan ezgisel ifadeler ve arpejler ön plandadır. Akor ile eşlik sağlama işi, daha çok akustik gitar ile uygulanmaktadır. Ayrıca, progressive rock gitaristlerinin çoğu, enstrümanlarında, elektronik klavyelerle uyumlu olarak, kompleks ve farklı tınılar elde etmek için, *fuzz, flanger, phaser, chorus* gibi efektler kullanmayı tercih etmişlerdir.

Progressive rock'ta, elektronik enstrümanlar kadar akustik enstrümanlar da önem taşımaktadır. Bu sebeple, progressive rock gitarist ve klavyecilerinin, sadece elektrogitar ve elektronik klavyelerde değil, akustik enstrümanlarda da eş düzeyde usta olmaları beklenmektedir. Ayrıca enstrümanlarını sadece rock stilinde değil, klasik müzik ve caz stillerinde de ustalıkla kullanabilmeleri gerekmektedir. Bu durum, progressive rock icracılarının önemli özelliklerinden biridir.

Progressive rock piyano stiline baktığımızda, bu stilin çok çeşitli geleneklere dayandığını söyleyebiliriz. Progressive rock klavyecileri, boogie-woogie, 19. yüzyılın ortaları ve 20. yüzyılın başlarına ait klasik müzik piyano repertuarı (Chopin ve Liszt'den, Debussy, Ravel ve Bartok'a kadar), ve özellikle de J. S. Bach'ın *toccata* stilinden oldukça etkilenmişlerdir.[45] Buna örnek olarak, Keith Emerson'un *Rondo* adlı eserini gösterebiliriz.

[44] Macan, a.g.e., s. 35
[45] Macan, a.g.e., s. 36

Emerson, buradaki Hammond org solosunda, Bach'ın *re minör Toccata* ve *Füg*'ünden alıntılar yapmıştır. Progressive rock'ta basgitar ve davulun rolü de, diğer rock müzik türlerine göre, oldukça değişmiştir. Bu enstrümanlar, daha önce alt yapıda yer alan ritim bölümünü oluştururken, artık diğer enstrümanlar kadar ön plana çıkmışlardır. Progressive rock davulcuları, geleneksel davul setine ek olarak gong, timpani, çan, çeşitli ziller ve tahta vurmalı perküsyon aletlerini kullanmışlardır. Martin'e (1998, s. 32) göre, rock müzik, bir *dans* müziği olarak ortaya çıkmıştır. Rock müzikte basgitar ve davul, müziğin içinde bir dayanak noktası sağlamaktadır. Basgitar altyapıyı oluştururken, davul, ritim vuruşlarını tutmaktadır. Sabit, tutulan bir ritim, müzik içinde kaybolmamayı sağlar ve bu durumda rock müziğin dansa elverişli bir müzik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak progressive rock, dans müziği değildir ve burada basgitar ve davul, geleneksel rollerini oynamazlar. Gitar veya klavye gibi, solo ve ezgisel enstrümanlar olarak karşımıza çıkarlar.

Akustik enstrümanlar da progressive rock soundu için önemli yer teşkil etmektedir. 1960'ların ortalarından itibaren, keman, harpsikord, glockenspiel ve timpani gibi klasik Batı müziği enstrümanlarını kullanmak, deneysel çalışmalar yapan grupların tipik örneklerinden biridir. Sitar gibi batılı olmayan enstrümanlar da oldukça rağbet görmüştür. Daha önce rock müzikte hemen hemen hiçbir rolü olmayan iki akustik enstrüman, flüt ve keman, progressive rock için çok büyük bir önem taşımıştır. Bu enstrümanlar çoğunlukla vokal dizelerinin arasındaki geçişi sağlamak için veya gitar, klavye gibi ön plan enstrümanlarına bir alternatif olarak kullanılmıştır. Mahavishnu Orchestra'dan Jerry Goodman'ın kemanı ve Jethro Tull'ın solisti Ian Anderson'ın flütünü düşündüğümüzde, bu iki enstrümanın progressive rock'ta ne denli öneme sahip olduğunu anlayabiliriz. Bunlara ek olarak, harpsikord, flüt benzeri recorder (blok flüt) çeşitleri, krummhorn, lut, regal gibi eski dönemlere ait enstrümanların da bu müzikte zaman zaman yer aldığına rastlamak mümkündür.

Macan (1997, s. 31), progressive rock'ın "maskülen" ve "feminen" yapısı üzerinde ısrarla durmaktadır. Bu, ilgi çekici bir konudur. Şunu belirtmek gerekir ki, Macan'ın burada bahsettiği "maskülen" ve "feminen" kavramları, biyolojik olarak kadınsılık ve erkeksiliği temsil etmemekte, mecazi anlamlarında kullanılmaktadır. Ona göre, ritim ve armoninin yanı sıra, *tını*, müziğin içinde cinsiyet mesajları veren en önemli unsurdur. Progressive rock'ın elektronik ve akustik tınılardan oluşan ikili yapısı, bu açıdan önemlidir. Macan, elektrogitar, Hammond ve çeşitli synthesizerların kullanımıyla ortaya çıkan sert tınıları, maskülen tınılar; Mellotron ve akustik enstrümanlarla sağlanan, daha açık, sakin, sert ataklardan uzak, yumuşak tınıları ise, feminen tınılar olarak tanımlamıştır. Ayrıca, bu ikili yapı ile hippilerin oluşturduğu karşıkültür kavramı arasında da bir paralellik olduğunu savunmuştur. Progressive rock'ın maskülen ve feminen bölümleri arasındaki kontrast, toplumun ataerkil-anaerkil yapısı, alt sınıf-üst sınıf, Avrupalı-AfroAmerikan, geleceğin teknolojik yaşamı-geçmişin kırsal yaşamı gibi, karşıkültürün düşünce yapısında büyük öneme sahip olan kültürel zıtlıkları sembolize etmektedir. Progressive rock, bu dönemde hippiler arasında yeni bir "maskülenlik" tanımı ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Kurulu düzen tarafından "efemine" olarak adlandırılan bu yeni maskülenlik özellikleri, erkek hippilerin uzun saçlarında, boncuklu

takılarında, göze çarpan, frapan kıyafetlerinde kendini göstermektedir. Bu durum, müzikte de buna benzer şekilde gerçekleşmiştir. Progressive rock müzisyenleri, rock'n roll ve psychedelic rock'tan aldıkları maskülen mirasa, klasik ve folk müziğin, görece daha yumuşak, feminen yapısını ekleyerek yeni bir müzik ortaya çıkarmışlardır. Bu dönemin diğer popüler müzik türlerine baktığımızda, ya sadece maskülen, ya da sadece feminen olmayı tercih ettiklerini görürüz. Örneğin, dönemin popüler rock müzik türlerinden biri olan heavy metal, sert yapısıyla tamamen maskülen gücü temsil etmiş, feminen olarak gördüğü akustik enstrümanları kullanmayı çoğunlukla reddetmiştir.

Tamamen enstrümantal albümlere de rastlamamıza rağmen, çoğu progressive rock grubunda bir veya daha fazla vokalistin bulunduğunu görmekteyiz. Vokaliste verilen önem, gruptan gruba farklılık göstermektedir. Örneğin, Yes'te vokal ve enstrümantal pasajlar eşit değere sahipken, King Crimson, enstrümantal pasajlara daha çok önem vermiştir.

Progressive rock gruplarının vokalistleri, genellikle tenor olmakla birlikte, bariton vokallere de rastlanmaktadır. Ayrıca, kadın vokalistler de alto veya soprano olabilmektedir. Vokal tınısının niteliği, progressive rock için ayırt edici özelliklerden biridir. Klasik müzik ile olan bağlarına rağmen, progressive rock vokalistleri, İtalyan opera geleneğinde görülen yoğun vibratoları tercih etmezler.[46] Aynı şekilde, hard rock ve heavy metalde görülen sert ve haykırış niteliği taşıyan, blues kökenli vokal stillerini de kullanmamışlardır. Tercih edilen vokal stili, genellikle düz, temiz, az vibratolu kafa sesidir. Blues kökenli komalı sesler ve gospel vokal stilinde görülen esnek melismatalar, progressive rock'ta çoğunlukla karşımıza çıkmamaktadır. Popüler müziklerde genellikle rastlanmayıp, folk müzik ve opera türlerinde sıkça kullanılan *reçitatif* (konuşur gibi şarkı söyleme) tekniği ise, progressive rock vokalistleri tarafından oldukça benimsenmiştir.

Bazı grupların sadece bir vokalisti bulunmasına rağmen, çoğu grupta iki, üç veya dört vokalist bulunmakta ve ön plandaki vokalistin söylediği pasajlar, diğer vokalistler tarafından da çokseslendirilerek söylenmektedir. Böylece vokal pasajları, üç veya dört sesli koro niteliği taşımaktadır. Bu koral yaklaşım, özellikle Gentle Giant, Caravan ve Yes olmak üzere, çoğu progressive rock grubu tarafından uygulanmıştır. Koral düzenlemeler, homofonik veya kontrpuantal olarak karşımıza çıkmaktadır. Gentle Giant'ın *Knots ve On Reflection* adlı parçaları, dört sesli kontrpuantal düzenlemelere verilecek en iyi örneklerden ikisidir.

Progressive rock'ın, zengin vokal düzenlemelerine olan eğilimi, İngiliz müzik tarihi ile yakından ilişkilidir.[47] Ortaçağ ve erken Rönesans dönemlerinde, İngiliz tarzı vokal düzenlemeleri, tüm Avrupa'da takdir edilmiş ve örnek alınmıştır. Progressive rock vokal stili de, bu geleneğin izlerini taşımaktadır. Ayrıca, Anglikan ve Katolik kilise müziği geleneği de, bu stil üzerinde oldukça etkili olmuştur. Progressive rock, dini ve ayinsel anlamlar taşıyan, enstrümantal ve vokal üsluplar kullanmıştır. Hammond org'un borulu kilise

[46] Macan, a.g.e., s. 39
[47] Macan, a.g.e., s. 40

orgu niteliğinde kullanılması, synthesizerlardaki koral tonlar, koro benzeri vokal düzenlemeleri, erken dini müzikten ve özellikle Anglikan kilise müziğinden aldığı unsurlardır.

Form

Progressive rock grupları, müziklerinde, popüler müziğin standart formlarını uygulamaktan kaçınmışlardır. Çoğu progressive rock parçasında, bir müzikal giriş ve bölümler arasındaki kontrastı vurgulamak amacıyla abartılı nüanslar kullanılmıştır. Ayrıca, klasik müziğin *bestelenmiş* enstrümantal solo geleneği ile caz ve psychedelic rock'ın *doğaçlama* solo geleneği birleştirilerek, parçalardaki enstrümantal pasajlar genişletilmiştir. Bu durum da progressive rock parçalarının, dönemin diğer popüler müzik türlerine oranlara, daha uzun parçalar olması sonucunu beraberinde getirmiştir.

Progressive rock müzisyenleri, çoğunlukla 19. yüzyıl klasik müzik formlarını örnek alarak, bu formları rock müzik çerçevesi içinde sunmaya çalışmışlardır.

Öncelikle, daha önce sözü edildiği üzere, progressive rock'ın en önemli özelliklerinden biri olan konsept albüm fikri, 19. yüzyıl klasik müzik bestecilerinin yaptığı *şarkı albümlerin*den kalma bir gelenektir. Ancak, progressive rock'ın klasik müzikten örnek aldığı en temel özellik, 19. yüzyıl enstrümantal formlarıdır. Bu formları incelemeden önce, progressive rock müzisyenlerinin neden öncelikli olarak klasik formlara eğilim gösterdiklerini tartışmakta yarar vardır.

Macan (1997, s. 41), bu sorunun cevabını bulabilmek için, psyhedelic rock geleneğinden yola çıkmıştır. Bilindiği üzere, progressive rock için zemin hazırlayan müzik türlerinden biri de psychedelic rock'tır. Psychedelic rock grupları, müziklerinde uzun ve doğaçlama enstrümantal pasajlara oldukça yer vermişlerdir. Ancak, bu uzun pasajlar, ilk birkaç dakika dinleyicide hayranlık oluştursa da, bir düzenlilik ve hedefe yönelim duygusu taşımadığından, bir müddet sonra sıkıcı olmaya başlamıştır. Enstrümantasyon ve nüanslarda çeşitlilik, virtüöz sololar ile melodik yaklaşımlar arasındaki denge, müziğin *bir yere gitme* duygusu taşıması gibi gereksinimler ortaya çıkmıştır. 1960'ların sonlarında, enstrümantal müzik yapmaya devam etmek isteyen gruplar için, psychedelic geleneğin sahip olduğu *spontanelik* ve *zamansızlık* hislerinden tamamen vazgeçilmeden, müziğe düzenlilik, çeşitlilik ve bir yere gitme duygusunun nasıl verilebileceği sorusu gündeme gelmiştir. Progressive rock müzisyenleri, bu sorunun cevabını, doğaçlamaları daha aza indirgemede ve 19. yüzyıl senfonik formlarının materyallerini dikkatli bir şekilde düzenleyerek müzik yapmada bulmuşlardır. Müzikte, tekdüzeliğin yerine çeşitlilik duygusunu sağlamak için, akustik ve yumuşak tınılarla sağlanan feminen bölümler ile elektronik ve daha sert tınılarla sağlanan maskülen bölümleri, sistematik olarak bir araya getirme yolunu tercih etmişlerdir. Burada, kullanılan nüansların da etkisi bulunmaktadır. Bu yapı, senfonik müzikte de karşımıza çıkan bir yapıdır ve progressive rock'ın

önemli bir özelliğidir. Elektronik ve akustik pasajların kendilerine özgü karakterleri vardır. Bu karakterler, armoni, melodi, ritim gibi müzikal özelliklerde de kendini gösterir. Örneğin, akustik enstrümanlarla sağlanan feminen bölümlerde, bas ve davuldan oluşan ritim bölümü daha az vurguludur ve böylece, elektronik bölümlerde görülen sert rock tavrının tersine, daha yumuşak ve esnek bir bölüm ortaya çıkmış olur. Akustik pasajlarda daha yavaş, uzun ve lirik melodiler ile daha basit armonik yürüyüşler sergilenirken, elektronik pasajlarda daha hızlı, sert bir yapı ve daha kompleks armoniler görülür. Bu farklı karakterdeki bölümlerin sistemli olarak birleştirilmesi, progressive rock'ta bir çeşitlilik duygusu sağlanmasında yardımcı olmuştur. Bunu için diğer bir yol ise, çok sayıda farklı melodik ifade kullanmaktır. Progressive rock'ta, kısa bir melodik fikrin veya armonik yürüyüşün tekrarlanması, geliştirilmesi, farklı pasajlarda veya devam eden bas kalıbında tekrar ortaya konması, başka fikirlerle birleştirilmesi ve farklı zaman ölçülerinde kullanılması gibi yollarla daha uzun ve kompleks fikirler elde edilmiş ve böylece geniş ölçekli formlar oluşturulmuştur.

Müziğe bir hedef, yönelim duygusu verme işi de, 19. yüzyıl senfonik müziğinin, doruğa ulaşıncaya kadar tansiyonu yükseltme, sonra aniden kesip aynı süreci tekrar başlatma eğiliminden örnek alınarak sağlanmıştır.[48] Progressive rock'ta bu durum, genellikle akustik ve düşük sesli bir bölümle başlanıp, ardından elektronik enstrümanların ve sonra da bas ve davulun girmesiyle sağlanmış, zirveye bu şekilde ulaşılmıştır. Bu tekniğin etkili bir uzantısı da, girişte akustik olarak duyulan temanın, sonraki bölümlerde, sert bir rock tavrını vurgulamak için, elektronik enstrümanlarla çalınmasıdır. Bu durum, dramatik amacın yanı sıra, progressive rock parçalarına bir tutarlılık vermektedir.

Psychedelic rock ve 19. yüzyıl klasik müziği, dünya dışı öğelerle meşguliyet, heybetli ifadelere eğilim, epik ve kahramansı konulara vurgu gibi özellikleri paylaşmalarıyla, tamamen *Romantik* müziklerdir.[49] Bu sebeple de progressive rock'ın, psychedelic rock'ın yanı sıra, 19. yüzyıl klasik müziğine olan eğilimi şaşırtıcı bir durum değildir. 19. yüzyıl klasik müziğinin iki önemli türü, *programlı çokmuvmanlı suit* (programmatic multimovement suite) ve *senfonik şiir*, progressive rock üzerinde etkili olmuştur. Çokmuvmanlı suit, birbirinden farklı birçok bölümden oluşurken, senfonik şiir, birbiriyle bağlantılı birkaç bölümden oluşmaktadır. Bu iki tür de uzun ve orkestral türlerdir ve 19. yüzyıl müziğinin karakteristik özelliği olan *program müziği* kavramına birer örnektir. Programlı müzikler, bir fikir veya hikayeyi anlatan ya da bir manzara veya bir görsel figürü betimlemeyi amaçlayan müziklerdir. Progressive rock'ta, çokmuvmanlı suit ve tek muvmanlı senfonik şiir örneklerini birbirinden ayırt etmek çok kolay değildir. Uzunluk, bu ikisi arasındaki en belirgin farktır. Genellikle altı-on iki dakikalık parçalar tek muvmanlı formlara aittir. Buna örnek olarak, Genesis'in *Firth of Fifth*, Emeson Lake and Palmer'ın *Trilogy* ve Yes'in *Roundabout* adlı parçaları gösterilebilir. Çokmuvmanlı forma ait olan parçalar ise tek başına, albümün bir yüzünde bulunur ve çoğunlukla yirmi dakika veya daha uzun süreli parçalardır. Bu parçalarla birlikte progressive rock türü, daha çok senfonik boyutlara ulaşmıştır. Pink Floyd'un *Saucerful of Secrets* ve *Atom Heart Mother*, The Nice'ın *Ars Longa Vita Brevis* ve *Five Bridge Suit* adlı parçalarıyla, çokmuvmanlı formlara bir adım

[48] Macan, a.g.e., s. 44
[49] Macan, a.g.e., s. 41

atmalarının ardından, progressive rock'ın en temel grupları da bu yolda ilerlemeye devam etmişlerdir. Emerson Lake and Palmer'ın *Tarkus ve Karn Evil 9*, Yes'in *Close to the Edge* ve *Tales From Topographic Oceans*, Genesis'in *Supper's Ready*, King Crimson'ın *Lizard*, Renaissance'ın *Scheherazade* ve Camel'ın *Snow Goose* adlı parçaları çokmuvmanlı suit formunun önemli örneklerinden bazılarıdır.

Progressive rock'ın, 19. yüzyıl programlı formlarını benimsemesinin, psychedelic rock'tan aldığı spontanelik özelliğini kaybetmesine yol açtığını savunanlar vardır. Bu bir bakıma doğrudur. Öte yandan, progressive rock müzisyenleri, eserlerini notası notasına çalsalar da müziklerinde doğaçlamaya çoğunlukla yer vermişlerdir. Ayrıca, progressive rock'ın asıl kimliği her ne kadar senfonik boyutta eserlerle tanımlansa da, çoğu albümde standart pop şarkı formlarına benzeyen, üç-dört dakikalık bir-iki parçaya rastlamak da mümkündür.

Armoni ve Dizi

Progressive rock'ta, diğer popüler müzik türleri ve Avrupa klasik müziğinde sıklıkla karşımıza çıkan majör, minör diziler ve bu dizileri temel alarak oluşturulan klasik armoni yerine, Avrupa kilise modları ve bu modlara göre kurulan modal armoni kullanımı tercih edilmiştir. Ayrıca, Hint müziği gibi çeşitli etnik müziklerden alınan modlara da rastlanmaktadır.

Progressive rock'ın modal armoni kullanımını tercih etmesi, 1960'larda görülen, hippi kültürünü de içinde barındıran *folk uyanışı*ndan kaynaklanmaktadır.[50] Folk uyanışıyla birlikte, orta sınıf İngiliz ve beyaz Amerikan dinleyiciler, modern toplum eğilimlerine karşı bir duruş sergilemişlerdir. Bu hareket, erkek ile kadının "toprağa yakın" yaşadığı, içten bir topluluk duygusunu paylaştığı, endüstri öncesi Avrupa ve Kuzey Amerika tarım toplumu dönemine nostaljik bir bakış açısı sunmuştur.

Avrupa klasik müziğinde, 17. yüzyılın başlarında kilise modları kullanımdan kalkmış, yerine, bugün *klasik armoni* dediğimiz, Macan'ın ise *fonksiyonel armoni* olarak tanımladığı armoni kullanımı tercih edilmeye başlamıştır. Macan (1997, s. 52), modal armoni ile fonksiyonel armoni arasındaki farklardan bahsetmiştir. Buna göre, fonksiyonel armoni, akor hiyerarşileri ve belli bir hedefe, yani *toniğe* hizmet etmek amacı göz önünde tutulduğunda, günümüz endüstri toplumunun bakış açısına ayna tutmaktadır. Modalite ise, folk müzik ve Ortaçağ ile Rönesans dönemlerinde hakim olan Avrupa kilise müziği dikkate alındığında, uzak bir geçmişe dayanmakta ve 1960'larda hippilerin tekrar canlandırmaya çalıştığı, eski dönemlere ait değerleri ifade etmektedir. Progressive rock müzisyenleri, fonksiyonel armoniye dayanan I-IV-V blues yürüyüşlerinin katı çerçevesini çoğunlukla reddetmiş, bunun yerine modalitenin sağladığı esneklikten faydalanmışlardır. Fonksiyonel armoni, bas çizgisine göre inşa edilir ve ezgiler bu bas partisindeki akor

[50] Macan, a.g.e., s. 52

yürüyüşüne göre oluşturulurken, modal armonide ezgi ön plandadır ve armoni ezgiye göre oluşturulur. Ayrıca, fonksiyonel armoninin tersine, modal armonide düzenli bir armonik yürüyüş bulunmamaktadır. Progressive rock parçalarının bazılarında, klavye veya gitarla sağlanan ve dakikalarca durağan bir şekilde süren *ostinato* partisi söz konusuyken, bazı parçalarda ise akorların çok hızlı ve sürekli olarak değiştiği ve akor yürüyüşlerinin, fark edilmez bir şekilde bir tondan diğerine geçtiği armonik yürüyüşler de kullanılmaktadır. Son olarak, modal armoni, fonksiyonel armoniye göre daha tahmin edilemez ve değişkendir. Çünkü modlar içinde bulunan akorlar arasındaki ilişkiler, majör-minör dizilerdekilere göre, hiyerarşik açıdan daha belirsizdir. Progressive rock müzisyenleri, bu belirsizlik duygusunu daha da vurgulamak için, *karma akorlar* (mixing chords) ve *çapraz ilişkiler* (cross relations) gibi bazı teknikleri de kullanmışlardır. Karma akorlar, farklı modlara ait akorların aynı anda kullanılmasıyla oluşturulur (örneğin, la aeolian modunda seyredilirken, Sib Majör ve Re Majör akorlarının aynı anda kullanılması). Çapraz ilişkiler kavramı ise, farklı partilerde, aynı anda, bir notanın kromatik hallerinin kullanılmasıdır (örneğin do ve do#).

Progressive rock'ta kullanılan modlar, gruplara göre değişiklik göstermektedir. Mod tercihi, ifade niteliklerine göre yapılmaktadır. Örneğin, Yes veya Genesis gibi, sound olarak daha açık ve parlak bir atmosfere sahip olan gruplar, majör modları tercih etme eğilimindedir. Pink Floyd, King Crimson ve Van der Graaf Generator gibi daha karanlık bir ambiyans yaratan gruplar ise minör modları sıklıkla kullanmışlardır. Progressive rock'ta en çok kullanılan minör modlar, aeolian ve dorian modlarıdır; bunlara göre daha az olmakla birlikte phrygian mod da kullanılmaktadır. En sık rastlanan majör modlar ise, mixolydian, ionian ve eksiltilmiş yedinci derece ve dönüşümlü olarak, artırılmış ve eksiltilmiş üçüncü derece ile altıncı dereceyi içeren karma bir moddur. Lydian ve locrian modları ise daha nadir olarak kullanılmaktadır. Bu kilise modlarının yanı sıra, Doğu Avrupa ve Ortadoğu kökenli etnik müziklere ait bazı modlar da progressive rock parçalarında karşımıza çıkmaktadır.[51]

Progressive rock parçalarında kullanılan akorların büyük bir kısmını, basit üçlü akorlar oluşturmaktadır. Dominant dokuzlu, on birli, on üçlü akorlar ve artık altılı, eksik yedili gibi diğer zengin akorlar, progressive rock'ta tercih edilmezler. Çünkü bu akorlar, progressive rock'ın genellikle kaçındığı, hedefe yönelik bir armonik harekete yol açarlar. Minör yedili (örneğin, re-fa-la-do) ve majör yedili (do-mi-sol-si) akorlar, güçlü bir tonal çıkarım sağlamadıklarından ve böylelikle, progressive rock'ın amaçladığı belirsiz armoni eğilimine uygun olduklarından dolayı sıklıkla tercih edilmişlerdir. Öte yandan, daha cesur olan progressive rock müzisyenleri, 20. yüzyıl'ın İngiliz ve Doğu Avrupalı ulusalcı bestecilerinden miras aldıkları, daha gelişmiş armoni tekniklerini de kullanmışlardır. 1960'larda ortaya çıkan folk uyanışından yarım yüzyıl kadar önce, Béla Bartók, Ralph Vaughan Williams, Gustav Holst ve Igor Stravinsky gibi besteciler, endüstrileşme ile birlikte kaybolduğuna inandıkları otantikliği tekrar canlandırmak amacıyla, Avrupa halk kültüründen alıntılar yapmışlardır. Özellikle Bartók ve Vaughan Williams, daha gelişmiş bir armonik dil yaratmak için, müziklerinde halk şarkılarını temel almışlardır. Bu bestecilerin birçoğu, progressive rock müzisyenleri

[51] Macan, a.g.e., s. 53

üzerinde etkili olmuştur. Yes'in solisti Jon Anderson, müziklerinde Stravinsky ve Jean Sibelius'tan etkilendiklerini belirtmiştir. King Crimson'ın gitaristi Robert Fripp, Stravinsky ve Bartók'a olan hayranlığını her zaman vurgularken, Gentle Giant'ın klavyecisi Kerry Minnear, Vaughan Williams'ın müziğine olan eğilimini dile getirmiştir. Keith Emerson, The Nice ve Emerson, Lake and Palmer'da çalarken, Bartók, Sibelius ve Leoš Janáček'in eserlerini düzenlemiştir. King Crimson, 1969 Amerika turnesinde, Holst'un *The Planets* adlı eserinin ilk muvmanı olan *Mars*'ın bir düzenlemesini icra etmiştir.[52]

Progressive rock müzisyenlerinin, bu bestecilerin müziklerinden örnek aldıkları bir başka unsur da, temel olarak basit modal armoniden türettikleri *dissonant* armoni teknikleridir. Bunlar; *polytriadlar, quartal armoni, tam-ton armonisi* ve *bitonalite*dir. İki farklı akorun veya iki farklı akor parçasının kaynaştırılmasıyla oluşturulan polytriadlar, genellikle cümle sonlarında, yeni bir tonal merkeze geçmek ya da eserin sonunda dramatik bir kadans yaratmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca, sağ elde basit üçlü yürüyüş varken sol elde armoniye dahil olmayan seslerin kullanılması da progressive rock klavye stilinin en göze çarpan özelliklerinden biridir. Keith Emerson'ın, majör üçlü bir akora karşılık, kök olarak aynı tonun bir sonraki komşu sesini kullanması bu duruma örnektir (Sol Majör akora karşılık kökte la sesinin kullanılması gibi). Qaurtal armonide akorlar üçlü yerine dörtlülere göre inşa edilir. Emerson, Lake and Palmer'ın *Tarkus* ve *Pirates* adlı eserlerinde quartal armoni büyük rol oynamaktadır. Tam-ton armonisi, geleneksel olarak uyumsuz kabul edilen üç perdelik (tritone) aralıklar ile inşa edilir ve çözümlenmeyen, hoşnutsuzluk hissi veren bir ambiyans yaratır. King Crimson'ın *Red* ve *Fracture* adlı eserlerinde, bu çeşit bir armoni kullanımı görülmektedir. Bitanolite ise aynı anda iki farklı tonalitenin kullanılmasıdır. Emerson, Lake and Palmer'ın *Tarkus* adlı eserinin üçüncü muvmanı ile *Endless Enigma* süitinin sonunda, Egg'in *Symphony No. 2* ve *Long Piece No. 3* adlı eserlerinin başlangıcında, bitonalite önemli bir rol oynamaktadır.[53]

[52] Macan, a.g.e., s. 54
[53] Macan, a.g.e., s. 54

Tartım ve Ritim

Diğer rock müzik türleri ile kıyaslandığında, progressive rock'ın, tartım ve ritim kullanımı konusunda daha özgür ve yaratıcı olduğu görülmektedir. Popüler müzik türlerinin çoğunda ve 1900'lere kadar olan dönemde çoğu klasik Batı müziği eserinde, en sık kullanılan tartımlar, 2'li ve 3'lü olarak gruplanan ve 2, 3 veya 4'e eşit olarak bölünebilen çeşitli tartım kalıplarıdır.

Assymetrical meters veya *irregular meters* adı verilen, bizim ise *aksak* veya *karma* tartımlar dediğimiz, 2'li ve 3'lü grupların bileşmesiyle oluşan 5, 7, 11, 13 vb. birimlik tartımlar ile *shifting meters* adı verilen, eserin ölçüleri arasında farklılık gösteren, *değişen* tartımlar, Avrupa klasik müziğine, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında, Musorgsky, Korsakov, Stravinsky ve Bartók gibi bestecilerle girmiştir.[54] Bu besteciler, tartımların çoğunlukla metnin doğal yapısına göre uyumlandığı Doğu Avrupa halk şarkılarından etkilenmişlerdir. Amerikan popüler müziğinde bu tartımların sistematik olarak kullanılmaya başlaması ise, 1960'larda, Fransız besteci Darius Milhaud ile çalışmış olan caz piyanisti ve bestecisi Dave Brubeck'ten itibaren görülmüştür. Daha sonra, 1960'ların ortalarından itibaren The Beatles, albümlerinde bu çeşit tartımlara yer vermiştir. Bunlar, o güne değin çok sık karşılaşılmayan, sıra dışı tartımlardır.

Aksak (assymetrical, irregular) ve ölçüler arasında değişen (shifting) tartımlar, progressive rock'ın bir önceki aşaması olan psychedelic müzikte de kendini göstermiştir. Psychedelic müzikte bu tartımların kullanılması, iki faktör sonucunda ortaya çıkmıştır. İlk faktör, şarkı sözlerini oluşturan metnin akışını bozmamak için düzensiz tartımlara gerek duyulmasıdır. İkinci faktör ise, bu müziğin bir dans müziği olmadığına yapılan vurgudur.[55] Bazı psychedelic müzikler dansa imkan tanısa da, progressive rock'ın ayrı bir tür olarak ortaya çıkmasıyla, bu müziğin kesinlikle bir dans müziği olmadığı anlaşılmıştır.

Progressive rock, bu alışılmadık tartımları, diğer popüler müziklere göre çok daha sistemli olarak kullanmıştır. 1970'ten sonra en çok karşımıza çıkan tartımlar, 5 ve 7 birimlik tartımlardır. 11/8, 13/8, 15/8, 21/16, 25/16 tartımlara da sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu kompleks tartımların yanı sıra, *senkop*lu ritimler ve aynı anda iki farklı partide iki farklı tartımın kullanılması anlamına gelen *polyrhythm* kavramı, çoğu progressive rock parçasında karşımıza çıkmaktadır.

---

[54] Macan, a.g.e., s. 47

[55] Macan, a.g.e., s. 48

Virtüözite

Virtüözite, progressive rock'ın ayırt edici özelliklerinden biridir. Progressive rock dönemi, rock müzik tarihinde, dünya çapında virtüöz müzisyenlerin, daha önceki dönemlere göre çok daha zorlu eserler ortaya koydukları bir dönemdir. Ancak, rock müzikte virtüöz kavramının, progressive rock ile ortaya çıktığını söylemek yanlış olacaktır. Progressive rock yapmayan Jimi Hendrix, Eric Clapton, Jimi Page, Stevie Ray Vaughn, John Entwistle, Ginger Baker ve Jack Bruce gibi rock müzisyenleri de virtüöz müzisyenler çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Rock müzikte virtüözite tanımını, çoğunlukla *hız* ile bağdaştırma eğilimi vardır. Ancak bu, doğru bir virtüözite tanımlaması yapmak için, ölçülebilir ve sağlam bir kriter değildir. Virtüözite konusunda, progressive rock'ın sahip olduğu ve diğer rock müzik türlerine göre ayırt edici olan bazı özellikler vardır. İlk olarak, progressive rock müzisyenlerinin çok büyük bir kısmı enstrümanlarına çok hakim olan müzisyenlerdir. Elbette ki, diğer rock müzik türlerinde de böyle müzisyenlere rastlamak mümkündür. Ancak bu gruplarda her müzisyenin virtüöz olması beklenmez; belli seviyenin altında, ancak iyi müzik yapan müzisyenler de mevcuttur. Virtüözler tarafından yapılan kötü müzikler de söz konusudur. O halde virtüözite ile iyi müzisyen arasındaki fark nedir? Martin'in (1998, s. 100) bu soruya cevabı şudur: virtüöz, çalacağı eserde, *zorluğun*, kendisi için bir kıstas olmadığı müzisyendir. Progressive rock açısından ayırt edici olan özellik ise, enstrümantal veya vokal virtüözitenin yanı sıra *müzikal* virtüözitedir. Bu durum, enstrümantal yeteneğin yanında, geniş ve zengin bir müzikal bilgi ve bakış açısı gerektirmektedir. Müzikal virtüözite, progressive rock'ı diğer rock müzik türlerinden ayıran *stil* konusunda da etkili bir unsur olmuştur.

Macan (1997, s. 46), progressive rock'taki virtüözite anlayışının, 19. yüzyıl klasik müziğinden alınan bir miras olduğunu savunmaktadır. Bu dönemin romantik virtüöz figürleri (örneğin, Paganini ve Liszt), progressive rock üzerinde etkili olmuştur. Romantik dönemin virtüözite geleneğini, 1920'lerde caz örnek almış, bu gelenek daha sonra rhythm and blues ve buradan da pychedelic müziğe miras kalmıştır. Tüm bu müziklerde virtüözite aynı genel fonksiyona sahip olmuştur: solist, virtüözitesini, toplumsal baskı ve sınırlamalardan kaçmak için kullanan Romantik *kahraman* rolünü üstlenmiştir. ("Toplumsal sınırlamalar" ifadesi, 19. yüzyıl klasik müziğinde, solisti dizginlemeye çalışan orkestraya, caz ve blues'da, soliste karşı ritim bölümüne gönderme yapmaktadır). Ancak ilginçtir ki, virtüöziteye en çok vurgu yapan Cream, Hendrix Experience ve The Yirdbirds gibi psychedelic gruplar, virtüözite konusunda, proto-progressive gruplardan ziyade, heavy metal grupları üzerinde etkili olmuşlardır. Pink Floyd, Moody Blues, Procol Harum gibi, progressive rock için basamak teşkil eden proto-progressive grupların elemanları, çok parlak virtüözler olarak bilinmemektedirler. (Burada, Pink Floyd'un gitaristi David Gilmour'u, belki de özel hayranlığımdan dolayı ayrı tutmak istiyorum. Zira kendine has tekniği ile, *müzikal virtüözite* konusunda

ayrıcalıklı bir yere sahiptir). Ancak yine bu gruplar arasında sayılan The Nice'ın klavyecisi Keith Emerson, bir istisna olarak kabul edilebilir. Emerson, çok küçük yaşlarda klasik müzik eğitimine başlamış, blues ve caz deneyimleriyle enstrümantal virtüözitesini geliştirmiş ve progressive rock müzisyenleri için örnek teşkil etmiştir.

Psyhedelic dönemin Jimi Hendrix, Eric Clapton gibi gitaristleri, daha çok, blues geleneğinin Muddy Waters, B.B. King, Howlin' Wolf gibi usta gitaristlerinden etkilenmişlerdir. Progressive rock gitar virtüözleri ise, genellikle klasik gitar müziği ve caz gitar stilini benimsemişler, akustik enstrümanlarında da ustalaşmışlardır. King Crimson'ın gitaristi Robert Fripp ve Yes'in gitarisiti Steve Howe bu duruma en iyi örnektir.

Progressive rock dönemi, aynı zamanda, virtüöz basgitarist ve virtüöz davulcuların da yükselişe geçtiği bir dönemdir. Daha önceki döneme ait, John Entwistle, Jack Bruce, John Paul Jones gibi basgitaristler, bu enstrümanın çalınışında devrimsel rol oynamışlardır. The Beatles'ın vokalisti, şarkı sözü yazarı ve aynı zamanda basgitaristi olan Paul McCartney ise ezgisel ve kontrpuantal bas partileriyle, bu enstrümanda yeni bir boyut açmıştır. Bu zamana kadar sadece alt yapı enstrümanı niteliği taşıyan basgitar, ezgisel pasajlarda da kendini göstermeye başlamıştır. Böylece, basgitarın genişleyen rolü, müzikte bir dönüşüme yol açmış, bu durum, progressive rock'a da yansımıştır. Progressive rock virtüöz davulcuları da, eski geleneğin tersine, klasik müzik perküsyon stilinden ve caz davul tekniklerinden etkilenmişlerdir. Progressive rock'ın Chris Squire, Glenn Cornick, John Wetton, Hugh Hopper gibi virtüöz basgitaristleri ile Carl Palmer, Bill Bruford, Guy Evans gibi virtüöz davulcuları sayesinde, bu müzik daha da zenginleşmiştir.

Progressive rock grupları, albümlerinde, klavye, gitar, keman, flüt, saksofon gibi ön plan enstrümanlarının virtüöz sololarına geniş yer vermişlerdir. Daha az olsa da basgitar ve davul tarafından sergilenen sololar da mevcuttur.

Macan (1997, s. 49), progressive rock'ın virtüözite anlayışında, enstrümantal virtüözitenin yanı sıra, bir önceki başlıkta üzerinde durulan kompleks ritim ve tartım kalıplarını bir araya getirebilme konusundaki virtüözite, kompozisyonal virtüözite ve elektronik-teknolojik virtüözite olmak üzere daha farklı virtüözite türlerinin üzerinde de durmuştur. Progressive rock gruplarının, ritim ve tartım uygulamalarındaki yeteneğini, virtüözitenin bir kolu olarak alırken, uzun, çokmuvmanlı formların belli bir konsept (tema) çerçevesinde başarıyla planlanması işini de kompozisyonal virtüözite olarak ele almıştır. Daha önce bahsedildiği üzere, çeşitli elektronik shynthesizer ve klavyelerin yaygınlaşmasında ve stüdyo, kayıt teknolojisindeki ilerlemelerde, progressive rock'ın yadsınamaz bir rolü vardır. Bu teknolojiyi kullanabilmekteki yetenek de virtüözite anlayışının bir boyutu olarak ele alınmıştır. Burada bahsedilmesi gereken başka bir konu ise, progressive rock gruplarına, ses teknolojileri konusunda yardımcı olan mühendislerdir. Belli bölümlerin hoparlörlere göre aktarımını sağlama, pasajları stereo olarak bölme, elektronik yollarla doğal seslerden alışılmadık yeni efektler elde etme gibi stüdyo teknolojileri, The Beatles'ın son albümünde rol oynayan ses

mühendisi George Martin tarafından kullanılmıştır. Martin gibi, Pink Floyd'da Alan Person, King Crimson ve Yes'te Eddy Offord da, stüdyo ve kayıt teknolojilerinde bu gruplara yardımcı olarak, neredeyse grubun bir elemanı olarak anılmışlardır.

Şarkı Sözleri

Progressive rock'ın şarkı sözlerinde, sürrealizm, mitoloji, mistisizm, bilim-kurgusal öğeler ve eski kutsal metinlerden alıntılar göze çarpmaktadır. Ayrıca karşıkültürün ideolojisini yansıtan protest yaklaşım da, direk olarak politik bir hedef taşımasa da kendini hissettirmektedir.

Progressive rock gruplarında, çoğunlukla solist/vokalistler, aynı zamanda şarkı sözlerinin yazarıdır. Emerson, Lake and Palmer'da Greg Lake, Yes'te Jon Anderson, Jethro Tull'da Ian Anderson ve Genesis'te Peter Gabriel buna örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu kesin bir kural değildir. Pink Floyd'un basgitaristi ve neredeyse tüm şarkı sözlerinin yazarı Roger Waters, bu durumun istisnalarından biridir. Ayrıca King Crimson'ın söz yazarı Peter Sinfield ise, grupta ne enstrüman çalmaktadır, ne de şarkı söylemektedir.

Şarkı sözlerinde hece sayısı ve uyak yapısı, gruplara göre faklılık taşısa da bazı ortak özellikler mevcuttur. Progressive rock şarkı sözlerinde, genellikle popüler müzikler tarafından kullanılan basit uyaklı dizelere rastlamak mümkündür. Ancak psychedelia ve sürrealizm akımının bir sonucu olarak, dizelerde, serbest uyak ve eşit olmayan hece sayıları sıklıkla kullanılmaktadır. Tartım ve ritim kalıplarında görülen *shifting meters* (değişken tartımlar) kavramı, şarkı sözlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Görüldüğü gibi, şarkı sözlerinde iki temel yaklaşım vardır. Eşit hece sayısına sahip, basit uyaklı sözler, dengeli ve lirik bir ifade sağlarken, hece sayısı eşit olmayan, serbest uyaklı sözler, reçitatif benzeri bir stil ortaya çıkarır. Burada amaç, ezginin güzelliği değil, metnin akışını ve anlamını, olabildiğince bozmadan sunmaktır.[56]

Progressive rock, hiçbir zaman politik bir müzik olarak düşünülmese de, bazı şarkı sözlerinin altında yatan protest mesajlar görülmektedir. Bu protest yaklaşım, karşıkültürün canlandırmak istediği değerler ile açıklanabilir. Karşıkültürü oluşturan hippiler arasında oldukça benimsemiş olan kimi yazarlar, progressive rock'ın şarkı sözleri üzerinde de etkili olmuştur. T. S. Eliot'un, Batı kültürünün ruhsal çöküşünden bahsettiği *The Wasteland* adlı şiiri, Herman Hesse'nin, Batı'nın kaybettiği ruhsal aydınlanmanın Batılı olmayan kaynaklardan sağlanabileceğini gösteren *Steppenwolf* adlı kitabı ve George Orwell'ın, totaliter rejimlerde kural koyucuların, toplumu baskı altında tutmak için tüm teknolojik kaynakları kendi çıkarlarına kullanmalarını konu alan *1984* adlı romanı, karşıkültür ve progressive rock üzerinde en çok etkisi olan

[56] Macan, a.g.e., s. 71

eserlerden bazılarıdır. Özellikle George Orwell'ın romanları 1970'ten sonra çıkan birçok progressive rock albümünde güçlü bir etki yaratmıştır.[57] Pink Floyd'un *Animals* albümünde, George Orwell'ın *Hayvan Çiftliği* adlı kitabındakine benzer bir yaklaşım vardır. Roger Waters, şarkı sözlerinde, Orwell gibi sosyalist bir ideoloji takınmasa da, oklarını modern toplumun kalbine yöneltmiştir. Albümdeki tüm şarkılar, modern toplumdaki kurnazlığı ve hilekarlığı temsil eden insanları betimlemektedir. *Dogs* (köpekler), şiddet ve güç tutkusu olan hilekarları, *Pigs* (domuzlar), yetkilerini baskı aracı olarak kullanan ahlakçı devlet memurlarını, *Ships* (koyunlar) ise, çabucak kandırılan, bilinçsiz halk kitlelerini simgelemektedir.[58]

Progressive rock şarkı sözlerindeki protest yaklaşım, açık olarak politik terimlerle ifade edilmez. Çünkü karşıkültürün bakış açısı, politik bir devrim yerine, ruhsal bir dönüşümden yanadır. Onlara göre her türlü kötülüğün temelinde materyalizm yatmaktadır ve materyalist dünya gerçek değildir. Bunu politik yollarla değiştirme çabaları da boşunadır. Politik değişim, sadece ortak bilincin yükselmesi ve geniş çapta ruhsal dönüşüm ile sağlanabilir. Sosyal problemleri, politik aktivite yerine ruhsal dönüşümün çözebileceği inancı, progressive rock söz yazarlarını oldukça etkilemiştir. *Ruhsal arayış* fikri, çoğu progressive rock konsept albümünde de ana fikir olarak işlenmiştir. Bu müzisyenlere göre, müzik, herhangi bir politik sistemden, potansiyel olarak çok daha büyük bir güce sahiptir. Ayrıca, yine karşıkültürün değerlerine paralel olarak, progressive rock şarkı sözlerinde, teknoloji, savaş, kilise ve diğer sosyal kurumlara bir karşı duruş söz konusudur. Karşıkültür içinde, teknolojinin insanlığa zararlı olduğu ve ruhsal güçsüzlüğe yol açtığına dair bir görüş vardır. Bu duruma örnek olarak, Pink Floyd'un *Dark Side of the Moon* albümü gösterilebilir. Albümdeki, *Time, Money, On the Run* gibi parçalar, modern toplum değerlerinin beraberinde getirdiği problemleri anlatmaktadır. Savaş karşıtı şarkı sözlerine örnek olarak ise, Emerson, Lake and Palmer'ın *Battlefield*, King Crimson'ın *21st-century Schizoid Man*, Pink Floyd'un *Us and Them*, Yes'in *Yours Is No Disgrace* ve Van der Graaf Generator'ın *The Emperor and His War-room* adlı parçaları gösterilebilir. Kilise karşıtlığı, Jethro Tull'ın, örgütlenmiş Hıristiyanlığı ve lisenin katı otoritesini eleştirdiği *Aqualung* adlı albümünde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, Emerson, Lake And Palmer'ın *The Only Way* ve King Crimson'ın *The Great Deciever* adlı parçaları da Vatikan'ın ticarileşmesini protesto eden parçalardır.[59] Progressive rock gruplarında, kilise dışında diğer sosyal kurumlara da göndermeler yapılmıştır. Örneğin, Jethro Tull, *Thick as a Brick* albümüyle, ticari gazeteleri, Pink Floyd *Another Brick in the Wall* adlı parçasıyla, eğitim sistemine ve İngiliz devlet okullarını hedef almıştır.

Tüm bu protest yaklaşımlarda dikkat çeken nokta, şarkı sözlerinde direk olarak politik söylemlere başvurmak yerine, mecazi bir anlatımdan yararlanmak ve konsept albüm anlayışının da bir sonucu olmak üzere, bir hikaye anlatarak göndermeler yapmak, çıkarım sağlamayı amaçlamaktır.

---

[57] Macan, a.g.e., s. 74

[58] Weinstein, D., Progressive Rock As Text: The Lyrics of Roger Waters, K. Holm-Hudson (Ed.), *Progressive Rock Reconsidered*, (s. 91-109), New York, 2002, s. 100

[59] Macan, a.g.e., s. 75

Sürrealizm akımı, progressive rock üzerinde etkili olan akımlardan biridir. Sahne gösterileri, albüm kapakları gibi görsel unsurlarda olduğu gibi şarkı sözlerinde de bu akımın etkisi görülmektedir. Psychedelia akımında karşımıza çıkan halüsinojen uyuşturucuların da bu konuda payı vardır. Progressive rock grupları, şarkı sözlerini yazarken T. S. Eliot ve Herman Hesse gibi sürrealist yazarların eserlerinden etkilenmişlerdir ve tıpkı onlar gibi, yanlış yoruma imkan vermeden ana fikri ifade etmek ile birkaç farklı yoruma imkan veren diğer fikirleri sunmak arasında, ince bir denge kurmaya çalışmışlardır. Sürrealizmin yanı sıra, mitoloji, mistisizm ve bilim-kurgusal öğeler de progressive rock şarkı sözlerinde sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Mitoloji etkisine örnek olarak, Genesis'in *Cinema Show* adlı parçası gösterilebilir. Burada, modern aşıkların boşluğuna karşıt olarak, hem erkek hem kadın olan, Eski Yunan mitoloji figürü Tresias'ın ruhsal bütünlüğü sunulmaktadır. Tresias, hippilerin anaerkil ve ataerkil toplum ideolojilerini karakterize eden bir sentezi simgelemektedir. Progressive rock'ın, doğa mistisizmine olan eğilimi ise, Yes'in *Roundabout* ve Genesis'in *Firth of Fifth* adlı parçalarında görülebilir. Buradaki anlayış, doğayı yüceleştirmek, onu gizemli bir oluşumun kaynağı ve ruhsal özgünlüğün bir simgesi olarak görmektir.[60]

Progressive rock'taki bilim-kurgusal özellikleri açıklamak biraz zordur. Karşıkültürün teknoloji karşıtlığı ile bilim-kurgusal öğeler arasında bir zıtlık oluşmaktadır. Macan (1997, s. 81), bu konuya iki türlü açıklama getirmiştir. İlk olarak, 1960'ların sonunda, uzayın keşfine yönelik araştırmalar ve bilim-kurgu yapıtları, toplumda oldukça ilgi çekmiştir. Apollo 11, 1969'da aya gönderilmiştir. Stanley Kubrick'in 2001: *A Space Odyssey* adlı bilim-kurgu filmi ve Isaac Asimov, Ray Bradbury, Frank Herbert gibi bilim-kurgu yazarlarının kitapları, tüm toplumda olduğu gibi karşıkültürü oluşturan hippiler arasında da ilgi konusu olmuştur. İkincisi, karşıkültürün inancına göre uzay yolculuğu, teknolojinin yararlı bir amaç için kullanıldığı tek sahadır. Moody Blues'un *To Our Children's Children's Children* adlı konsept albümünde, uzayın fethinin, evrensel farkındalığı ve ruhsal dönüşümü sağlamaya yardımcı olacağına dair açık bir ima bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, Pink Floyd'un *Astronomy Domine, Interstellar Overdrive* ve *Set the Controls for the Heart of the Sun*, Yes'in *Starship Tropper*, Emerson, Lake and Palmer'ın *Infinite Space* ve Genesis'in *Watchers of the Sky* adlı parçaları, uzay yolculuklarını konu almaktadır.

[60] Macan, a.g.e., s. 70

Görsel Unsurlar

Progressive rock gruplarının, dinleyicileriyle gerçek anlamda buluşabildikleri ortamlar, albümler ve konserler olmuştur. Radyo yayınları ise, programcılar, on beş-yirmi dakikalık progressive rock parçalarını yayınlamaya sıcak bakmadıklarından, hiçbir zaman, bu müziğin dinleyicilerine ulaşabilen bir seçenek olmamıştır.

Albüm kapağı *sanatı*, progressive rock'ın gelişiminde anahtar role sahip olan özelliklerden biridir.[61] Bir progressive rock albümü, kapak sanatı ile birlikte bir bütün teşkil etmektedir. Hatta long play formatından sonra, kaset ve CD formatına geçildiğinde, bu bütünlük yok olmuş veya çok aza inmiştir.

1960'lardan önce, popüler müziklerin albüm kapaklarının temel amacı müzisyenleri göstermektir. Ancak, 1960'ların sonlarında, albüm kapağının fonksiyonunda önemli değişiklikler görülmüştür. Bu alanda ilk yenilikler, The Beatles ile başlamıştır. The Beatles'ın 1967'de çıkardığı *Sergeant Pepper* albümüyle birlikte, kapak sanatı, albümün konseptini yansıtmaya yardımcı olmak amacıyla kullanılmaya başlamıştır. Bu albüm, müziğin, şarkı sözlerinin ve görsel sanatların, özel bir konsept veya programı yansıtmak için bir araya getirildiği ilk rock müzik albümüdür. Konsept albüm kavramı, progressive rock için büyük bir önem teşkil ettiğinden, albüm kapak sanatına da büyük özen gösterilmiştir. Albüm kapağı, albümün konseptini yansıtır; eğer albüm, konsept albüm değilse, genellikle, albüm içindeki en uzun veya en önemli parça ile bağlantılı bir tasarım oluşturulur.

The Beatles - Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band

Fotoğraf, resim veya bu ikisinin kombinasyonundan oluşan progressive rock albüm kapakları, genellikle *sürreal*dir. Kuşkusuz ki bunda, psychedelia akımının ve bu akımın bir bağlantısı olarak; esrar, haşhaş, mantar ve LSD gibi halüsinojen etkileri olan uyuşturucu kullanımının payı büyüktür. Özellikle LSD kullanımıyla yaşanan görsel deneyimler, kapak tasarımlarına oldukça yansımıştır.

Psychedelia akımının ilk dönemlerinde, albüm kapakları, parlak renkler, kıvrılan ve iç içe geçen çizgiler gibi LSD deneyimini yansıtan görsel şekillere önem verme eğilimindeydi. Ancak, progressive rock'ın ayrı bir stil olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, albüm kapaklarında daha usta bir yaklaşım izlenmiş, Salvador Dali resimlerindekine benzer bir sürrealizm anlayışı, albüm kapaklarındaki fotoğraf ve

[61] Martin, a.g.e., s. 154

resim sanatlarına yansımıştır. Olasılık dışı manzaralar, alakasız objelerin alakasız durumlarda gösterilmesi gibi yaklaşımlar, 1970'lerden itibaren, çoğu progressive rock albümünde, kapak tasarımlarının temelini oluşturmuştur. Bu temel çerçevesinde, albüm kapaklarında sürekli tekrarlanan iki çeşit konu vardır. Bunlar, bilim-kurgusal ve fantastik/mitolojik sahnelerdir. Bilim-kurgu tasvirleri; uzay senaryoları, tuhaf, çağ ötesi makineler veya bu ikisinin kombinasyonlarını içerir. Emerson, Lake and Palmer'ın *Tarkus* ve *Brain Salad Surgery* adlı albümlerini, bu duruma örnek olarak gösterebiliriz. William Niels tarafından tasarlanan *Tarkus* albüm kapağında, yarı armadillo, yarı tank olan bir yaratık, üzerinde, kurban ettiği bir canlının kemiklerinden başka hiçbir şey olmayan, pschedelic bir alanda gezinmektedir. Kapak tasarımı, albümdeki *Tarkus* suiti ile direk olarak bağlantılıdır. Şarkı sözlerine göre *Tarkus*, manevi ve ruhsal sınırlardan uzaklaşan teknolojiyi simgelemektedir. İsveçli Sürrealist H. R. Giger tarafından tasarlanan *Brain Salad Surgery* albümünün kapağında ise, tuhaf, mekanik aletlerle kuşatılmış bir kafatası bulunmaktadır. Bu sahne, teknolojinin, ruha karşı kazandığı zaferi ifade etmektedir.[62]

ELP - Tarkus

ELP - Barin Salad Surgery

[62] Macan, a.g.e., s. 58

Progressive rock'ta, bir albüm kapağının bir önceki albüm kapağına atıfta bulunması da sıkça rastlanan bir durumdur. Yes'in *Yessongs* albümünün kapağı, bundan iki yıl önce çıkan *Fragile* albümünün kapağına, Emerson, Lake and Palmer'ın *Pictures at an Exhibition* albümünün kapağı, bir yıl önceki *Tarkus* albümünün kapağına, Genesis'in *Foxtrot* albümünün kapağı ise bir önceki *Nursery Cryme* albümünün kapağına gönderme yapmaktadır. Bu durum, belli tasarımcıların, belli gruplarla özel olarak çalışması sonucunu beraberinde getirmiştir. Bu süreçte kapak tasarımcıları, müzisyenler kadar *efsane* isimler olmuşlardır. Örneğin, Roger Dean, Yes albümleriyle özdeşleşmiş bir ikon haline gelmiştir. Aynı şekilde, Paul Whitehead, Genesis ile, William Niel ise Emerson, Lake and Palmer ile anılan tasarımcılardır. Bunların yanı sıra, Hipgnosis adlı tasarım şirketi de, başta Pink Floyd olmak üzere, birçok progressive rock albümünün kapağını tasarlayarak, 1970'lerin albüm kapak sanatı konusunda bir ikon haline gelmiştir.

Yes – Fragile

Yes - Yessongs

Genesis – Nursery Cryme

Genesis - Foxtrot

Progressive rock albüm kapaklarında, bilim-kurgusal sahnelerin yanı sıra, fantastik sahnelere de sürekli rastlanmaktadır. Fantastik tasvirler, genellikle sürreal bir manzarayı temel alır. Burada sürrealist figürler, manzaranın kendisinden veya tuhaf insan ve objelerden kaynaklanmaktadır. Yes'in, Roger Dean tarafından tasarlanan *Close to the Edge* albüm kapağının iç kısmındaki manzara görüntüsü, bu fantastik tasvir anlayışına örnek olarak gösterilebilir. Bu manzara, bakış açısına göre bir dağın zirvesinden görülmektedir. Dağdan başlayarak, dumanlı, dipsiz bir uçurumun üzerinden bu *diğer* dünyaya uzanan, uzun ve dar bir köprü bulunmaktadır. Bu bir ada manzarasıdır; ancak dört yanı sularla değil dumanlarla kaplıdır. Sınırlarını oluşturan çizgiler ise kara parçaları değil sudur. Burası, bizim dünyamızdan çok uzak ve kirlenmemiş, saf bir dünyadır. Albümün ilk yüzünde bulunan *Close to the Edge* suiti, Hermann Hesse'nin *Siddhartha* adlı romanına dayanmakta ve bireyin ruhsal yolculuğunu konu almaktadır. Roger Dean'in tasarımı da bu parçanın konseptine ayna tutmaktadır: Bozulmamış ve saf bir ada ile sembolize edilen ruhsal aydınlanma, ulaşılması çok zor fakat ulaşılınca barış ve huzuru sağlayacak olan bir durumdur.[63] Pink Floyd'un *Animals*, Genesis'in *Nursery Cryme* ve *Foxtrot* albümleri de, bu tarz sürrealist manzaralara örnek olabilecek kapak tasarımlarına sahiptir.

Yes – Close to the Edge (iç kapak)

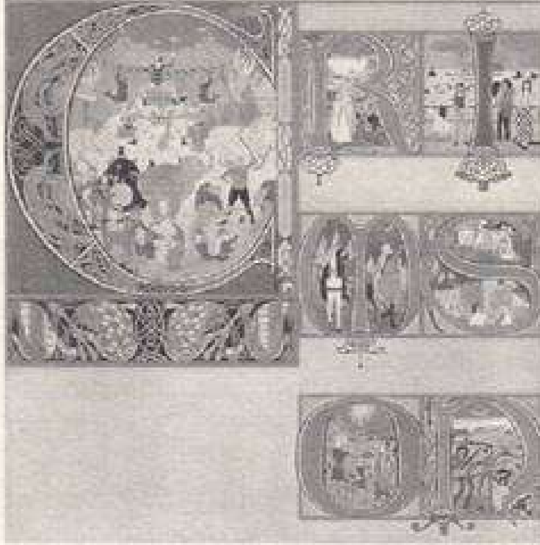

Pink Floyd - Animals

[63] Macan, a.g.e., s. 60

Görüldüğü üzere, teknoloji ve doğa gibi zıtlıklar; müzikte ve şarkı sözlerinde olduğu gibi, progressive rock'ın görsel boyutunda da kendini hissettirmektedir.

Bilim-kurgu ve fantastik tasvirlerin yanı sıra, Ortaçağ ve Doğu motiflerinden yapılan alıntılar da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, King Crimson'ın *Lizard*, Genesis'in *Trespass* ve Gentle Giant'ın *The Power and The Glory* albümlerinin kapakları, Ortaçağ'a ait görsel imajlar sergilemektedir. King Crimson'ın *Lark's Tongue in Aspic* ve Renassaince'ın *Scheherazade* albümlerinin kapaklarında ise Hint ve Çin sembolleri kullanılmıştır.[64]

King Crimson - Lizard

Genesis - Trespass

Gentle Giant – The Power and The Glory

[64] Macan, a.g.e., s. 61

King Crimson – Lark's Tongue in Aspic

Renassaince - Scheherazade

Progressive rock'ın bir başka görsel boyutu olan konser gösterilerinde de, pychedelia akımının ve LSD kullanımın etkilerini görmekteyiz. *Sinestezi*, yani sesleri renk olarak görme, algılama durumu, LSD kullananların sıklıkla yaşadığı bir deneyimdir. İlk psychedelic gruplar, *ışık gösterilerini* keşfederken, LSD deneyiminden yola çıkmışlardır. Konserlerinde, ışık gösterilerini ilk kez kullanan grup Pink Floyd'dur. Amatör olarak başlayan bu süreç, zamanla daha da gelişmiştir. Parlayan ışıklar, lazer gösterileri, yansımalar, gök gürültüsüne benzeyen atmosferik sesler ve yakılan tütsüler, çoğu konser gösterisinin temel unsurları olmuştur. Pink Floyd'un, 1970'lerde erken progressive rock hareketinin bir parçası olmasıyla birlikte, bu gösteriler, bu türün ayırt edici özelliklerinden biri haline gelmiştir. Emerson, Lake and Palmer'ın 1973-74 arası yaptığı dünya turnesi, tüm progressive rock çağının, görsel olarak en iddialı projesidir. Bu konserlerde, Keith Emerson'un, henüz taşınabilir boyutlarda olmayan devasa Moog synthesizerı, konserin ortasında havadan uçarak gelmiş, grand piyanosu, sahnenin bir ucundan öbür ucuna fırlatılmıştır. Bu sırada, konser salonun her yeri lazer ışıkları ve dumanlarla çevrilidir ve Carl Palmer, davul solosunu çalmakta, davul platformu ise kendi etrafında 360 derece dönmektedir. 1973'te Noel gününden önceki gece, New York Madison Squire Garden'da verdiği konserde ise, *Silent Night* adlı parça sırasında çatıdan kar yağdırılmıştır. Buna benzer birçok progressive rock konseri vardır. Pink Floyd'un, 1973'te, Londra'daki Earl's Court Exhibition Hall'de verdiği *Dark Side of the Moon* konserinde, seyirciler üzerinden yavaşça gelen bir uçak, spot ışıklarıyla çevrelenmiş olan sahneye çarpmış ve patlamıştır. Yes'in, 1974'te yaptığı *Tales from*

Topographic Oceans turnesinde ise, sahneyi Roger Dean ve kardeşi Martyn tasarlamıştır. Konser boyunca sahnede, lazer ışıkları sayesinde şekil değiştirip, bazen hayvan veya çiçek, bazen de makine veya bir manzaraya dönüşen belirsiz şekiller sergilenmiştir.[65]

Diğer rock müzik türleri ile kıyaslandığında, progressive rock müzisyenleri sahnede daha hareketsizdir. Bunun sebeplerinden biri, müziğin kompleksliğinden dolayı dansa imkan vermemesi olabilir. Progressive rock'ın en önemli iki gitaristi Robert Fripp ve Steve Hackett enstrümanlarını oturarak çalmayı tercih etseler de, genellikle çoğu grupta ayakta icra söz konusudur. Klavyeciler, birkaç farklı klavye arasında hızlıca hareket etmek durumunda oldukları için, belki de grubun en hareketli elemanlarındandır. Progressive rock gruplarından Genesis'in vokalisti Peter Gabriel, sahnede hareketsizlik konusunda bir istisnadır. Gabriel'in neredeyse her konserde sergilediği, parçaların konseptini yansıtan teatral gösteriler, diğer progressive rock gruplarının vokalistlerinde bu kadar sık görülen bir davranış değildir.

Genesis (konser)

[65] Macan, a.g.e., s. 62

Peter Gabriel

Peter Gabriel

SONSÖZ

Buraya kadar anlatılan bilgiler çerçevesinde, progressive rock hakkında bir özetleme yapacak olursak şunları söyleyebiliriz.

20. yüzyılda, yeni arayışlar içinde olan sanatçıların, müzikte yeni alanları keşfetme çabaları ve bu keşiflere olanak sağlayan teknoloji, eğitim, iletişim, ulaşım ve medya sektörlerinde yaşanan gelişmeler sonucu müzik türleri arasındaki sınırlar kalkmaya başlamıştır. Progressive rock, sahip olduğu özelliklerle, bu durumu en iyi yansıtan örneklerden biridir.

Progressive rock, farklı müzik kültürlerini bünyesinde bulunduran, kendine özgü bir sentez müzik türüdür. Progressive rock'ın en çok etkilendiği müzik türleri; psychedelic rock, Avrupa klasik müziği, folk müzik ve bunlara göre daha az oranda olmak üzere, cazdır. Bazı gruplarda, Hint müziğinden esinlenmeler de görülmektedir.

Psychedelic akımın progressive rock'a bıraktığı en büyük miras, uzun doğaçlamalar, özgür formlar, amfi kullanımının yarattığı elektronik sound, hayalci, ütopik temalar ve belki de en önemlisi, rhythm and blues kökenine dayanan rock tavrıdır.

Folk müziğin kullandığı modal armoni ve akustik enstrümanlar ile bunların yarattığı meditatif, pastoral ambiyans, progressive rock üzerinde oldukça etkili olmuştur.

Bu dönemde, popüler müzik türleri içerisinde, klasik müzik etkisinin en çok görüldüğü müzik türünün, progressive rock olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Progressive rock'ın, klasik müzik stillerinden, 19. yüzyıl senfonik müziği ile Rönesans, Barok ve Ortaçağ müziğinden oldukça etkilendiği, birçok kaynakta yer almaktadır. Bu müziklerin progressive rock üzerindeki etkileri; formal yapılara yaklaşım, enstrümantasyon, armoni ve ritim kullanımındaki benzerlikler ve virtüözite anlayışıdır.

Cazın etkisi, yukarıda bahsedilen diğer türlere göre daha az olsa da, bazı gruplarda kendini fazlasıyla hissettirmektedir. Progressive rock müzisyenlerinin, özellikle piyano ve gitar teknikleriyle, doğaçlama, senkop kullanımı konularında, diğer türlerden olduğu gibi, cazdan da etkilendikleri görülmüştür.

Başta, klasik müzik diye tabir edilen Avrupa sanat müziği olmak üzere, çok çeşitli müzik türlerini içinde bulundurmasının yanı sıra, virtüözite anlayışı, geniş ölçekli formlar, konsept albüm fikri, elektronik

teknolojisinin üst düzeyde kullanımı, şarkı sözlerinde felsefi, edebi ve bilim-kurgusal özelliklerin etkili olması, sürrealist albüm kapakları ve etkileyici sahne gösterileri gibi özellikler, progressive rock'ı diğer rock müzik ve popüler müzik türlerinden ayıran ve bu türü *progressive* yapan özelliklerdir.

Progressive rock ile birlikte, rock müzik, hatta genel olarak popüler müzik çevresinde, ilk kez *sanat* sözcüğü kullanılmaya, tartışılmaya başlamıştır. Yine bu doğrultuda, *ciddi müzik, dinlemek için müzik* gibi kavramlar, bu sahada ilk kez ortaya konmuştur. Bu durumda, progressive rock müzisyenlerinin geniş müzik bilgisine sahip, çoğunlukla konservatuvar veya sanat okulu mezunu, eğitimli kişiler olmasının rolü büyüktür.

Ayrıca progressive rock, Orta çağ çalgıları ile elektronik çalgıları bir arada kullanması, şarkı sözlerinde geleneksel kır yaşamı ile uzay yolculuğu, mitoloji gibi fantastik ve bilim-kurgusal ifadelere yer vermesi, Doğu'nun etnik müzikleri ile Batı müziğini kaynaştırarak bir arada sergilemesi gibi özellikleriyle, geçmiş ile geleceği, Doğu ile Batı'yı başarılı bir şekilde birleştirip, kendine özgü ayrı bir kimlik yaratan ilk popüler müzik türü olmuştur.

Yirmi dakikadan uzun, kompleks parçaları ve eğlence ve dansa yönelik bir müzik olmaması gibi özellikleri sebebiyle, kendi dönemindeki radyo ve müzik programlarında çok fazla rağbet görmeyen progressive rock, rock eleştirmenleri tarafından da bir hayli eleştirilmiştir. Progressive rock'ın estetik tutumu, özellikle *Rolling Stone* ve *Creem* dergileriyle bağlantılı olan eleştirmenler tarafından adeta lanetlenmiştir.[1] Bu kişiler, progressive rock'ın klasik müzik geleneğine ait malzemeleri kullanması sonucu ortaya çıkan, "popüler müziğin sınırlarını genişletmesi", "gençleri daha kaliteli müzik dinleme konusunda cesaretlendirmesi" gibi görüşlere karşı çıkmışlardır. Onlara göre bu durum, progressive rock müzisyenlerinin sadece kendi istekleri doğrultusunda davranarak rock müziğin otantikliğine yaptıkları bir ihanettir. Çoğu eleştirmen ise progressive rock'ı *elitist* olmakla suçlamıştır.

Progressive rock müzisyenlerinin, elitist olmak, yüksek sınıfın takdirini kazanmak gibi kaygıları olmamıştır. Avrupalı ve orta sınıfa dahil kişiler olarak, senfonik müzik ve Kilise koro geleneği bu müzisyenlerin zaten sahip oldukları kültürel geleneklerdir. Yaptıkları müziğe bu geleneği ve almış oldukları müzik eğitimini yansıtmaları yanlış bir tutum değildir.

Dönemin standart rock müzikleri, üç-dört dakikadan oluşan, rhythm and blues kökenine dayanan, şarkı sözleri; günlük yaşam, aşk, eğlence gibi konuları temel alan basit parçalardan oluşmaktayken, progressive rock'ın uzun, kompleks yapısı ve felsefi, fantastik şarkı sözleri, bu eleştirmenler tarafından fazla *gösterişli* ve fazla *ciddi* olmakla suçlanmıştır. Ayrıca virtüözite düşkünlüğü ise *kendini beğenmişlik* ile eş tutulmuştur. Oysaki daha iyi müzisyen olmaya çalışmanın yanlış bir yanı yoktur. Gösterişli ve ciddi olma konularına gelecek olursak, *kavramsal yoğunluk* fikrinin rock müzikte yeri neden olmasın?

[1] Macan, a.g.e., 169

Bu çalışma, progressive rock açısından, 1968 - 1978 yılları arasında yaşanan gelişmeleri kapsayan bir çalışmadır. Peki, bu dönemden sonra neler olmuştur? Progressive rock'ın 1978'den sonra, gerçek kimliğini kaybetmeye başladığını ve *progressive* adı altında bambaşka oluşumların ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Macan (1997, s. 179), 1976'dan sonrasını kapsayan progressive rock tarihini iki döneme ayırmıştır. Buna göre, ilk dönem 1977'dan 1981'e kadar olan dönemdir. Bu dönemde, progressive rock'ın, daha basit ve daha ticari müzikler yapan alt türlere bölündüğü ve en meşhur progressive rock gruplarının yaratıcılığının ve ticari başarısının büyük oranda düştüğü görülmüştür. 1980'lerin başlarından günümüze kadar olan ikinci dönemde ise, üç temel oluşum söz konusudur. İlk olarak, bu dönemde, 1960 ve 1970'lerin büyük progressive rock grupları, eski başarılarına öykünerek, bu türü yeniden canlandırmaya çalışmışlardır. Bu, bir çeşit "kendini tekrarlama" olarak ele alınabilir. İkinci oluşum, başta İngiltere ve daha sonra birçok yerde görülen, 1970'lerin "klasik" progressive anlayışı ile güncel yaklaşımları birleştirmeyi amaçlayan *neo-progressive* akımın ortaya çıkmasıdır. Son olarak, 1980'lerden itibaren kurulmaya başlayan yeni gruplar tarafından oluşturulan ve *post-progressive* stil olarak adlandırılan akım, bu dönemde görülen bir başka oluşumdur. Bu akıma dahil olan gruplar, King Crimson'ın 1981 tarihli *Dicipline* albümünden esinlenerek ve bu türe, *minimalizm* ve çeşitli etnik müziklerden aldıkları tamamen yeni unsurları da katarak, farklı ve güncel bir progressive rock anlayışı ortaya koymuşlardır.

Ülkemizde, progressive rock konusunda yapılmış ve yayınlanmış kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu kitap ile bu eksikliği biraz olsun doldurabilmek, dünya için yeni bir durum olmasa da ülkemizde yapılan çalışmalar açısından henüz bakir olan bu alana karşı ilgi uyandırabilmek amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ed. Allen, R. (1994). *Chambers Encyclopedic English Dictionary*. Edinburgh: Larousse PLC.

- Attali, J. (2005). *Gürültüden Müziğe* (G. Gülcügil Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Bennet, R. (1995). *Music Dictionary*. New York: Cambridge University Press

- Brown, C. T. (1987). *The Art of Rock and Roll*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

- Cassel. (1998). *Concise Dictionary*. London: Mackays of Chatham PLC.

- Collins Cobuild. (2001). *English Dictionary for Advanced Learners*. İngiltere: HarperCollins Publishers Limited.

- Crystal, D. (2003). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Blackwell Publishing Ltd.

- Curtis, J. (1987). *Rock Eras: Interpretations of Music & Society 1954-1984*. Ohio: Bowling Green State University Popular Press.

- Ennis, P. H. (1992). *The Third Stream: The Emergence of RocknRoll in American Popular Music*. Hanover: University Pres of New England.

- Göksoy, E. (1992). *Dünden Bugüne Still Got The Blues*. İstanbul: Stüdyo İmge

- Hançerlioğlu, O. (1993). *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Hatch, D., Millward, S. (1992). *Blues'dan Rock'a Pop Müziğin Analitik Tarihi* (E.S. İblağ, Çev.). İstanbul: Korsan Yayın

- Ed. Higgleton, E., Ed. Seaton, A. (1998). *Chambers Essential English, Dictionary*. Edinburgh: Harrap Publishers Ltd.

- Kahyaoğlu, O., Güler, S. (1986). *Pink Floyd*. İstanbul: Metronom Yayınları.

- Kahyaoğlu, O. (1991). *Jethro Tull*. İstanbul: Korsan Yayınları.

- Lucky, J. (2000). *20th Century Rock and Roll: Progressive Rock*. Burlington, Canada: Collector's Guide Publishing Inc.

- Lucky, J. (2008). *The Progressive Rock Handbook*. Burlington, Canada: Collector's Guide Publishing Inc.

- Macan, E. (1997). *Rocking the Classics: English Progressive Rock and the Counterculture*. New York: Oxford University Press.

- Martin, B. (1998). *Listening to the Future: The Time of Progressive Rock 1968-1978*. The United States of America: Open Court Publishing Company.

- Miller, J. (2005). *Çöpteki Çiçekler: Rock And Roll'un Yükselişi, 1947-1977* (P. Sıral, G. Ç. Güven, B. C. Şekerciler, Çev). İstanbul: Agora Kitaplığı.

- Morgan, R. P. (1991). *Twentieth-Century Music*. USA: W.W. Norton & Company Inc.

- Scaruffi, P. (2003). *The History of Rock and Dance Music* [Elektronik sürüm].

- Smith, B. (1997). *The Billboard Guide to Progressive Music*. New York: Watson- Guptill Publications.

- Snider, C. (2007). *The Strawberry Bricks Guide to Progressive Rock*. Chicago: Charles Snider.

- Ed. Soanes, C., Ed. Stevenson, A. (2004). *Concise Oxford English Dictionary*. New York: Oxford University Pres Inc.

- Van Der Merwe, P. (1992). *Origins of The Popular Style: The Antecedents of Twentieth-Century Popular Music*. New York: Oxford University Press.

- Weinstein, D. (2002). Progressive Rock As Text: The Lyrics of Roger Waters. K. Holm-Hudson (Ed.). *Progressive Rock Reconsidered*. (s. 91-109). New York: Routledge.

- Wicke, P. (1991). *Rock Music: Culture, aesthetics and sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Progressive rock, 1960'ların sonuna doğru, çoğu sanat okulu mezunu veya klasik müzik eğitimi almış, aynı zamanda blues ve rock müzik geçmişleri olan İngiliz müzik gruplarının öncülüğünde ortaya çıkmış bir rock müzik türüdür. Avrupa klasik müziği, psychedelic rock, caz, folk müzik, Doğu'nun etnik müzikleri gibi çok çeşitli müzik türlerinin özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Eserlerinde, bu sayılan türlerden esinlenen, etkilenen veya alıntılar yapan birçok müzisyen ve bu durumun görüldüğü birçok müzik türü olabilir. Progressive rock'ın bunlardan farkı, bu türlerin özelliklerini esinlenmeden öte olarak kullanması ve zaten var olan bir türe, sadece yenilik ve farklılık yaratmak için başka bir türden alıntılar eklemek yerine, bu farklı türleri bir arada sunan yeni bir müzik türü yaratmış olmasıdır.

20. yüzyılda, sanatın her alanında avant-garde hareketler görülmüştür. Progressive rock'ın da, popüler müzik sahasında karşımıza çıkan en önemli avant-garde hareket olduğunu söyleyebiliriz. Sahip olduğu özelliklerle, standart popüler müzik formlarını tamamen yıkan ve yeni bir rock müzik anlayışına kapı açan progressive rock, bu sahada ilk kez, popüler avant-garde diye bir kavramın ortaya çıkmasını sağlamıştır.